

Muinaissuomalaiset henkilönimet nykykäytössä

Käyttö, assosiaatiot ja asenteet

Pro gradu -tutkielma

Essi Outinen

Helsingin yliopisto

Suomen kieli

Huhtikuu 2018

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Humanistinen tiedekunta		Suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto	
Tekijä – Författare – Author			
Essi Outinen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
Muinaissuomalaiset henkilönimet nykykäytössä: Käyttö, assosiaatiot ja asenteet			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Suomen kieli			
Työn laji – Arbetets art – Level		Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages
Pro gradu -tutkielma		Huhtikuu 2018	107+24
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tässä tutkielmassa tutkin yhä esiintyviä muinaissuomalaisina pidettyjä henkilönnimiä. Rajasin tutkielmaani kaikista Ainialan, Saarelman ja Sjöblomin <i>Nimis-töntutkimuksen perusteet</i> -teoksessaan (2008) mainitsemista todennäköisesti muinaissuomalaisista henkilönnimistä ne, jotka on aikavälillä 1900-luvulta nykypäivään annettu vähintään sadalle lapselle. Tällä rajauksella saan etunimet <i>Lempi, Vilja, Toivo, Ahti, Kaleva, Tapio, Talvi, Myrsky</i> ja <i>Paju</i>. Selvitän, miten nimet ovat esiintyneet nimistössä 1800-luvulta nykypäivään sekä miten ne edustuvat nykysuomalaiselle: millaisia asenteita ja assosiaatioita ne herättävät. Sivuan myös nimien sukupuolisuutta. Kvalitatiivinen osa tutkimustani on kansanonomastista, eli se käsittelee maallikoiden nimiin ja nimien käyttöön liittyviä käsityksiä ja havaintoja, joita analysoin semantiikan kannalta. Etunimien esiintymistä 1800-luvulla tutkin yksittäisten seurakuntien kirkonkirjoista, jotka ovat saatavilla HisKi-tietokannassa. Nimien esiintymistä 1900-luvun alusta nykypäivään tutkin Väestörekisterikeskuksen tietojen avulla. Tämä aineisto kattaa kaikki tuona aikavälinä Suomessa syntyneet. Nimien herättämien assosiaatioiden ja asenteiden aineistona on vuosina 2014 ja 2017 toteuttamani sähköiset kyselyt.</p> <p>Tutkimani muinaissuomalaisina pidetyt etunimet on kristillisen ja muun vierasperäisen nimistön melkein täydellisen dominoivuuden jälkeen otettu uudelleen käyttöön. Esiintyvyys on ollut 1800-luvulta nykyyhetken nimien kesken erilaista. Vain <i>Lempi</i> ja <i>Toivo</i> saavuttivat varsinaista suosiota jo 1800-luvun puolella. Mytologiset nimet <i>Ahti, Tapio</i> ja <i>Kaleva</i> yleistyivät vasta 1900-luvun alussa. Loput nimistä eli nimet <i>Vilja, Myrsky, Talvi</i> ja <i>Paju</i> profiloituvat vasta 1900-luvun lopulla tai 2000-luvulla käyttöön tulleiksi omakielisiksi luontonimiksi. Tutkimustulosten perusteella luokittelen nimet suosioluokkiin: mytologiset nimet <i>Ahti</i> ja <i>Tapio</i> ikivihreisiin, nimet <i>Lempi</i> ja <i>Toivo</i> perinteisiin, <i>Vilja</i> ja <i>Kaleva</i> melko harvinaisiin ja luontonimet <i>Myrsky, Talvi</i> ja <i>Paju</i> harvinaisiin.</p> <p>Tutkimani muinaissuomalaisina pidetyt henkilönnimet herättävät nykysuomalaisissa sekä abstrakteja että konkreettisiin tarkoitteisiin kohdistuvia assosiaatioita, maisemallisia ja tunnelmallisia mielikuvia sekä nimenkantajan luonteeseen, elämäntapoihin ja ulkonäköön liittyviä henkilömielikuvia. Aineistoni pohjalta voidaan päätellä, että transparenttien etunimien herättämiä assosiaatioita ohjaa juuri niiden appellatiivinen merkitys – yhdenmukaisen leksemin tai muun nimestä saadun konkreettisen mielikuvan metaforinen ja metonyminen käyttö sekä näiden herättämät laajemmat tietokehykset. Appellatiivisen vastineen osoittama tarkoite tietokehysineen asettuu usein metaforisissa assosiaatioissa käsitteellisen metaforan lähdealueeksi, jonka kautta henkilömielikuvia muodostetaan. Appellatiivisen tarkoitteen herättämät laajemmat tietokehykset toimivat assosiaatioiden varantona. Niistä kumpuaa konkreettisia assosiaatioita tarkoitteelle läheisistä muista tarkoitteista ja abstrakteja assosiaatioita, sekä maisemallisia ja tunnelmallisia mielikuvia. Näiden kielensisäisten vaikutteiden lisäksi tutkimieni nimien herättämiä assosiaatioita ja asenteita ohjaavat monet kielenulkoiset seikat. Kielenkäyttäjien mielikuvat nimenkantajan todennäköisestä iästä ja sukupuolesta vastaavat yllättävän hyvin nimien esiintymistä reaali maailmassa. Osa kielenkäyttäjistä tunnistaa mytologisen yhteyden nimien <i>Ahti, Tapio</i> ja <i>Kaleva</i> taustalla.</p> <p>Tutkimieni nimien sukupuolinen käyttö on nimien kesken eri tasoin vakiintunutta. Harvinaisimmat nimet <i>Myrsky, Talvi</i> ja <i>Paju</i> esiintyvät sekä tyttö- että poikavauvoille annettuina. Aineistoni pohjalta voidaan nähdä, että ne kallistuvat sekä esiintyvyydessään että kielenkäyttäjien käsityksissä enemmän yhteen sukupuoleen: <i>Myrsky</i> maskuliiniseen ja <i>Talvi</i> ja <i>Paju</i> feminiiniseen suuntaan. Vaikuttaa siltä, että se, millaisia mielikuvia kielenkäyttäjä liittää transparentin nimen yhdenmukaiseen lekseemiseen pariin, vaikuttaa myös näkemykseen nimen sukupuolesta. Transparenttien ja sukupuoleltaan vakiintumattomien etunimien kohdalla moni kielenkäyttäjä pyrki liittämään yhdenmukaisen lekseemin osoittamaan tarkoitteeseen, kuten pajupuuhun, joitain sukupuolistereotyyppisesti jaoteltuja merkityksiä. Toisaalta aineistoni osoittaa, että osa nykysuomalaisista arvostaa nimissä nimenomaan niiden sukupuolineutraaliutta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Nimis-töntutkimus, etunimet, antroponomastiikka, kansanonomastiikka, muinaissuomalainen nimisysteemi, omaperäiset nimet, assosiaatiot.			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Aineisto	4
1.2 Tutkimuksen kulku	7
2 Muinaissuomalainen nimisysteemi	7
3 Teoriaa etunimien käytöstä ja niiden herättämistä assosiaatioista	11
3.1 Merkitys ja etunimien herättämät assosiaatiot.....	12
3.2 Assosiaatiot ja metaforisuus	15
3.3 Etunimien jakautuminen sukupuolen mukaan.....	17
4 Nimien etymologia ja merkitykset	20
4.1 Nimielementit Lempi, Vilja ja Toivo	21
4.2 Mytologiset nimet Ahti, Tapio ja Kaleva	24
4.3 Luontonimet Myrsky, Talvi ja Paju.....	26
5 Nimien esiintyminen 1800-luvulta nykypäivään.....	28
5.1 Etunimien suosionvaihtelu	29
5.2 Ikivihreät mytologiset etunimet Ahti ja Tapio	31
5.2.1 Nimen Ahti esiintyminen.....	31
5.2.2 Nimen Tapio esiintyminen	32
5.3 Perinteiset etunimet Toivo ja Lempi	34
5.3.1 Nimen Toivo esiintyminen	34
5.3.2 Nimen Lempi esiintyminen	39
5.4 Melko harvinaiset etunimet Vilja ja Kaleva	42
5.4.1 Nimen Vilja esiintyminen.....	42
5.4.2 Nimen Kaleva esiintyminen	44
5.5 Harvinaiset luontonimet Myrsky, Talvi ja Paju.....	46
5.5.1 Nimen Myrsky esiintyminen	46
5.5.2 Nimen Talvi esiintyminen	47
5.5.3 Nimen Paju esiintyminen.....	48
6 Nimien herättämät assosiaatiot ja asenteet	50

6.1 Suomi-filmejä ja pullan tuoksuinen mummo – nimen Lempi herättämät assosiaatiot ja asenteet	52
6.2 Kullankeltainen pelto ja Elovena-tyttö – nimen Vilja herättämät assosiaatiot ja asenteet	57
6.3 Talvisota ja toivottu lapsi – nimen Toivo herättämät assosiaatiot ja asenteet	63
6.4 Parrakas merenneitomiehen – nimen Ahti herättämät assosiaatiot ja asenteet	68
6.5 Karhun kanssa painiva metsien mies – nimen Tapio herättämät assosiaatiot ja asenteet..	73
6.6 Väinämöinen ja Kekkonen – nimen Kaleva herättämät assosiaatiot ja asenteet	77
6.7 Myrskyisä hipsterihippi – nimen Myrsky herättämät assosiaatiot ja asenteet.....	81
6.8 Auringon säteet kimaltavat hangella – nimen Talvi herättämät assosiaatiot ja asenteet ...	88
6.9 Hento, taipuisa ja sitkeä – nimen Paju herättämät assosiaatiot ja asenteet.....	91
6.10 Yhteenvedoa muinaissuomalaisten nimien herättämistä assosiaatioista ja asenteista.....	97
7 Lopuksi	103

Lähteet

Liitteet

Taulukot

Taulukko 1: Nimen *Ahti* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 31.

Taulukko 2: Nimeen *Tapio* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 32.

Taulukko 3: Nimen *Toivo* esiintyminen tutkimissani kirkonkirjoissa suhteessa kaikkiin kastettuihin vuodesta 1850 vuoteen 1899. Sivu 35.

Taulukko 4: Nimen *Toivo* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 37.

Taulukko 5: Nimen *Lempi* esiintyminen tutkimissani kirkonkirjoissa suhteessa kaikkiin kastettuihin vuodesta 1850 vuoteen 1899. Sivu 39.

Taulukko 6: Nimen *Lempi* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 41.

Taulukko 7: Nimen *Vilja* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 43.

Taulukko 8: Nimen *Kaleva* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 45.

Taulukko 9: Nimen *Myrsky* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 46.

Taulukko 10: Nimen *Talvi* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 48.

Taulukko 11: Nimen *Paju* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan. Sivu 49.

Taulukko 12: Etunimen *Lempi* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 52.

Taulukko 13: Etunimen *Vilja* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 58.

Taulukko 14: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Toivo* sopivuudesta eri sukupuolille. Sivu 63.

Taulukko 15: Etunimen *Toivo* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 64.

Taulukko 16: Etunimen *Ahti* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 69.

Taulukko 17: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Kaleva* sopivuudesta eri sukupuolille. Sivu 74.

Taulukko 18: Etunimen *Kaleva* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 77.

Taulukko 19: Etunimen *Tapio* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 78.

Taulukko 20: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Myrsky* sopivuudesta eri sukupuolille. Sivu 81.

Taulukko 21: Etunimen *Myrsky* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 82.

Taulukko 22: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Talvi* sopivuudesta eri sukupuolille. Sivu 88.

Taulukko 23: Etunimen *Talvi* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 89.

Taulukko 24: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Paju* sopivuudesta eri sukupuolille. Sivu 92.

Taulukko 25: Etunimen *Paju* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa. Sivu 94.

Kuviot

Kuvio 1: Nimen *Ahti* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 32.

Kuvio 2: Nimeen *Tapio* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 33.

Kuvio 3: Nimen *Toivo* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 37.

Kuvio 4: Nimen *Lempi* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 41.

Kuvio 5: Nimen *Vilja* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 43.

Kuvio 6: Nimen *Kaleva* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 45.

Kuvio 7: Nimen *Myrsky* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 47.

Kuvio 8: Nimen *Paju* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta. Sivu 49.

1 Johdanto

Proprien ensisijainen tehtävä on identifioida tarkoitteensa. Yksilöimisen lisäksi antroponyymit eli henkilönnimet myös yhdistävät ihmisiä liittämällä nämä osaksi jotain ryhmää, kuten sukua, kansaa, ikäluokkaa tai sosiaalista ryhmää. Suurin osa tutkijoista näkee propriit osana kieltä (Ainiala–Saarelma–Sjöblom 2008: 33), ja sellaisina ne myös välittävät erilaisia merkityksiä. Proprien tehtävä ei siis typisty pelkän referentin osoittamiseen. Nimien kantamien kielensisäisten merkitysten tärkeydestä ihmisyyhteisölle kertoo mielestäni jo se, että kaikki nimet kaikissa kulttuureissa ovat nimistöntutkijoiden näkemyksen mukaan olleet alkujaan semanttisesti läpinäkyviä (Ainiala ym. 2008: 166, Kiviniemi 2006: 143).

Valtaosa suomalaisesta etunimistöstä on nykyään vierasta tai suomalaistuneen nimiasun saanutta germaanista, kristillistä tai skandinaavista lainanimistöä (Kiviniemi 2006: 262–266). Esikristillisellä ajalla henkilönnimistö oli kuitenkin oletettavasti pääosin muinaissuomalaisen kieliyhteisön piirissä syntynyttä kantasuomalaiseen kielimuotoon perustunutta nimistöä (Kiviniemi 1982: 33–36). Tällaisia nimiä olivat mitä todennäköisimmin esimerkiksi nimet *Lempi*, *Himottu*, *Viljapäivä*, *Mielitoivo* ja *Ihamieli*. Viimeistään kristillinen nimistö syrjäytti omaperäisen muinaissuomalaisen henkilönnimistön täysin. (Ainiala ym. 2008: 2007–209, Kiviniemi 1982: 33–36 ja 262–266.) Osa muinaissuomalaisista nimistä on kuitenkin tullut uudelleen käyttöön 1800-luvun lopulla kansallisromanttisen aatteen siivittämänä (Ainiala ym. 2008: 216, Kiviniemi 2006: 284–285) tai 1900-luvulla, kun nimenannossa alettiin hiljalleen korostaa yksilöllisyyttä.

Suomalaistuneen nimiasun saaneet vierasperäiset nimet, kuten *Liisa*, *Hanna*, *Matti* ja *Jussi* mielletään usein kovin suomalaisiksi. Näiden vieraan kielen ja kulttuurin piirissä syntyneiden nimien suomalaistuneiden varianttien semanttiset taustat ovat suomalaisille usein hämäriä. Muinaissuomalainen nimistö puolestaan on omaperäistä, eli kantasuomalaisesta kielimuodosta muodostettua nimistöä, joka oli silloisen kieliyhteisön jäsenille semanttisesti läpinäkyvää, ja suurilta osin on sitä yhä nykykielenkäyttäjille. Nimet, joilla on homonyymi,

eli ulkoasultaan yhdenmukainen appellatiivinen vastine, ovat transparentteja, eli semanttisesti läpinäkyviä. (Ainiala ym, 2008: 33.) Näitä ovat muinaissuomalaisina pidetyistä nimistä esimerkiksi *Vilja* ja *Paju*.

Vaikka valtaosa tunnetuista muinaissuomalaisista nimistä on nykykielenkäyttäjälle yhä läpinäkyviä, ovat niiden merkitykset ajan saatossa muuttuneet, koska kieli ja kulttuurikin muuttuvat (Ainiala ym, 2008: 178). Kuitenkin nimien taustalla voidaan yhä nähdä selkeitä leksikaalisia merkityksiä – vaikkakin osittain erilaisia kuin muinaissuomalaisen kielenkäyttäjän niistä löytämät merkitykset. Omaperäisissä henkilönnimissä minua kiinnostaa niiden historian lisäksi juuri nimien läpinäkyvyys ja appellatiivisen vastineen niihin tuoma semanttinen lataus.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin suomalaisessa nimistössä yhä esiintyviä muinaissuomalaisina pidettyjä henkilönnimiä, ja selvitän, miten ne edustuvat nykysuomalaiselle. Selvitän, miten ne ovat esiintyneet nimistössä 1800-luvulta nykypäivään, ja millaisia asenteita ja assosiaatioita ne nykykielenkäyttäjissä herättävät. Kvalitatiivinen osa tutkimustani on kansanonomastista eli se käsittelee maallikoiden nimiin ja nimien käyttöön liittyviä käsityksiä ja havaintoja, joita analysoin semantiikan kannalta.

Rajasin tutkielmaani kaikkien Ainialan, Saarelman ja Sjöblomin *Nimistöntutkimuksen perusteet* -teoksessaan (2008) mainitsemien muinaissuomalaisten henkilönnimien joukosta ne, jotka esiintyvät yhä etuniminä. Teoksessa (2008: 206–209) mainitaan yhteensä 30 eri nimeä tai nimielementtiä. Osa nimistä on esiintynyt aikavälillä 1800-luvulta nykypäivään vain erittäin harvakseltaan, kuten *Iha* ja *Honka* kummatkin alle 20 kertaa. Rajaksi tutkimukseni nimille asetin vähintään sata Väestörekisterikeskuksen tiedoissa olevaa nimeämistä tuona aikavälinä. Näin tutkimuksen kohteeksi rajautuvat nimet:

Lempi, Vilja, Toivo, Ahti, Kaleva, Tapio, Talvi, Myrsky ja Paju.

Näistä kahta ensimmäistä käsittelin kandidaatintutkielmassani "Omaperäiset henkilönnimet *Lempi, Vilja ja Päivä ~ Päivi*: Nimien vaiheet ja niiden herättämät mielle yhtymät" (2014). Tästä tutkielmasta jätän etunimen *Päivi* pois, koska se ei esiinny samassa muodossa muinaissuomalaisissa dokumenteissa. Nimen muinaissuomalaisena pidetty variantti *Päivä* ei

puolestaan esiinny nykynimistössä rajaamani sadan nimeämisen vertaa. Nimi ei siis sovi tähän tutkielmaan tekemääni rajaukseen.

Kaikkien tutkimieni nimien esiintyminen muinaissuomalaisessa nimisysteemissä varsinaisina yksilönniminä eli seremoniaalisesti annettuina etuniminä ei ole varmaa. Varsinkin luontonimet, kuten tutkimani *Talvi*, *Paju* ja *Myrsky*, ovat saattaneet toimia lisäniminä. (Ainiala ym, 2008: 208, Kiviniemi 1982: 33–56.) Tutkimiani nimiä yhdistävä pohja eli muinaissuomalaisuus ei myöskään ole aukottomasti todistettavissa.

Tutkimukseeni valikoituneista henkilönnimistä suuri osa on semanttisesti läpinäkyviä nykysuomalaiselle, mikä on nimistössämme suhteellisen harvinaista. Siksi on mielestäni erityisen hedelmällistä tutkia juuri niiden herättämiä assosiaatioita ja asenteita. Koetaanko transparentin eli appellatiivisen vastineensa kanssa täysin yhdenmukaisen nimen tuoma merkityssisältö esimerkiksi yksilöä leimaavaksi? Koetaanko mytologinen nimi leimaavaksi? Onko tämä leima taakka vai lahja? Herättävätkö konkreettiseen fyysiseen tarkoitteeseen viittaavat transparentit nimet, kuten nimi *Paju*, erilaisia assosiaatioita kuin abstraktiin tarkoitteeseen viittaavat etunimet, kuten nimi *Toivo*? Miten metaforat ja tietokehykset ohjaavat nimiin liittyviä assosiaatioita? Miten nimen herättämät assosiaatiot ohjaavat sen profiloitumista tietylle sukupuolelle?

Sivuan tutkielmassani etunimien sukupuolisuutta ja sukupuolineutraaliutta. Pohdin, mitkä tekijät ohjaavat omaperäisen nimen profiloitumista juuri feminiinisiksi tai maskuliiniseksi, ja mitkä piirteet mahdollistavat nimen sukupuolineutraaliuden nykynimistössä. Sukupuolittuminen on mielestäni kiinnostava ja relevantti näkökulma, koska sukupuolineutraalit nimet ovat suomessa usein juuri omakielisiä. Myös tutkimieni nimien sukupuolen vaihtuminen muinaissuomalaisen kieliyhteisön piiristä nykyaikaan siirryttäessä ohjaa kysymään, mikä itseasiassa määrittää nimien sukupuolittumista.

1.1 Aineisto

Nimien *Lempi, Vilja, Toivo, Ahti, Kaleva, Tapio, Talvi, Myrsky* ja *Paju* esiintymistä 1900-luvulta nykypäivään tutkin Väestörekisterikeskuksen sähköisen nimipalvelun avulla. Se kertoo nimien esiintyvyyden kahdenkymmenen vuoden sykleinä ilmoittaen kyseisen nimen saatavien määrän kunakin aikavälinä. Palvelu erottelee nimenkantajat miehiin ja naisiin. Se ei kerro, onko nimet annettu ensi- vai toiseksi nimeksi. Tietoturvasyistä palvelu ei anna nimenkantajien tarkkaa lukumäärää niissä tilanteissa, joissa heidän lukumääränsä on jotakin yhden ja neljän väliltä. Tällöin palvelu ilmoittaa lukumääräksi "alle viisi". Joissain tapauksissa palvelu voi antaa myös tuloksen "alle kymmenen". Siksi nimien esiintymien lukumääriä ei voida tämän lähteen perusteella aina tarkasti määrittää. Muutaman ainoan esiintymän tapauksissa Väestörekisterikeskuksen tiedoissa on myös inhimillisen virheen mahdollisuus. Aineisto on nimittäin koottu osittain käsin kirjoitetuista dokumenteista.

Valitettavasti ei ole olemassa yhtä kattavaa ja yhteen kokoavaa lähdettä Suomessa ennen 1900-lukua annetuista etunimistä. Selvittääkseni nimien esiintymistä 1800-luvun puolella tutkin Suomen sukututkimusseuran sähköisiä historiankirjoja (HisKi:ä), jotka sisältävät tietoja yksittäisten seurakuntien kastetuista. Siksi 1800-luvun osalta nimien esiintymistä kartoittava tutkimukseni osa on vain suuntaa antava. Tutkin nimien esiintymistä Juvan, Jyväskylän, Nurmijärven, Porin, Rovaniemen ja Viipurin kirkonkirjojen kastettujen joukossa. Valitsin juuri nämä seurakunnat, koska niiden kirkonkirjat ovat laadultaan eheät. Suurimmassa osassa seurakuntia kirkonkirjoista on säilynyt vain repaleisia pätkiä, joiden välillä on vuosikymmenten aukkoja. Valitsemieni seurakuntien kirjat ovat muutoin yhtenäiset, mutta Jyväskylän maalaisseurakunnalla on aukko vuosien 1851 ja 1852 kohdalla. Valintaan vaikutti myös seurakuntien sijainti mahdollisimman hajallaan ympäri silloista Suomea. Käytin myös kandidaatintutkielmassani aineistona Jyväskylän maalaisseurakunnan, Porin seurakunnan ja Viipurin tuomiokirkkoseurakunnan kirkonkirjoja, joista tein vuosiotantoja. Tähän tutkimukseen laajensin aineistoa lisäämällä seurakuntien määrää ja tekemällä yksittäisten vuosiotantojen sijaan laajan otoksen, joka kattaa kaikki vuodet.

HisKi:n hakukoneella voi hakea esimerkiksi kaikki seurakunnassa tiettyinä vuosina tietyn nimen saaneet kastetut. Kirkonkirjoihin on merkitty lapsen syntymäpäivä, ristittäispäivä ja koko nimi, vanhempien nimet (ja usein isän ammatti), kylän nimi ja talon nimi. Nimien esiintyminen 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla on erittäin epätodennäköistä, ja HisKi:n tiedoista selviääkin, että yksikään kastettu ei ole tutkimissani seurakunnissa saanut muinaissuomaalisena pidettyä nimeä tuona aikavälinä. Omaperäiset etunimet tulivat takaisin nimistöön vasta kansallisromanttisen aatteen siivittämänä 1800-luvun loppupuolella (Ainiala ym., 2008: 216, Kiviniemi 2006: 284–285). Tutkimukseni kattaa kaikki seurakunnissa 1800-luvun aikana syntyneet lapset eli yhteensä 135 442 lasta. Tarkempaan tarkasteluun otan kuitenkin vasta vuosisadan toisella puoliskolla kastetut lapset, koska tätä ennen tutkimani nimet eivät esiinny.

Vaikka tutkin nimien esiintymistä yksittäisten seurakuntien kirkonkirjojen kautta, tutkielmassani ei ole tärkeää nimien alueellisesti rajautunut esiintyminen. Maantieteellistä rajausta tärkeämpää on ajallinen jatkumo 1800-luvulta nykypäivään ja toisaalta myös laajemmat historialliset mittasuhteet aina esikristilliselle ajalle asti. Tutkimukseni kontekstina pyrin pitämään koko Suomen. Historiakirjojen otoksen avulla pyrin tekemään suuntaa antavan kartoituksen nimien esiintymisestä koko Suomessa.

Nimien esiintymistä koskevassa tutkimuksen osassa lähteissä on hieman päällekkäisyyttä: Väestörekisterikeskuksen nimipalvelu kertoo nimen saaneiden määrän ennen vuotta 1900, mutta ei nimeämisen aikaa. Kyseessä ovat ne 1800-luvulla syntyneet nimenkantajat, jotka ovat sattuneet olemaan elossa otantavuonna 1964–1968. Siten osittain samat kirkonkirjoissa esiintyneet ristityt saattavat näkyä myös Väestörekisterikeskuksen tiedoissa. Nimien erittäin vähäiset esiintymät 1800-luvun puolella eivät kuitenkaan todennäköisesti osu juuri tutkiemiini seurakuntiin, joten niiden valtakunnallisen esiintymisen selvittämisen kannalta Väestörekisterikeskuksen tiedot ovat korvaamattomia.

Nimien *Toivo*, *Ahti*, *Kaleva*, *Tapio*, *Talvi*, *Myrsky* ja *Paju* herättämiä assosiaatioita ja asenteita tutkin syksyllä 2017 toteutetulla sähköisellä kyselylomakkeella (liite 1). Nimien *Lempi* ja *Vilja* aineistona käytän kandidaatintutkielmaani varten keräämiäni sähköisiä kyselylomakevastauksia vuodelta 2014 (liite 2). Uudemmassa lomakkeessa kysyn, minkä ikä-

selle nimet vastaajan mielestä sopisivat, ovatko ne selvästi toisen sukupuolen nimiä vai sukupuoli neutraaleja, millaisia mielikuvia nimet herättävät, millainen ihminen nimistä tulee mieleen, ja pitääkö vastaaja kyseisistä nimistä. Pyysin vastaajia myös valitsemaan, mitkä adjektiiveista *maalaishenkinen*, *urbaani*, *vanhahtava*, *moderni*, *arkinen* ja *ylevä* luonnehtivat kutakin nimeä parhaiten. Vastaaja sai myös esittää omia luonnehdintojaan. Lomaketta levitettiin Facebook- ja Twitter-yhteisöpalveluissa ja se keräsi 208 vastaajaa. Vastaajista 85 prosenttia on naisia. Hieman yli puolet vastaajista, 56 prosenttia, on iältään 21–40 vuotta. 41–60-vuotiaiden osuus vastaajista on 35 prosenttia, yli 60-vuotiaiden kahdeksan prosenttia ja alle 20-vuotiaiden vain yksi prosentti. Vastaajissa siis dominoivat 21–60-vuotiaat naiset.

Lempi ja *Vilja* -nimien herättämiä assosiaatioita ja asenteita käsittelevä kyselylomake keräsi 168 vastausta keväällä 2014. Sitä jaettiin Facebook-yhteisöpalvelussa. Lomake keräsi pitkälti samanlaisen vastaajajoukon kuin uudempikin: 86 prosenttia vastaajista on naisia ja 20–60-vuotiaiden edustus on dominoiva: 51 prosenttia on iältään 20–39 vuotta ja 43 prosenttia 40–59 vuotta. Lomake on muutoin samanlainen kuin uudempi, mutta siinä en kysy, mille sukupuolelle nimet sopisivat. Nimet tosin ovatkin niin vahvasti naisen nimiksi profiloituneita, että olisi erittäin epätodennäköistä mieltää ne miehille sopiviksi tai sukupuoli neutraaleiksi. Vanhassa lomakkeessa en myöskään kysy: "Pidätkö nimestä?", vaan: "Antaisitko nimen omalle lapsellesi?" Osa ihmisistä ei saa lapsia tai koe aihetta ajankohtaiseksi, joten vaihdoin kysymyksen muodon uuteen lomakkeeseen.

Vuonna 2014 tehty tämän tutkimuksen nimiä *Vilja* ja *Lempi* käsitellyt kysely keräsi vain 40 vastaajaa vähemmän kuin tuoreempi kysely. Valitettavasti sen vastaajista osa jätti vastaamatta kohtaan, jossa nimen herättämiä assosiaatioita tuli kuvata omin sanoin. Siten assosiaatioita ja asenteita käsittelevässä aineiston osassa on määrällistä epätasaisuutta.

Vastapainoksi kyselylomakkeen keinotekoiselle kysymisen ja vastaamisen asetelmalle käytän aineistona hieman myös keskustelupalstoja. Keskustelufoorumit, joilla tutkimistani nimistä on käyty keskusteluita ovat Vauva.fi ja Kaksplus. Viestiketjujen huonolaatuisuuden vuoksi en esittele niistä saatuja tuloksia tyhjentävästi, vaan nostan esiin muutamia keskeisiä havaintoja. Varsinaisia asenteita ja assosiaatioita voi eritellä vain murto-osasta viestiketjujen kommentteja. Palstoilla esiintyy tahallista kiusaamista ja keskustelunaiheesta

poikkeamista. Otin tutkimukseeni kuitenkin mukaan kaikki löytämäni viestiketjut, jotka käsittelevät tutkimiani nimiä. En kuitenkaan huomioi ketjuja, joissa tutkimani nimi esiintyy vain ohimennen yhdessä kommentissa tai joiden sisältö ei tue tutkielmani tavoitteita. Keskustelut on useimmiten avattu siten, että niiden aloittaja kysyy muilta, mitä mieltä he ovat tietystä nimestä, onko nimi heidän mielestään tytön vai pojan nimi, tai mitkä nimet sopisivat tietyn nimen kanssa nimiaseman jälkinimiksi.

1.2 Tutkimuksen kulku

Seuraavassa luvussa 2 esittelen muinaissuomalaista nimisysteemiä olemassa olevan tutkimustiedon valossa. Teorialuvussa kolme esittelen tutkimustietoa nimien herättämistä asenteista ja assosiaatioista sekä assosiaatioiden metaforisuudesta. Käsittelen assosiaatioita ensin yleisesti ja sitten nimistöön liittyen. Kuvaan myös etunimien sukupuolta ilmiönä. Luvussa neljä esittelen tutkimieni nimien etymologiaa, tuon esiin niiden eri variantit ja esittelen niiden leksikaalisia merkityksiä. Luvussa viisi esittelen tutkimieni nimien esiintymistä 1800-luvulta nykypäivään, ja heijastelen esiintymistä aatehistorialliseen kehitykseen, trendeihin ja nimien suosionvaihtelun mekanismeihin. Tutkimukseni kvantitatiivisen nimien esiintymistä selvittävän osan jälkeen siirryn kvalitatiiviseen kansanonomastiseen tarkasteluun: Analyysiluvussa kuusi selvitän kyselylomakevastausten pohjalta, millaisia asenteita ja assosiaatioita nimet suomalaisissa herättävät. Pohdin myös hieman, mitä ne kertovat ihmisten suhteesta muinaissuomalaisiin tai omakielisiin nimiin laajemmin. Sivuan nimien sukupuolisuuutta ja heijastelen tätä pohdintaa nimien herättämiin assosiaatioihin ja asenteisiin. Loppuluvussa päätän tutkielmani yhteenvetoon.

2 Muinaissuomalainen nimisysteemi

Esikristillisen ajan suomalaisista on olemassa vain vähän tietoa, ja ajan etunimisysteemikin on lähteiden puutteen vuoksi pitkälti tuntematon. Henkilönnimistöä on säilynyt jonkin verran paikannimissä, vanhoissa lisänimissä, sukunimissä ja suullisessa kansanperinteessä. Kattavia

veroluetteloita on 1500-luvulta lähtien ja kirkonkirjoja 1600-luvulta. Esikristillisen ajan henkilönnimistä on tehty päätelmiä virolaisista, liiviläisistä, vatjalais-inkeriläisistä ja saamelaisista lähteistä käsin. A.V. Forsman esitti vuonna 1891 urauurtavana pidetyssä väitöskirjassaan ensimmäisen laajan esityksen muinaissuomalaisesta nimisysteemistä. Merkittävänä myös pidetään saksalaisen Detlef-Eckhard Stobken kantasuomalaisen henkilönnimistön tutkimusta vuodelta 1964. (Ainiala ym. 2008: 206–209.) Tässä luvussa luonnehdin muinaissuomalaisista nimisysteemiä olemassa olevan tiedon valossa.

Vaikka puhutaan *muinaissuomalaisesta* nimistöstä, ei tämän nimistön syntykontekstina voida pitää suomen kieltä ja kulttuuria. Käsitettä *suomen kansa* ei tuolloin vielä ollut olemassa – ainakaan siinä mielessä, kuin sen nykyajassa käsitämme. Myöskään suomen kieltä ei ollut vielä muodostunut: Pakanuuden aikainen yhteisö puhui *varhaiskantasuomea*, eli kielimuotoa ennen saamen kielten erkaantumista itämerensuomalaisista kielistä, ja tämän jälkeen *kantasuomea*, joka oli itämerensuomalaisten kielten yhteinen kantakieli (Kiviniemi 1982: 34). Ajallisesti varhaiskantasuomi sijoittuu aikaan ennen ajanlaskun alkua. Arvioiden mukaan varhaiskantasuomi olisi erkaantunut omaksi kielimuodokseen 1000 eKr.–1 jKr. (Kallio 2006: 2–3). Kiviniemen (1982: 34) mukaan voidaan olettaa, että muinaissuomalaisen nimistön pohja on yhteinen muiden suomalais-ugrilaisten kielten kanssa, kuten on vanha uskomusperinnekin.

Muinaissuomaalisia henkilönnimiä koskevat niukat kirjalliset lähteet eivät sisällä naisten nimiä lainkaan. On kuitenkin todisteita siitä, että henkilönnimet ovat muissa suomensukuisissa kielissä jakautuneet kahdelle sukupuolelle. Esimerkiksi Viron nimistössä on yhä jäänteitä muinaisista naisten nimistä. Myös Kalevalassa ja kertoma- ja loitsurunnoissa esiintyvät naistennimet todistavat nimistön olleen sukupuolen mukaan jakautunutta. Todennäköisesti naistennimiä oli kuitenkin lukumäärällisesti vähemmän kuin miestennimiä. (Forsman 1891: 53–55.)

Forsman (1891: 152–165) kuvaa muinaissuomalaisen nimijärjestelmän jakautuvan indoeurooppalaisen järjestelmän tapaan erityiseen nimisanastoon (eli nimivariantteihin), josta muodostetaan täysnimiä. Nämä liitososat voivat esiintyä myös sellaisinaan ja muuntua uusiksi nimiksi. Forsman mainitsee esimerkiksi nimivariantit: *Aika, Aka, Avi, Hara, Hari, Hyvä, Iha, Ikä, Ila, Ilma, Kauka, Kota, Kulta, Kyllä, Lempi, Lempa, Maana, Meri, Miela,*

Mieli, Monta, Monto, Päivä, Tapa, Toiva, Uta, Una, Uni, Unta, Unti, Uta, Viha, Vihta, Vilja, Äijä, Valo, Valko ja Valta. Näistä muodostettiin Forsmanin mukaan nimiä, kuten *Ikävalko, Äijäpäivä, Unipäivä, Lemmetouvo ja Päivälapsi.* (mp.)

Ainialan, Saareلمان ja Sjöblomin (2008: 206–209) sekä Kiviniemen (1982: 34–37) mukaan muinaissuomalainen nimisysteemi vaikuttaa tutkimustiedon valossa melko samantaiselta kuin germaaninen: Valtaosa nimistä oli Forsmaninkin kuvaaman mallin mukaisia eri nimielementtejä yhdistelemällä muodostettuja kaksiosaisia nimiä. Ainialan, Saareلمان ja Sjöblomin (2008: 206–209) mukaan tyypillisiä nimielementtejä olivat *Hyvä, Vilja, Valta, Iha, Päivä, Mieli, Lempi* ja *Toivo*, joista puolestaan muodostettiin kaksiosaisia nimiä, kuten *Viljapäivä, Hyvätoivo, Mielitoivo, Ihamieli ja Ihalempi.* Tässä tutkielmassa tutkimistani nimistä tällaisia yhdisteltäviä variantteja ovat *Vilja, Lempi* ja *Toivo*. Kiviniemi (1982: 33–43) mainitsee näiden lisäksi vielä nimiyhdistelmät *Hyvälempi, Ihamieli, Ihatoivo, Ikämieli, Ilmalempi, Ilmatoivo, Kaukamieli, Lempitoivo, Mielipäivä, Mielitoivo, Mielivalta* ja *Mielivilja.* Osaa nimielementeistä käytettiin myös sellaisenaan, ja tällaisia itsenäisiä nimielementtejä olivat Ainialan, Saareلمان ja Sjöblomin (2008: 206–209) mukaan ainakin *Hyvä, Iha, Lempi* ja *Toivo.*

Nimielementteihin myös lisättiin päätteitä tai nimijohtimia, jolloin saatiin henkilönimiä, kuten: *Hyvätyy, Hyväri, Viljattu* ja *Mielikkä* (Ainiala ym. 2008: 206–209, Forsman 1891: 177–225.) Forsman (mp.) luettelee esimerkiksi päätetyypit *-ja, -ia, -io* (*Parantaja, Tuntia, Ahtia, Toivio, Kontio, Sikiö*), *-kka, -kki, -kko* (*Lemmikki, Tähdikki*) *-tto, -ttu, (Lemmitti, Toivottu, Kyllätty)* ja *-va.* Tämän tutkielman nimet *Tapio* ja *Kaleva* on muodostettu päätteillä tai johtimilla *io* ja *va.*

Vaikka nimien kaksiosaisuus muistuttaa suuresti germaanista nimityyppiä, on se Stoecken mukaan ollut itämerensuomalaisessa kieliyhteisössä omaa perua. Varsinaisia henkilönnimiä ei nimittäin hänen mukaansa ole omaksuttu germaaneilta, ja nimistön aihepiiritkin ovat keskenään kovin erilaisia: germaaninimistö ammentaa aiheita sodan kuvastosta, voimasta ja väkivallasta, ja itämerensuomalainen nimistö puolestaan hyödyntää nimissä pehmeitä aiheita, kuten rakkautta, hyvyttä, kauneutta ja toivoa. (Ainiala ym. 2008: 207–208.) Forsman (1891: 244) vertailee kaunopuheisesti muinaissuomalaisen ja germaanisen nimistön semanttisia ulottuvuuksia ja liittää ne laajempaan kulttuuriseen mentaliteettiin:

– – indoeurooppalaisessa nimikudelmassa, johon enimmäkseen valitaan ihmiselämän kirjavasta tuoksinasta, vallan, urhouden, maineen, rikkauden, taisteluiden ja nautintojen hurmaavista haaveista. Vaikka siis, miten edellisestä voi arvata, melkoinen jöröys on Suomalaisen luonteeseen painautunut, niin se ei kuitenkaan ole siksi valtavaa laatua, että kaikki iloisuus olisi siihen tukahtunut. Päinvastoin. Ilolle osaa se kyllä antaa arvonsa. Muutamista nimistäkin tämä käypi ilmi, semmoista kuin Ilo, Ilari – –

Myöhemmin monet tutkijat, kuten Eero Kiviniemi ja Viljo Nissilä, ovat tulkinneet kaksiosaisen nimityyppin lainautuneen germaaneilta. Tätä puoltaa paikannimistöön jäänyt germaaninen lainanimistö. (Ainiala ym. 2008: 206–209.)

Kaksiosaisien nimien lisäksi muinaissuomalaiseen nimisysteemiin kuului Ainialan, Saarelman ja Sjöblomin (2008: 206–209) mukaan myös mytologisia nimiä, kuten tutkimani *Ahti*, *Kaleva* ja *Tapio*. Nykyiseen etunimistöön kuulumattomia mytologisia nimiä ovat teoksessa mainituista *Tursas*, *Palva* ja äärimmäisen harvinaisena yhä esiintyvä *Äijö* (mp.). Kiviniemi (1982: 43) lukee sävyltään mytologisiin mahdollisesti muinaissuomalaisiin nimiin myös nimet *Kauko*, *Väinö*, *Aimo*, *Ano*, *Antia*, *Himo*, *Ilo*, *Itko*, *Jouko*, *Kaipia*, *Mielikkä*, *Moni(kka)*, *Monta*, *Monto*, *Pelko*, *Salli*, *Uro*, *Vaino* ja *Voipa*. Osa näistä esiintyy vielä nykypäivänäkin. Rajasin tähän tutkimukseen kuitenkin vain Ainialan, Saarelman ja Sjöblomin *Nimistöntutkimuksen perusteet* -teoksessa muinaissuomalaisiksi nimeämät henkilönnimet.

Ainiala, Saarelma ja Sjöblom (2008: 208) sekä Kiviniemi (1982: 33–55) kertovat, että muinaissuomalaiseen nimistöön kuului myös luonnosta ammennettuja yksiosaisia nimiä, kuten *Etana*, *Hirvi*, *Susi*, *Tammi* ja *Honka*. Tutkimistani nimistä tällaisia ovat *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju*. Kiviniemi (mp.) mainitsee edellä mainittujen lisäksi myös nimet *Susi*, *Repo*, *Kontio*, *Kirppu* ja *Tuuli*.

Nämä luontonimet ovat mahdollisesti toimineet ennemminkin lisäniminä kuin varsinaisia seremoniaalisesti annettuina etuniminä (Ainiala ym. 2008: 208, Kiviniemi 1982: 33–55.) Ne ovat kuitenkin mitä todennäköisimmin olleet osa muinaissuomalaisesta nimistöstä, vaikka niiden asema vertautuisikin paremmin lempinimiin tai epävirallisiin sukunimiin. Mielestäni nimien virallisuuden arviointi nykypäivästä käsin ei lopultakaan ole kovin relevanttia: On joka tapauksessa mahdotonta tavoittaa muinaissuomalaisien nimenantajien käsitystä nimen virallisuudesta. Virallisuuden käsite itsessään ei sovi muinaissuomalaiseen kontekstiin: Henkilönnimisysteemi oli erilainen – ei ollut tarvetta identifioida yksilöitä monin etunimin ja sukunimellä. Kiviniemi (1982: 29) kuvaa, kuinka muinaisissa nimisysteemeissä yksilölle

riitti yksi nimi, jota hän kutsuu *yksilönnimeksi*. Yhteisöt olivat pieniä, eikä ollut ihmisten tarkkaa yksilöintiä vaativaa hallitsevaa tahoja (mp).

Koska käsitys henkilönnimien virallisuudesta nimien syntymääjankohdan kulttuurisessa kontekstissa on siis joka tapauksessa nykyajasta käsin tavoittamaton, otin tutkimukseeni mukaan myös nykyään esiintyvät muinaissuomalaisina pidetyt luontonimet. Käsittelen niitä henkilönniminä siinä missä nimielementtejä ja mytologisiakin nimiä, joita on mitä todennäköisimmin annettu muinaissuomalaisessa yhteisössä seremoniaalisesti. Asetan pääpainon sille, että nimiä on ylipäänsä käytetty, ja siten ne ovat väistämättä olleet osa nimistöä.

3 Teoriaa etunimien käytöstä ja niiden herättämistä assosiaatioista

Valtaosa tutkijoista näkee propriit siis kielen sanoina, jotka välittävät merkityksiä. Nimen identifioivan funktion näkökulmasta tällaista merkityssisältöä voitaisiin pitää turhana – riittää, että nimi yksilöi tarkoitteensa erilleen muista tarkoitteista. Tämän viittaussuhteen, eli *denotaation* lisäksi nimiin kielen osana liittyy kuitenkin paljon *konnotaatioita*, eli onomastiikan määritelmän mukaan tietosisältöä, mielikuvia ja assosiaatioita. (Ainiala ym. 2008: 33–38 ja 166.) Nimiä voidaan siis pitää ainakin jossain määrin merkityksellisinä kielen sanoina, joiden tehtävä ei rajoitu pelkän referentin osoittamiseen.

Näkökulma nimistöstä kielen osana heijastelee kognitiivisen kieliteorian ajatuksia. Sen mukaan kieli on kiinteässä yhteydessä ihmismielen kognitiivisiin rakenteisiin, eikä sitä tarkastella ihmisestä irrallaan. Onomastiikan kannalta tärkeä käsite on kognitiivinen alue, joka viittaa symbolisten yksiköiden herättämiin merkitysten tietorakenteisiin. Propriit kielen osina saavat yksilön mielessä yhteyksiä tiettyihin kognitiivisiin alueisiin. (Ainiala ym, 2008: 33–38.)

Antroponyymit ovat osa kulttuurista ja sosiaalista kontekstia. Nimetessään lapsen nimeäjä ilmaisee ja osaltaan luo sosiaalista identiteettiä. Nimen ja identiteetin suhde nähdään eri kulttuureissa eri tavoin. On kuitenkin todettu, että nimivalinnat ilmentävät sosiaalisen identiteetin lisäksi myös kulttuurista identiteettiä. (Aldrin 2016.) Nimenantaja lasta nimetessään siis väistämättä liittyy tämän osaksi jotakin kulttuurista, ideologista ja

sosiaalista kehystä, ja toisaalta samalla rajaa joitain mahdollisia kehyksiä pois. Siten nimenantaja rakentaa lapsen identiteettiä oman visionsa pohjalta ja samalla toteuttaa omaa identiteettiään. Tämä voi varmasti tapahtua tiedostamattakin.

Nimen ja identiteetin suhdetta tarkasteltaessa voidaan myös irrottautua nimenkantajan ja nimeäjän näkökulmista ja tarkastella sitä, miten muut kieliyhteisön jäsenet hahmottavat yksilön identiteetin tämän nimen kautta. Nimiin liitetään erilaisia yhteisön jakamia nimenkantajan identiteettiin kytkeytyviä olettamuksia ja stereotypioita (Aldrin 2016). Nämä puolestaan osaltaan rakentavat nimen herättämää henkilömielikuvaa.

Antroponyymit siis kätkevät sisäänsä monia merkityksiä. Tässä tutkielmassa selvittän, millaisia assosiaatioita ja asenteita yhä esiintyvät muinaissuomalaiset henkilönnimet herättävät nykysuomalaisissa. Kielitieteessä assosiaation määritellään olevan tapahtuma, jossa yksi mielle kytkeytyy toiseen tai virittää toisen (Tieteen termipankki: s.v. *assosiaatio*). Käytän assosiaation käsitettä yläkäsitteenä kattamaan myös konnotaatiot, jotka tarkoittavat kielelliseen merkkiin assosioituvia tyypillisesti arvottavia ja tunnelatautuneita oheismerkityksiä (Tieteen termipankki: s.v. *konnotaatio*). Konnotaatiot kytkeytyvät myös nimien herättämiin asenteisiin, koska esimerkiksi positiivisesti arvotetut tai positiivisia tunnesävyjä saavat konnotaatiot voivat johtaa positiiviseen asenteeseen itse nimeä kohtaan. Käytän rinnalla myös termiä *affekti*, joka tarkoittaa voimakasta tunnelatausta, joka voi ilmetä puhujan käyttämässä kielessä (Tieteen termipankki: s.v. *affekti*). Aineistossani nimien herättämät assosiaatiot ja nimiin kohdistuvat asenteet ilmenevät kyselylomakkeen sanallisissa vastauksissa, ja tulkitsen niitä vastausten semanttisen analyysin kautta. Tässä teorialuvussa kuvaan etunimien herättämiä assosiaatioita, metaforisuutta assosiaatioissa ja etunimien sukupuolisuutta ilmiöinä.

3.1 Merkitys ja etunimien herättämät assosiaatiot

Toisin kuin perinteisessä semantiikan näkökulmassa, joka nojaa sanojen ja reaaliaimailmasta löytyvien tarkoitteiden väliseen merkitysyhteyteen, kognitiivinen semantiikka pitää kielellistä merkitystä käsitteellisen rakenteen ilmentymänä. Kielellinen merkitysjärjestelmä nähdään siis mielensisäisenä käsitteellisenä järjestelmänä. Kognitiivisessa semantiikassa tutkitaan käsitteellisen sisällön rakentumista kielelliseksi merkitykseksi. Tämä kielen tarjoama

symboleihin perustuva merkitysjärjestelmä ei kuitenkaan ole yhdenmukainen mielensisäisen käsitteiden merkitysmaailman kanssa. Käsitteellisten merkitysten varanto on nimittäin ilmiönä kieltä laajempi – ei kaikille ihmisen näkemille ja kokemille asioille ole kielessä vastaavaa ilmaisua. Leksikaalisten käsitteiden joukko eli kielen tarjoamilla resursseilla kuvattava osa todellisuutta edustaa pelkkää käsitteiden osajoukkoa. (Evans & Green 2006: 156–162.) Jos kielellisen merkityksen luonne pelkistetään lekseemin ja reaali maailman tarkoitteen väliseksi suhteeksi, ei sen avulla voida myöskään selittää abstraktien ja suhteellisten ilmiöiden tai fiktiivisessä maailmassa edustuvien tarkoitteiden suhdetta kieleen. Kognitiivisen semantiikan merkityksen käsiteteoria puolestaan tarjoaa paremman selityksen myös sellaisten sanojen kuin *hattivatti*, *kallis* ja *rakkaus* merkityksen rakentumiselle. Nämä kielelliset merkit avaavat kielenkäyttäjän mielessä yhteyden tiettyyn käsitteeseen ja tietokehykseen. Myös antroponymien herättämistä assosiaatioista voitaisiin siis ajatella, että ne ovat luonteeltaan kielenkäyttäjän mielessä aktivoituneita käsitteitä ja käsitteiden verkostoja.

Merkityskäsitys, jonka mukaan sanan merkitys on erotettavissa siihen kytkeytyvästä kaikenkattavasta tiedosta, kariutuu myös siihen, että synonyymien herättämät konnotaatiot voivat olla eriäviä. Näennäisesti merkitykseltään yhdenmukaiset sanat, kuten esimerkiksi sanat *kissa*, ja *katti*, herättävät keskenään erilaisia konnotaatioita ja affekteja. Nykykäsityksen mukaan sanat eivät myöskään tule tulkituiksi täysin kontekstistaan irrallaan, vaan niiden tulkinta tapahtuu aina tietyistä raameista tai merkityskentästä käsin. Voidaan myös ajatella, että sanan denotaatio ei rajoita sen käyttömahdollisuuksia ja merkitysten mahdollisuuksia, vaan kielenkäyttäjät luovat näitä merkityksiä ja käyttömahdollisuuksia kielellisen kanssakäymisen kautta. Kielenkäyttäjät koodaavat kielellisiin yksiköihin merkityksiä. (Evans & Green 2006: 210–211.)

Kognitiivisen semantiikan ensyklopedisen merkitysnäkökulman mukaan kielellisten yksiköiden semanttinen rakenne tarjoaa laajasti strukturoitua tietoa. Sanan merkitystä ei voida ymmärtää yksin sellaisenaan ilman pääsyä sanaa koskevaan olennaiseen tietoon, mutta sanat tarjoavat pääsyn näiden tietosisältöjen äärelle. Tämä käsitteellinen tietokehys on leksikaalisten käsitteiden ja niihin kytkeytyvien kielellisten yksiköiden taustalla. Ensyklopedinen semanttinen merkityskokonaisuus eli tietokehys perustuu ihmisten väliselle

kommunikoinnille, jonka kautta se rakentuu. Tietokehyksen voidaan nähdä sisältävän konventionaalista, yleisesti jaettua, olennaista ja tunnusomaista tietoa. (Evans & Green 2006: 206–220.) Myös antroponyymit avaavat vastaavanlaisen tietokehyksen kielenkäyttäjän mielessä. Analysoin nimien herättämiä assosiaatioita ja asenteita esittelevässä analyysiluvussa myös niiden herättämiä laajempia tietokehyksiä.

Propreilla voidaan nähdä olevan referentin osoittamisen lisäksi kolme muutakin merkitysfunktiota: niillä on leksikaalinen merkitys eli nimen mahdollisesti sisältämän appellatiivin sanakirjamerkitys ja nimen etymologinen merkitys. Kolmanneksi nimi herättää assosiatiivisia merkityksiä, jotka voidaan jakaa nimessä yhdistyviin mielikuviin, assosiaatioihin ja konnotaatioihin. Assosiatiiviset merkitykset voivat olla kieliyhteisön jäsenten kesken jaettuja tai rajoittua subjektiivisen kokemuksen alueelle. (Ainiala & Ameen 2017: 134–135.)

Nimien herättämät assosiaatiot voivat olla joko kielensisäisiä tai kielenulkoisia. Kielenulkoiset miellelyhtymät ovat lähinnä henkilömielikuvia. Kielensisäiset assosiaatiot puolestaan pohjautuvat nimen fonologisiin ja rakenteellisiin piirteisiin sekä sen sanasemanttisiin ulottuvuuksiin. Transparentit henkilönimet assosioituvat yleiskielisiin vastineisiinsa ja herättävät siten miellelyhtymiä ja konnotaatioita, jotka rakentavat nimen kielenkäyttäjän mielessä saamaa sävyä. (Kiviniemi 1982: 11–17.) Huomioin tässä tutkielmassa sekä kielensisäiset että kielenulkoiset vaikutteet, jotka muovaavat nykysuomalaisten kuvaa tutkimistani etunimistä.

Transparenteissa nimissä appellatiivisen vastineen tuoman semanttisen latauksen voitaisiin katsoa saavan merkittävän roolin nimen herättämissä mielikuvissa. Toisaalta myös mytologisen nimen voidaan ajatella synnyttävän konkreettisia mielikuvia taruolentoihin. Merkityksellä voidaan nähdä olevan tärkeä rooli myös nimen kantaman identiteetin näkökulmasta. Merkitys on yksi suomalaisten seitsemästä tärkeimmästä nimenvaalintaperusteesta (Kiviniemi 1982: 129–158). Varsinkin harvinaisten nimien leksikaalinen merkitys voi tuntua kielenkäyttäjistä erittäin hallitsevalta. Esimerkiksi sukupuolineutraalin nimen *Kivi* yhteys appellatiiviin *kivi* voi tuntua yksilöstä liian vahvalta. Jos kivi tarkoitteena herättää negatiivisia assosiaatioita esimerkiksi kovuuteen ja kylmyyteen, ei sen kantamia merkitysisältöjä haluta tuoda lapselle visioituun identiteettiin.

Etunimien herättämiä mielleyhtymiä on tutkittu jonkin verran pro gradu -tutkielmissa. Heli Roos (2009) ja Saara Pirkola (2012) osoittavat pro gradu -tutkielmissaan, että etunimistä heräävien mielikuvien synnyssä hallitsevana ovat kielenulkoiset seikat, kuten nimen yleisyys, nimimuoto tai henkilöesikuvat. Voidaan kuitenkin olettaa, että omakielisissä nimissä kielelliset merkitykset ovat vahvemmassa asemassa osana assosiaatioita kuin merkityssidöllöiltään hämärissä nimissä. Transparenttien nimien – kuten esimerkiksi nimien *Paju*, *Myrsky* ja *Talvi* – herättämien assosiaatioiden keskiössä voi monella kielenkäyttäjällä olla nimen leksikaalinen merkitys ja muut siitä johdetut assosiaatiot. Myös Saija Järvimäki selvittää pro gradu -tutkielmassaan "Rähjäinen Uno, kaunis Jenna – etunimistä syntyvät mielikuvat" (2008), että kielensisäiset mielikuvat liittyvät nimen sisältämiin yleiskielen merkityksiin ja äänteisiin. Appellatiiviseen tarkoitteeseen liittyvien mielikuvien vahvuus riippuu jonkin verran myös itse nimen yleisyydestä: Yleistyvän nimen semanttinen ulottuvuus alkaa kielenkäyttäjien mielessä painua hitaasti taka-alalle, ja mielleyhtymiä hallitsevat enenevissä määrin tutut nimenkantajat.

Heli Roos osoittaa pro gradu -tutkielmassaan "Pieni ja pippurinen, kierokin ehkä – Etunimistä syntyvät mielikuvat" myös, että etunimien herättämät mielikuvat ovat sekä kielenulkoisia että -sisäisiä. Hänen tutkimuksensa tukee näkemystä, jonka mukaan mielikuvia hallitsee sosiaalinen vaisto, joka ohjaa ne ihmisten kesken yhtenäisiksi. Tämän ilmiön voidaan ajatella kytkeytyvän vuorovaikutuksen kautta rakentuvaan jaettuun kielelliseen tietoon. Myös kandidaatintutkielmani kyselyaineisto osoittaa, että nimien herättämät mielleyhtymät ovat vastaajien kesken osittain jaettuja.

3.2 Assosiaatiot ja metaforisuus

Metaforisuus on kielellinen ja kulttuurinen ilmiö, joka läpäisee kielen ja siten myös ajattelumme. Itse kieli konventioineen todellisuuden kuvauksen välineenä ohjaa sitä, millä tavoin maailmaa hahmotamme. Kieli asettaa raamit sille, mitä voidaan sanoa kuvata, mutta myös ohjaa sitä, miten kognitioltaan kielellinen ihminen maailman ilmiöitä käsittää. Metaforien kautta kielellistämme ja siten myös paremmin ymmärrämme abstrakteja ilmiöitä. Konven-

tionaaliset abstraktien ilmiöiden kielellistämisen tavat ja metaforiset tietokehykset ovat kielessä niin luonnollisia ilmiöitä, että kieliyhteisön jäsenet eivät aina edes tiedosta niiden olemassaoloa.

Kognitiivisen kielitieteen näkemyksen mukaan metafora määrittyy yhden käsitteellisen ilmiön hahmottamisena toisen käsitteellisen ilmiön ehtojen kautta: esimerkiksi matkanteon metafora elämästä puhuttaessa tekee muutoin abstraktista asiasta konkreettisemmän ja siten mahdollistaa sen hahmottamisen. Tätä yhden käsitteellisen alueen eli *kohdealueen* (*target domain*) hahmottumista toisen sellaisen käsitteellisen alueen eli *lähdealueen* (*source domain*) kautta, josta kielenkäyttäjällä on jo selkeästi järjestäytynyttä tietoa ja kokemusta, kutsutaan kognitiivisen kielentutkimuksen piirissä *käsitteelliseksi metaforaksi* (*conceptual metaphor*). *Metaforiset kielelliset ilmaiset* (*metaphorical linguistic expressions*) puolestaan tarkoittavat ilmaisuja, jotka perustuvat metaforaan. Niitä ovat esimerkiksi kaikki elämää matkanteon kautta kuvaavat ilmaukset, kuten metaforat "hän on tullut elämässään tienristeykseen", ja "hänen elämällään ei ole suuntaa." Nämä metaforiset ilmaukset ovat siis saman käsitteellisen metaforan ilmentymiä, sillä ne ammentavat merkityksiä ELÄMÄ ON MATKA -metaforan lähdealueelta. (Kövecses 2002: 23–24.)

Käsitteellisen metaforan lähdealueet eivät valikoidu täysin sattumanvaraisesti – abstraktin kohdealueen ja konkreettisemmän lähdealueen välillä on oltava riittävä määrä systemaattisia vastaavuuksia, jotta syntyisi riittävä vertailusuhde, ja metafora auttaisi abstraktin ilmiön hahmottamisessa. Tämä systemaattisten vastaavuuksien verkosto voidaan kuitenkin luoda kulttuurisesti. (Kövecses 2002: 23–32.)

Metaforia voidaan luokitella sen mukaan, kuinka konventionaalisia ne ovat. Samaa käsitteellistä metaforaa voidaan myös ilmentää enemmän tai vähemmän konventionaalisilla kielellisillä ilmaisuilla. (Kövecses 2002: 64–66.) Siten esimerkiksi lyriikassa voidaan hyödyntää perinteistä metaforista käsitteistämisaluetta, kuten elämää matkana, mutta silti luoda siitä tuoreita kielellisiä metaforia.

Metaforat väistämättä vaikuttavat siihen, miten maailman ilmiöitä käsitämme. Vaihtoehtoisia käsitteellisiä metaforia voi olla hankala edes kuvitella, koska mielemme on niin kiintynyt jo olemassa oleviin konventionaaliisiin kielellistämisen tapoihin. Miten käsityk-

semme esimerkiksi rakkaudesta sitten muuttuisi, jos tutun metaforan sijaan rakkauden tunnetta kielennettäisiin täysin erilaisen lähdealueen kautta? Sanataiteilijoiden tehtävä onkin löytää näitä raikkaita kielellistämisen tapoja.

Metaforan käsite linkittyy antroponyymien herättämiin assosiaatioihin. Assosiaatiot perustuvat esimerkiksi nimien aktivoimiin tietokehyksiin ja konventionaaliset metaforat ovat osa tätä tietokehystä. Toisaalta koska metaforisuus on osa kielellistä kognitiotamme, ja assosiaatiot ilmentyvät ja rakentuvat kielen kautta, myös assosiaatiot kattavat metaforaan perustuvia yhteyksiä. Metaforia voidaan myös käyttää nimistä saatujen vaikeasti kielennettävien assosiaatioiden ja affektien kuvauksessa.

Etunimien herättämät assosiaatiot ja asenteet ovat kielenkäyttäjien kesken osittain jaettuina. Sosiaalinen vaisto ohjaa meitä jaettujen merkitysten äärelle. Myös assosiaatioihin liittyvät metaforat, ja metonymiaan pohjautuvat assosiativiset yhteydet ovat osittain kieliyhteyksien kesken jaettuina. Aineistossani hyvä esimerkki assosiaation metaforisuudesta on *Myrsky*-nimen herättämän henkilömielikuvan myrskyisyys: *Myrsky*-nimisen kuvataan olevan myrskyisä persoona. Assosiaatioissa esiintyvää metonymiaa puolestaan edustaa hyvin metsäteeman leviäminen *Tapio*-nimen mytologiasta kuvaamaan nimen herättämää henkilömielikuvaa tehden tästä *metsien miehen*. Koko metsän konteksti asettuu assosiaatioissa kuvaamaan henkilöahmoa. Metonymia ja metaforisuus kietoutuvat assosiaatioissa usein yhteen.

3.3 Etunimien jakautuminen sukupuolen mukaan

Etunimet jakautuvat tyypillisesti miesten ja naisten nimiin. Jo Suomen nimilaki (Finlex-verkkosivu: pykälä 32 b, etunimen hyväksymisen yleiset esteet) edellyttää, että tyttölapselle ei saa antaa pojan nimeä eikä pojalle vuorostaan tytön nimeä. Yleisesti ottaen lasten nimeäminen on Suomessa pitkälti sukupuolisesti rajoittunutta (Ainiala ym. 2008: 232). Pieni osa annetuista etunimistä kuitenkin esiintyy nimistössä sekä miehillä että naisilla. Nämä nimistössä melko harvinaisina esiintyvät nimet eivät ole vielä vakiintuneet kummallekaan sukupuolelle, eikä niiden antaminen sekä tytölle että pojalle siten riko nimilakia. Yleistyessään nimet vakiintuvat joko mies- tai naissukupuolelle (Perttula 2013b.)

Käytän tässä tutkielmassa sukupuolittuneelta käytöltään vakiintumattomista nimistä nimitystä *sukupuolineutraali* nimi. Tällaisia nimiä, jotka esiintyvät kaikilla sukupuoleen katsomatta, kutsutaan myös unisex-nimiksi. Vaikka suomalainen nimisysteemi jakautuu melko vahvasti feminiinisiin ja maskuliinisiin nimiin, ja tämä jakautuneisuus on kielenkäyttäjien näkökulmasta melko itsestään selvääkin, voidaan näissä käsityksissä nähdä muutoksia. Ymmärrys sukupuolesta ilmiönä on syventynyt 2000-luvulle tultaessa. Ennen nimen esiintyminen sekä miehillä että naisilla johtui siitä, että kielenkäyttäjät tulkitsivat nimiä keskenään eri tavoin. Toiselle esimerkiksi nimi *Aino* saattoi edustua 1800-luvun lopulla miehennimenä sen loppuvokaalin *o* takia ja toiselle Kalevalan antaman esimerkin mukaan naisennimenä. (Ennen vuotta 1900 nimen *Aino* on Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan saanut yhteensä 45 otantavälillä elossa ollutta miestä.) Sukupuolisensitiivinen ideologia on kuitenkin tehnyt sukupuolineutraalien nimien antamisesta myös intentionaalista. Osa myös vaihtaa aikuisena nimensä sukupuolineutraaliksi, koska ei esimerkiksi identifioitu vanhan nimensä osoittamaan sukupuoleen.

Maailman kulttuureissa antroponyymit ilmaisevat sukupuolta useimmiten kolmella eri tavalla: Nimen kantama ilmaus viittaa sukupuoleen, kuten esimerkiksi suomalaisissa nimissä *Ukko* ja *Sisko*, tai se mukailee sukupuolistereotypioita, kuten esimerkiksi nimet *Siveä* ja *Urho*. Etunimissä käytetään myös sukupuolen ilmoittavia johtimia, jollainen on esimerkiksi suomen kielen feminiinistä merkitystä kantava johdin *-tar*. Nimet myös yksinkertaisesti yleistyessään vakiintuvat mies- tai naissukupuolelle. (Perttula 2013b [Alford, Richard D. 1987].) Tuskin kukaan harkitsisi antavansa tyttölapselleen esimerkiksi nimeä *Matti*.

Yksi nimien sukupuolittumista ohjaava tekijä ovat äänteet. Tietyt fonologiset piirteet ovat vakiintuneet tyypillisiksi vain toiselle sukupuolelle. Suomen nimisysteemissä vokaali *o* nimen lopussa on perinteisesti vienyt nimeä maskuliiniseen suuntaan ja *a* puolestaan on feminiininen piirre. (Kiviniemi 2006: 112–116.) Tietyt äänteet ovat myös yleisesti ottaen yleisempiä joko miehille tai naisille vakiintuneissa nimissä. Esimerkiksi äänteet *a*, *n* ja *i* esiintyvät runsaina naisten nimissä. Nämä foneemit esiintyvät miltei puolessa sadasta 1900-luvun suosituimmasta naistennimestä. Joitain pääteaineksia myös esiintyy vain joko miesten tai naisten nimissä, kuten naisten nimiin vakiintunut pääte *-aija* (*Maija*, *Saija*). (Perttula 2013b.) Nimien sukupuoliseen profiloitumiseen vaikuttaa myös äännesymboliikka. Miesten nimissä

soinnittomat konsonantit ovat esimerkiksi yleisempiä ja naisten nimissä soinnilliset. (Kiviniemi 1982: 166.)

Uskoakseni transparenteissa nimissä nimen äänteellinen muoto voi kuitenkin jäädä sukupuolittumisprosessissa toissijaiseksi suhteessa sen herättämiin leksikaalisiin merkityksiin ja näistä avautuviin mahdollisesti sukupuolistereotyypioiden kautta tulkittuihin assosiaatioihin ja tietokehyksiin. Lekseemiseltä merkitykseltään kukkiin tai kasveihin viittaavat nimet mielletään usein naisten nimiksi, mutta muiden merkitykseltään luontoon liittyvien nimien kohdalla ei ole saman tapaista konventiota (Ainiala ym. 2008: 232).

Heli Perttula tutkii pro gradu -tutkielmassaan ”Etunimien sukupuoli, eron tekeminen naisten ja miesten nimien välille” (2013) eroja suosituimpien miesten- ja naistennimien välillä sekä sitä, miten kielenkäyttäjät rakentavat etunimien sukupuolta nimille, jotka eivät ole vakiintuneet kummallekaan sukupuolelle. Tutkimuksen mukaan naistennimiksi luokitelluissa nimissä luokittelun perusteena on usein nimen pehmeys, soinnikkuus, keveys, hentous ja kauneus. Näiden nimien merkitykset liittyvät kukkiin, veteen ja musiikkiin. Miehennimiksi luokiteltujen nimien äänneasua kuvataan karskeaksi, napakaksi ja kulmikkaaksi ja niihin liitetään mielikuvia voimasta, vauhdista ja väkivallasta. Tutkielman mukaan niitä nimiä, jotka sopisivat kielenkäyttäjän mukaan kummalle sukupuolelle tahansa, ei osata luonnehtia yhtä selkeästi. Sukupuolineutraaliutta voidaan perustella nimen sisältämän lekseemisen ilmauksen neutraaliudella. (Perttula 2013a: 92-95.)

Hypoteesini on, että omakielisten nimien herättämät assosiaatiot luokitellaan stereotyypioiden ohjailemana enemmän feminiinisiksi tai maskuliinisiksi, ja nämä jaottelut puolestaan ohjaavat transparenttien nimien sukupuolittumista. Esimerkiksi nimen *Myrsky* herättämät mielikuvat liittyisivät voimaan ja sotaisuuteen, ja osa kielenkäyttäjistä mieltäisi ne stereotyypioiden ohjailemana nimenomaan maskuliinisiksi ominaisuuksiksi. Tyttölapsen nimeämisessä nämä assosiaatiot koettaisiin liian maskuliinisina ja siten ne olisivat ristiriidassa odotusten kanssa. Käsitys tällaisen vakiintumattoman omakielisen nimen sukupuolesta heijastelisi siis kielenkäyttäjän omia käsityksiä sukupuolesta ja sen mahdollisuuksista, mutta toisaalta mukailisi yhteiskunnan jaettuja normeja. Pyrin selvittämään, pitääkö tämä paikkansa, ja millaiset assosiaatiot sitten ohjailevat esimerkiksi hieman neutraalimmin sävyttyvien nimien *Talvi*, *Vilja* ja *Paju* profiloitumista enemmän yhdelle sukupuolelle.

Antroponyymien herättämät assosiaatiot ovat mielestäni erityisen relevantti näkökulma varsinkin juuri omaperäisten etunimien sukupuolisuuden tutkimisessa, koska nimien sanasemanttinen lataus on koko nimistön mittakaavassa vertailtuna vahva, ja semantiikka myös osaltaan ohjaa sukupuolista profiloitumista. Nimien sukupuolineutraalius puolestaan voisi liittyä niiden harvinaisuuteen. Toisaalta nyky-yhteiskunnassa on selkeä ideologinen tilaus sukupuolineutraaleille etunimille, joten voisiko olla mahdollista, että tämä uusi nimien profiloitumista määrittävä motiivi saisi nimet yleistyessäänkin säilyttämään sukupuolineutraaliutensa?

4 Nimien etymologia ja merkitykset

Alkuaan omaperäiset nimet ovat nykykäsityksen mukaan kaikissa kulttuureissa olleet merkityksiltään kieliyhteisön jäsenille läpinäkyviä. Syntyhetkellään useimmat nimet ovat siis motivoituneita tarkoitettaan kuvaavia kielen aineksia. (Ainiala ym. 2008: 166, Kiviniemi 2006: 143.) Kun nimeä annetaan edelleen uusille nimenkantajille vuodesta ja vuosisadasta toiseen, voidaan ajatella nimenantajan aina lasta nimetessään liittävän häneen tiettyjä kulttuurisesti jaettuja merkityksiä. Nämä merkitykset voivat olla toiveen omaisia, kuten esimerkiksi nimien *Toivo* ja *Lempi* kantamien merkitysten voidaan tulkita olevan. *Toivo*-lapsen ehkä toivotaan tuovan perheyhteisöön paljon hyvää. Nykykielenkäyttäjä ehkä toivoo *Lempi*-nimisestä lapsestaan lempeää ja hyväsydämistä.

Kieli ei ole staattinen järjestelmä, vaan jatkuvasti muuttuva ja elävä. Kun kieli muuttuu, myös nimistö kielen osa-alueena muuttuu. Ainialan, Saareman ja Sjöblomin (2008: 178–180) mukaan sanojen merkitysten muutos heijastuu myös samanasuisten semanttisesti läpinäkyvien nimien merkitykseen. Nimien alkuperäisen ja nykyisen merkityssisällön välillä voidaan kuitenkin nähdä selviä yhteyksiä. Esimerkiksi nimi *Kauko* on ennen luultavasti saanut lekseemisen merkityksen 'pitkä' (Kiviniemi 1982: 39). Joskus merkitykset muuttuvat enemmän. Esimerkiksi nimi *Mieli* on tarkoittanut mieluista (mp.). Siten todennäköinen muinaissuomalainen nimivarianttien yhdistelmä *Mielivalta* on syntykontekstissaan siis saanut hyvin erilaisen ja huomattavasti positiivisemmän merkityksen, kuin nykykielessä.

Tässä luvussa esittelen nimien *Lempi*, *Vilja*, *Toivo*, *Ahti*, *Kaleva*, *Tapio*, *Talvi*, *Myrsky* ja *Paju* etymologiaa. Samalla päästään nimien leksikaalisten merkitysten äärelle. Olen jakanut nimet samoihin kolmeen tyyppiin, joiden kautta sekä Ainiala, Saarelma ja Sjöblom (2008: 206–209) että Kiviniemi (1982: 36–43) niitä esittelevät: Kaksiosaisissa nimissä esiintyviin nimielementteihin, mytologisiin nimiin ja luonnosta aiheita ammentaviin nimiin.

Transparenttien henkilönnimien kohdalla kysymykseksi nousee, missä kulkee raja itse antroponyymien etymologian ja appellatiivisen vastineen etymologian välillä. Ovatko ne yhtä? Siksi esittelen joissain kohdin lekseemien nykyisiä merkityssisältöjä ja niiden etymologiaa. Mytologisten nimien kohdalla kuvaan lyhyesti kyseisten uskomusolentojen esiintymistä muinaissuomalaisessa uskomusperinteessä.

4.1 Nimielementit *Lempi*, *Vilja* ja *Toivo*

Nimet *Lempi*, *Vilja* ja *Toivo* ovat varsin todennäköisesti toimineet muinaissuomalaisessa nimisysteemissä yhdisteltävinä nimielementteinä. Nimi *Lempi* on yksi useimmiten esiintyvistä muinaissuomalaisista henkilönnimistä. Sillä on variantit *Lemme*, *Lempa* ja *Lempo*. Myös mytologinen nimi *Lemminkäinen* kytkeytyy *Lempi*-nimeen. *Lempi*-nimen omaperäisyys ei ole varmaa. Se siis saattaa olla osittain vierasperäinen. (Kiviniemi 1982: 39–40.) *Lempi*-nimen appellatiivinen vastine eli lekseemi *lempi* tarkoittaa *Kielitoimiston sanakirjan* (jatkossa KS) mukaan nykykielessä yleistä tai eroottissävyistä rakkautta. Siitä on muodostunut sanaperhe, johon kuuluvat rakastelua tarkoittava *lemmiskellä* ja rakastettua tarkoittava *lemmitty*. *Suomen sanojen alkuperä* -teoksen (jatkossa SSA) mukaan lekseemin *lempi* merkitys on alun perin liittynyt palamiseen. Sanaperheeseen kuuluvat myös variantit *lempeä* ja *lemmikki*. (SSA 2: s.v. *lempi*.) KS antaa esimerkkejä sanan käytöstä:

Ensi lempi. Lemmen liekki, hurma. Joutua lemmen pauloihin. Lempi syttyy, hehkuu.

Sanan *lempi* kirjallinen ensiesiintyminen on Mikael Agticolan teksteissä merkityksessä 'lempeys'. Sanalla on etymologisesti vastaavia variantteja muissakin itämerensuomalaisissa kielissä: Karjalan kielessä yhdenmukainen vastine tarkoittaa tytön seksuaalista tai

yleistä viehätysvoimaa, arvoa ja mainetta. Lyydissä vastine *lemb* tarkoittaa rakkautta ja naimaonnea. Virossa verbi *lembida* tarkoittaa palamista ja korventumista, *lemmed* kipinöitä ja *lemmeldada* kipinöintiä, heilumista, lentelyä ja vikkellä juoksua. Viron kielen palamiseen liittyvät merkitykset *lempin* vastineille vastaavatkin sanan etymologiaa. Myös inkeröisen palamista ja roihuamista tarkoittava sana *lemissä* voidaan yhdistää *lempiin*. (SSA 2: s.v. *lempi*.)

Vaikka *lempi* on suomen kielessä jo menettänyt sen vanhan merkityksen palamista tarkoittavana sanana, on sanan etymologia selvästi jättänyt jälkensä siihen, miten rakkautta suomen kielessä kuvataan ja havainnollistetaan. Vanha sanontakin kertoo, että *lempi leiskuu*. Tuli, palo, liekit, kipinöinti ja korvennus ovat yhä rakkauden metaforisen kuvauksen keskiössä. Rakkaus syttyy ja sammuu. Sen kuvataan olevan palavaa ja polttavaa. Se saa alkunsa kipinöiden tunteesta ja roihahtaa liekkiin. Vahvimmillaan rakkaus on roihuavaa. Tämä rakkauden käsitteellinen metafora, jonka lähdealueena on tuli, ei suinkaan ole ainutlaatuinen – se esiintyy monissa eri kielissä ja on perustaltaan todennäköisesti metonyyminen. Englannin kielessä esimerkiksi rakkauden voimakkuuden kuvauksissa hallitsee käsitteellinen metafora RAKKAUS ON TULI, jonka perusta liittyy kehon lämpötilan muutoksiin ja on siten kokemuksellinen (Kövecses 1986: 84–86).

Vilja-nimen appellatiivinen vastine eli lekseemi *vilja* tarkoittaa viljakasveja ja niiden jyviä (KS s.v. *vilja*). Se on yläkäsite monille eri viljakasveille. SSA:n mukaan sana tarkoittaa murteissa runsautta, paljoutta, tilaa, väljyyttä ja riistaa. Yhdyssana *jumalanvilja* tarkoittaa leipää tai viinaa ja *vedenvilja* kaloja. (SSA 3: s.v. *vilja*.) Viljelysten rikas kasvu ja sitä kautta runsas sato toi varhaisessa agraariyhteiskunnassa viljelijöilleen elinkeinon ja varallisuutta. Viljan nykymerkityksen ja etymologian välinen yhteys siis liittyisi historialliseen kontekstiin: rikkauden ja runsauden realisoitumiseen viljasatona. Myös *vilja*-sanaa merkitykseltään abstraktimpi adjektiivivariantti *viljava* yhdistää sanan vahvasti runsauteen, sillä se tarkoittaa hyväkasvuista, hedelmällistä ja satoisaa (KS: s.v. *vilja*). Runsauteen viittaa myös adverbi *viljalti*, jonka merkitys on ´paljon´, ´kosolti´ ja ´runsaasti´ (KS: s.v. *viljalti*.)

Lekseemin *vilja* kirjallinen ensiesiintymä on Agricolan teksteissä. Sanalla on etymologiset vastineensa sekä itämerensuomalaisissa kielissä että saamen kielissä. Sen juuret juontavat siis vähintään varhaiskantasuomeen. Inkeröisen kielessä on sekä muodoltaan että merkitykseltään sama vastine. Karjalassa muodoltaan sama vastine tarkoittaa satoa ja vatjassa

vastine *villa* on puolestaan merkitykseltään suomen sanaa vastaava. Lyydin *vil* ja vepsän *vill* tarkoittavat viljan lisäksi myös leipää. Viron *vili* tarkoittaa viljan lisäksi eloa. Viron yhdys-sana *viljapuu* tarkoittaa hedelmäpuuta, *puuvili* hedelmää ja *juurvili* vihannesta. Adjektiivi *viljane* tarkoittaa rikasta, varakasta, hedelmällistä ja halpaa. Liivissä vastine *vīla* tarkoittaa viljaa, hedelmää ja omaisuutta, sekä adjektiivi *vīlali* rikasta. Saamen kielten muoto *vállje* edustuu eteläsaamessa, inarinsaamessa, koltansaamessa, piitimensaamessa ja luulajansaa-messa. Sen merkitys on ´runsaus´, mutta inarinsaamessa sana tarkoittaa myös kaikkea syötä-väksi kelpaavaa. (SSA 3: s.v. *vilja*.)

Viljaa voitaisiin nykymerkityksestä käsin pitää luonnosta motivoituneena nimenä, mutta sen kanssa yhdenmukaisen lekseemin etymologian näkökulmasta se näyttäytyy en-nemminkin positiivisina koettuja abstrakteja merkityksiä, runsautta ja satoisuutta, välittävänä nimielementtinä. Myös esimerkiksi nimet *Toivo* ja *Mieli* ovat tällaisia abstrakteja positiivisia nimielementtejä. Esimerkiksi yhdistelmä *Mielivilja* olisi muinaissuomalaisen kieliyhteisön piirissä tarkoittanut mieluista runsautta tai mieluista rikkautta.

Henkilönnimi *Toivo* esiintyy nykymuodon kanssa yhdenmukaisena vuodelta 1440 olevissa kirjallisissa lähteissä. Myös sen variantit *Toivottu* ja karjalan kielen *Tojvet* (*Toivettu*) ovat esiintyneet 1400-luvun lähteissä. 1300-luvun lähteissä ovat esiintyneet viron vastine *To-yes* (*Toives*) ja liivin *Hywedoywo* (*Hyvätoivo*). (SSA3 2000: s.v. *toivoa*.) *Toivo*-nimellä on muinaiset variantit *Toiva* ja *Toive* (Kiviniemi 1982: 40). Muinoin on myös käytetty nimiva-rianteja *Toivakka*, *Toivottu*, *Ilmatoivo*, *Toivelempi* ja *Toivikki*. Nimestä *Toivo* on myös muo-dostettu sukunimivariantit *Toiva(i)nen* ja *Toivonen* (Vilkuna 1976: 230).

Nimen *Toivo* homonyymi eli lekseemi *toivo* tarkoittaa KS:n mukaan nykykielessä harrasta odotusta siitä, että jotain suotuisaa tapahtuu, ja toiveikasta mielialaa – luottoa johon-kin hyvään. Sanan käytöstä annetaan esimerkit:

Toivo syttyy, vahvistuu. Jk antaa uutta toivoa. Toivo sammuu. Sekin toivo petti.
Kadottaa toivonsa, heittää kaikki toivo. Lakata toivomasta. Elää toivossa toiveik-
kaana, tulevaisuuteen luottaen.

Lisäksi sen merkityksiä ovat selviytymisen, menestymisen ja onnistumisen mahdollisuus tai tietty henkilö, johon toiveet ja odotukset perustuvat. Näistä annetaan esimerkit:

Kaikki toivo on mennyttä. Ilman pienintäkään toivoa. Olet ainoa toivoni. (ym.)

Lekseemin *toivo* vanhoja merkityksiä ovat ´usko´ ja ´lupaus´ (Kiviniemi 1982: 40). SSA tarjoaa verbille *toivoa* laajahkon merkityksen harrasta haluamista, toivottamista, luulemista ja vanhassa kielessä myös lupaamista ja ennustamista tarkoittaneena sanana. *Toivo*-nimen kanssa täysin yhdenmukaiselle lekseemille *toivo* SSA antaa vanhan merkityksen ´luulo´. (SSA 3: s.v. *toivoa*.)

Verbillä *toivoa* on etymologiset vastineensa niin itämerensuomalaisissa kielissä kuin saamen kielissäkin. Inkeröisessä verbi *toivoja* tarkoittaa toivomisen lisäksi ennustamista ja tietämistä. Karjalassa *toivuo* tarkoittaa esimerkiksi lupaamista, uskomista sekä luulemista ja *toivottoa* esimerkiksi lupaamista, luulemista, ennustamista ja aavistamista. Tutkimani nimen kanssa yhdenmukainen karjalan sana *toivo* tarkoittaa lupausta, luuloa, uskoa, luottamusta, *toivoa*, toivetta sekä jopa tajua ja tajuntaa. Liivin sana *teitə* tarkoittaa lupaamista. Saamelaiskielten etymologisesti vastaava variantti *doaivot* tarkoittaa toivomista, arvelemista ja luulemista. Sana esiintyy eteläsaamessa, uumajansaamessa, piitimensaamessa, luulajansaamessa, inarinsaamessa ja koltansaamessa. Variantti *doivo* tarkoittaa piitimensaamessa, luulajansaamessa ja inarinsaamessa *toivoa* ja odotusta. (SSA 3: s.v. *toivoa*). Sanalla on siis etymologinen vastineensa varhaiskantasuomessa asti.

Toivon etymologiasta – uskoa ja lupausta tarkoittaneena sanana – voidaan löytää semanttinen yhteys sanan nykyiseen merkitykseen: *toivo* edellyttää uskoa jonkin hyvän ja odotetun tapahtumiselle. Ikään kuin siitä olisi saatu lupaus.

4.2 Mytologiset nimet *Ahti*, *Tapio* ja *Kaleva*

Muinaissuomalaisina pidetyt nimet *Ahti*, *Tapio* ja *Kaleva* ovat mytologista perua. Nimi *Ahti* on muinaissuomalaisessa mytologiassa vedenhaltijan nimi ja *Kalevalassa* viitataan hahmoon tapaan: "Ahti, aaltojen kuningas." (Vilkuna 1976: 32). *Ahti* tarkoittaa vedenhaltijaa, kalastajien jumalaa ja joskus myös metsän jumalaa. Sillä on rinnakkaismuoto *Ahto*. (SSA 1: s.v. *ahhti*.) Nimi *Ahti* on myös esiintynyt Lemminkäisen kertonimenä. (Vilkuna 1976: 32.) *Ahti* esiintyy kirjallisissa lähteissä ensimmäisen kerran Mikael Agricolan psalttarin esipuheessa, joka kuvaa hämäläisten jumalia: "Ahti, wedheist Caloia toi." Se on epäilemättä esiintynyt

kansanrunoudessa ja loitsuissa, mutta tämä tieto perustuu osittain Kalevalaan ja muuhun kirjallisuuteen. (SSA 1: s.v. *ahti*.)

Lönnrot loi Kalevalaan nimen *Ahtola*, joka tarkoittaa Ahdin kotipaikkaa ja kotiväkeä. Murteissa sillä on viitattu järveen. Esimerkiksi hukkumista kuvataan vanhassa kirjallisessa lähteessä sanoin: *meni ahtolaan*. *Ahti*-nimen alkuperä on epäselvä. Sitä on verrattu indoeurooppalaisten kielten sanoihin, mutta vastaavuutta ei ole löydetty. (SSA 1: s.v. *ahti*.)

Tapio-nimen merkitykset yhdistyvät *metsän kuninkaaseen*, *metsän emäntään* ja ylipäätään metsään. Agricolan mukaan Tapio oli hämäläisten jumala. Tapiolle on viety lahjoja matalalla roikkuvien kuusenoksien siimekseen, jotta metsästysonni olisi varma. (Vilkuna 1976: 224.) Tapion uskottiin antavan riistaa. Kaikki metsän eläimet olivat uskomusten mukaan Tapio-metsänhaltijan vallassa, joten hän saattoi antaa eläimiä metsästäjien käsiin tai pidättää niitä. Toisaalta hän kykeni myös suojelemaan karjaa metsän pedoilta. *Tapio*-nimellä tarkoitettiin usein myös itse metsää. (Siikala 2012.)

Nimen *Kaleva* yhdistää helposti Elias Lönnrotin kokoamaan *Kalevalaan*. *Kalevala* on Kalevalassa keskushenkilöiden eli kalevalaisten asuinpaikka (Vilkuna 1976: 125–126). Kansanrunojen tapahtumien sijoittaminen *Kalevala*-nimiseen paikkaan on kuitenkin Lönnrotin keksintöä (SSA 1: s.v. *kaleva*.)

Kaleva on myös myyttinen henkilönnimi. Sen kirjallinen ensiesiintymä on vuodelta 1745. Murteissa esiintyi variantit *kalehva* ja *kalevi*. Nämä olivat voima- ja vahvistussanoja, joilla oli myös merkitykset ´pahatapainen´, ´vahva´, ´reipas´, ´elosalama´ ja ´erinomainen´ (henkilö tai eläin). (SSA 1: s.v. *kaleva*.) *Kaleva* on esiintynyt myös Tallinnan muinaisena nimenä variantissa *Kaleweny* ja venäläisissä kronikoissa nimellä *Kolyvan*. *Kalevanpoika*-nimitys esiintyy muinaisrunoissa ylimyksen merkityksessä. Nimityksen vastakohtana on ilmeisesti rakenteeltaan samankaltainen *talonpoika*. Nimellä viitattiin esimerkiksi Kullervoon, Lemminkäiseen ja Väinämöiseen. (Vilkuna 1976: 125–126.)

Nimellä *Kaleva* on etymologiset vastineensa ainakin karjalan ja viron kielissä. Karjalassa *kaleva* tarkoittaa reipasta, rivakkaa ja pahankurista. Viron *kalev* puolestaan tarkoittaa jättiläistä. Sanat palautuvat mahdollisesti rekonstruoituun kantasuomen muotoon *kaleya*. Sanalla on etymologiset vastineensa myös pohjoissaamassa, jossa variantti *gallagas* tarkoittaa

vesisäihkyä tai noidantulta, ja luulajansaamessa, jossa *lällak* (tai *lällaka jussa*) viittaa äkkiä nousevaan sakeaan sumuun. (SSA 1: s.v. *kaleva*.) Virossa *Kalev* on noussut suosituksi miehen nimeksi (Vilkuna 1976: 125–126).

4.3 Luontonimet *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju*

Nimet *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* edustavat muinaissuomalaisina pidettyjä luontoaiheisia henkilönnimiä. Koska ne ovat alkaneet esiintyä uudestaan vasta hiljattain, niitä ei mainita Vilkunan *Etunimet* (1976) -teoksessa. Vilkuna kuitenkin mainitsee nimen *Talvi* suffiksilla rikastetun variantin *Talvikki* esihistoriallisen ajan nimityypin edustajana.

Nimen *Myrsky* homonyyminen vastine eli lekseemi *myrsky* tarkoittaa hyvin voimakasta tuulta (KS: s.v. *myrsky*). *Kielitoimiston sanakirja* antaa sanan käytöstä seuraavat esimerkit:

Kova, ankara myrsky. Hirmu-, pyörremyrsky. Lumi-, hiekkamyrsky. Syysmyrsky. Myrsky nousee, puhkeaa. Merellä käy, riehuu, raivoaa ankara myrsky. Myrsky pauhaa, mylvii. Myrsky yltyy. Myrsky tyntyy, laantuu, lakkaa. Puut taistuivat myrskyssä, myrskyn kourissa.

Myrsky on voimakas ja pelkoa herättävä luonnonilmiö, josta puhuttaessa käytetään vahvaa negatiivista affektia kantavia metaforia ja personifikaatioita. *Myrsky raivoaa, riehuu ja pauhaa*. Sanaan voidaan ajatella liittyvän kesyttömyyden, energisyyden ja arvaamattomuuden mielikuvia.

Lekseemi *myrsky* tavataan jo vuoden 1642 raamatussa. Sanalla on myös variantti *märsky*. *Myrsky* on perujaan onomatopoeettinen, ja se kuuluu samaan pesueeseen sanojen *myristä* ja *myräkkä* kanssa. Sillä on etymologiset vastineensa kolmessa itämerensuomalaisessa kielessä: inkeroisen *mürskü*, karjalan *myrsky* ja lyydin *mürsk* saavat kaikki saman merkityksen ´myrsky´ kun suomen kielen vastine. (SSA 2: s.v. *myrsky*.)

Nimen *Talvi* muodoltaan yhdenmukainen appellatiivinen vastine eli lekseemi *talvi* tarkoittaa syksyn ja kevään välistä vuodenaikaa (KS: s.v. *talvi*). KS antaa esimerkkejä sanan käytöstä:

Kylmä, ankara, leuto, vähäluminen talvi. Talven pakkaset. Alku-, keskitalvi. Syys-talvi. Kova pakkastalvi. Tänä, viime talvena. Talvella. Kevättalvella, kevättalvesta. Talvi tuli aikaisin tänä vuonna. - Talven selkä tahtuu. Talvi kääntyy kevätpuolelle.

Talvi-sanon kirjallinen ensiesiintymä on Agricolan teksteissä. Siitä on muodostunut yhdys-sanoja, kuten *talviturkki*, ja johdoksia, kuten *talvehtia*. Lekseemillä *talvi* on etymologiset vastineensa monissa uralilaisissa kielissä, joten se on erittäin vanhaa perua. Inkerisessä ja karjalassa sanalla on sama muoto ja merkitys kuin suomen kielessä. Liivin kielen vastineet *tōla*, *tāla* ja *talv* tarkoittavat talvea. Lyydin *talv(i)*, vepsän *talv*, vatjan *talvi* ja viron *talv* tarkoittavat lunta ja virossa *talv* myös talvea. Etäsukukielissä *talvi*-sanalla on vuotta tarkoittavat etymologiset vastineensa lapissa (*dalve*), ersä-, ja mokšamordvassa (*tele* ja *tala*), länsi- ja itä-tšermississä (*tel*, *telâ* ja *tele*), votjakissa (*tol*), syrjäänissä (*tēl*) ja vogulin kielissä (*tāl* ja *tāl*). Suomen *talvi*-sanon kanssa samamerkityksiset etymologiset vastineet löytyvät ostjakin kielistä (*tēləγ*, *tētə*, *tāl*) ja unkarista (*tél*). (SSA 3: s.v. *talvi*.) Sanon *talvi* etymologia juontaa siis kantauralilaiseen kielimuotoon asti.

Nimen *Paju* appellatiivinen vastine eli lekseemi *paju* tarkoittaa kosteissa paikoissa menestyviä kaksikotisia pensaita kiiltopajua ja siperianpajua (KS s.v. *paju*). Sanalla on etymologiset vastineensa monissa uralilaisissa kielissä - mahdollisesti jopa samojedin kielissä asti. Variantit *pajukko* sekä murteelliset *pajikko*, *pajusto*, *pajukisto* ja *pajisto* tarkoittavat pajupensaikkoa. (SSA 2: s.v. *paju*.)

Paju-sanon etymologiset vastineet on vahvistettu itämerensuomalaista kielistä: Sanalla on inkerisessä, vatjassa, virossa ja karjalassa muodoltaan yhdenmukainen ja samamerkityksinen vastine. Inkerisessä on myös pajukkoa tarkoittava vastine *pajusikko*, vatjassa *paju(zi)kko*, virossa *pajustik* ja karjalassa *pajusikko* ja *pajikko*. Vepsän *paju* tarkoittaa pajunkuota tai itse pajua ja *pajulind* laululintua. Liivin pajua tarkoittava vastine on *paj*. Sanalla saattaa olla etymologiset etävastineensa joissakin etäsukukielissä, mutta näitä yhteyksiä ei ole aukottomasti todistettu. Votjakissa ja syrjäänissä on esimerkiksi samamerkityksinen sana *bad(pu)*, jurakissa sana *pew* tarkoittaa pajun sisäkuorta ja selkupissa *pē* pajun tai jonkin muun puun kuorta. Unkarin likusteria tarkoittava sana *fagyal* on yhdistetty inarinsaamen pajua merkitsevään sanaan *poajui*. Ersämordvassa sana *poj* tarkoittaa haapaa. (SSA 2: s.v. *paju*.)

Tutkimieni nimien merkitykset ovat muuttuneet osassa nimiä enemmän kuin toisissa. Esimerkiksi *Lempi*-nimen lekseemisen variantin etymologinen merkitys on muuttunut konkreettisesta aistein havaittavasta palamisesta kohti abstraktia tunnemerkitystä. Etymologinen merkitys on läsnä palavan rakkauden metaforan kautta. *Vilja*-nimen merkitys puolestaan on muuttunut suhteellisen abstraktista rikkauden ja runsauden etymologisesta merkityksestä konkreettisempaan viljakasvin merkitykseen. Kuitenkin etymologinen merkitys on vahvasti läsnä adjektiivin *viljava* ja adverbiaalinen *viljalti* kautta. Osassa nimiä lekseeminen merkitys on pysynyt kutakuinkin samana halki aikojen. Kaikissa tutkimissani nimissä on vähintäänkin jälkiä etymologisesta merkityksestä.

5 Nimien esiintyminen 1800-luvulta nykypäivään

Tässä luvussa kuvaan yhä nykypäivänä esiintyvien muinaissuomalaisina pidettyjen henkilönnimien – *Lempi*, *Vilja*, *Toivo*, *Ahti*, *Tapio*, *Kaleva*, *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* – esiintymistä 1800-luvulta nykypäivään. Samalla tarkastelen myös hieman niiden eri varianttien, kuten *Lempi*-nimen *Lemmitty*-variantin tai *Talvi*-nimen *Talvikki*-variantin esiintymistä. Heijastelen nimien esiintyvyyttä aatehistoriallisiin ja kulttuurisiin virtauksiin sekä nimien suosionvaihdelun lainalaisuuksiin.

Aineistoni kattaa Juvan, Nurmijärven, Porin ja Rovaniemen seurakunnissa sekä Jyväskylän maalaisseurakunnassa ja Viipurin tuomiokirkkoseurakunnassa vuosina 1800–1899 kastetut lapset, joita on yhteensä 135 442. Juvalla kastettiin yhteensä 33 850, Jyväskylässä (lukuun ottamatta kahden vuoden aukkoa aineistossa) 18 692, Nurmijärvellä 20 449, Porin maalaisseurakunnassa 35 851, Rovaniemellä 10 169 ja Viipurin tuomiokirkkoseurakunnassa 16 431 lasta.

Tutkimieni nimien esiintyminen Suomessa 1800-luvun alkupuoliskolla olisi erittäin epätodennäköistä. Hakemalla nimiä Suomen sukututkimusseuran historiankirjojen hakukoneella sain varmistettua, että yksikään tutkimistani nimistä ei ole esiintynyt kyseisissä seurakunnissa 1800-luvulla ennen vuotta 1862, jolloin Porin maalaisseurakunnassa nimettiin

Toivo. Tämä tukeekin aatehistoriallista kehitystä: Ennen kansallisromantiikan nousua etunimistö oli valtaosaltaan kristillistä suomalaistuneen nimiasun saanutta nimistöä. Todennäköistä on, että 1800-luvun loppupuolella ainakin osa tutkimistani nimistä on tullut uudelleen käyttöön. Eurooppalainen romantiikka ja suomalaisten kansallinen herääminen nimittäin synnyttivät vaatimuksen omakielisistä henkilönnimistä, ja niitä alettiin tietoisesti kehittää. Uusia nimiä ammensettiin suoraan suomen kielestä ja käännettiin vierasperäisistä nimistä. Myös esimerkiksi Kalevala toimi lähteenä vanhojen omaperäisten nimien uudelleen löytämiselle. Uusia nimiä ehdotettiin julkaisuissa, joista tunnetuimmat ovat Isak Edvard Sjömanin *Siweä kauno-annakka* -teos vuodelta 1865 ja Kansanvalistusseuran kalenteri vuodelta 1881. (Ainiala ym. 2008: 216, Kiviniemi 2006: 284–285, Rajasuu 2013: 10–11.)

Koska tutkimani nimet eivät esiinny 1800-luvun alkupuoliskolla lainkaan, aloitan varsinaisen esittelyn vuodesta 1850. Vertaan tutkimieni nimien esiintymistä suhteessa kaikkiin seurakunnissa ristittyihin viiden vuoden aikasykleihin. Valitettavasti nimien asemaa nimiasemassa ensi- tai jälkinimienä 1900- tai 2000-luvun puolella ei voida selvittää. Tämän ajanjakson lähteenä oleva Väestönrekisterikeskuksen nimipalvelu ei nimittäin anna niin tarkkaa tietoa nimien esiintymisestä. Toisaalta sen vahvuutena on kattavuus – se kattaa kaikki suomessa tuona aikavälinä kastetut lapset. Nimien esiintymistä nimiasemassa voin tarkastella siis ainoastaan 1800-luvun aineistosta.

5.1 Etunimien suosionvaihtelu

Nimien suosio noudattaa usein syklejä. Kiviniemen (2006: 62) mukaan lapselle ei useinkaan valita etunimeä, joka on yleinen joko nimenantajien omalla sukupolvella tai heidän vanhempiensa sukupolvella. Näitä nimiä dominoivat vahvat henkilömielikuvat, ja toisaalta ne koetaan usein liian kuluneiksi. Nimenantajan isovanhempien sukupolven nimet puolestaan vaikuttavat usein tuoreemmilta, ja ne otetaan mieluusti uudelleen käyttöön. Tästä ilmiöstä syntyy etunimien aaltoileva suosionvaihtelu, jota on esiintynyt 1900-luvulta nykypäivään. Sen avulla voin hieman ennustaa, ovatko tutkimani nimet nostamassa vai laskemassa suosiotaan.

Ainiala, Saarelma ja Sjöblom (2008: 238–244) jakavat etunimet kolmeen ryhmään niiden suosionvaihtelun mukaan: *Ikivihreät* nimet ovat halki aikojen melko tasaisen suosittuja. Suosio ei missään vaiheessa kohoa niin korkealle, että nimi alkaisi vaikuttaa liian suosituksi ja siten kuluneelta, mutta suosio ei myöskään vajoa kovin matalalle. *Perinteiset* nimet ovat aiemmin suosiossa olleita nimiä, jotka saavat uuden suosionhuipun. *Uudet nimet* puolestaan nousevat nopeasti jyrkkään suosionnousuun ja samaten tipahtavat nopeasti epäsuosioon. Suosio nousee huipussaan korkeammalle kuin perinteisten nimien. Osa etunimistä on kuitenkin suosittuja vain jälkiniminä. Täytyy siis muistaa, että Väestörekisterikeskuksen nimen palvelu ei erottele nimiä ensi- ja jälkinimiin, ja huomioda se mahdollisuus, että nimen suosio perustuu sen antamiseen jälkinimeksi.

Jaan oman harkintani varassa tutkimani etunimet Ainialan, Saarelman ja Sjöblomin esittelemiin suositustyyppisiin – ikivihreisiin ja perinteisiin – sekä itse luomiini harvinaisten nimien luokkiin. Harvinaisemmat nimet jaan vielä melko harvinaisiin ja harvinaisiin. Nämä suosionluokat ovat luonteeltaan häilyviäisiä ja nimien luokittelu tulkinnanvaraista.

Omakielisten henkilönnimien suosio oli korkeimmillaan 1920–1940-luvuilla. Silloin omaperäisiä oli annetuista naisten nimistä 30 prosenttia ja miesten nimistä 25 prosenttia (Ainiala ym. 2008: 225). Kandidaatintutkielmassani selvitän, että nimi *Lempi* tuli tutkimissani seurakunnissa juuri kansallisromantiikan aikaan uudelleen käyttöön. Nyt 2000-luvulla omaperäisten nimien suosio on jälleen nousussa (mp.). Kiviniemen (2006:65) mukaan etunimistössämme ei ole sataan vuoteen tapahtunut nykyiseen verrattavaa yhtä nopeaa muutosta. Nimitys on monipuolistunut ja laajentunut. Ennen pienempi varanto suosittuja nimiä riitti valtaosalle suomalaisia. Nykyään nimenantajat tavoittelevat nimillä individualistisen ihanteen mukaan ainutkertaisuutta. Siksi harvinaisia ja ainutkertaisia nimiä etsitään ja kehitetään lisää. Tämä kehitys uskoakseni linkittyy omakielisten nimien suosion lisääntymiseen – uusia uniikkeja ja merkityksellisiä etunimiä muodostetaan suoraan suomen kielestä, kuten tehtiin 1800-luvullakin. Nimien merkityksissä on kuitenkin havaittavissa eroja: 1800-luvun loppupuolen suosittujen omakielisten nimien merkityssisällöt viittasivat yksilöissä arvostettuihin ominaisuuksiin. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Urho* ja *Siviä*. Nykyään etunimissä ovat suosittuja luontoaiheet, ja nimien leksikaalinen sisältö viittaa konkreettisempiin tarkoituksiin, kuten esimerkiksi tutkimissani nimissä *Vilja* ja *Paju*. (mp.)

5.2 Ikivihreät mytologiset etunimet *Ahti* ja *Tapio*

5.2.1 Nimen *Ahti* esiintyminen

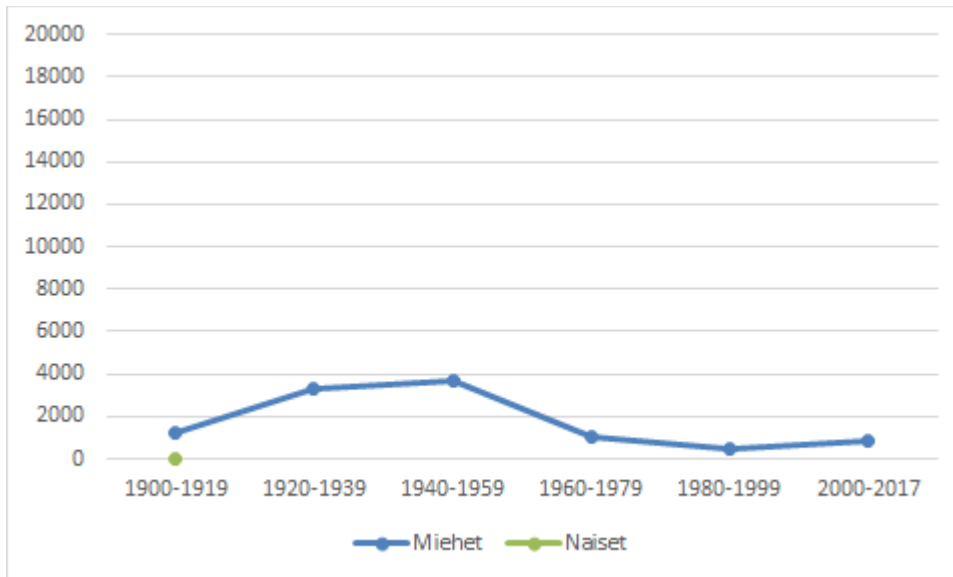
Ahti-nimeä esitettiin ristimänimeksi jo Edward Sjömanin suomalaisina koettuja, suomalais-tettuja ja omakielisiä ristimänimiä ehdottelevassa *Siweä kauno-annakka* -julkaisussa vuonna 1864 (Kiviniemi 1982: 107–111). Vain harva nimenantaja kuitenkaan ihastui nimeen. Ainoa tutkimissani kirkonkirjoissa esiintyvä *Ahti* kastettiin Porin seurakunnassa vuonna 1898. Tämä poliisikonstaapelin ja hänen vaimonsa lapsi ei saanut nimiasemaan toista nimeä. Väestörekisterikeskuksen tiedoissa on vain 26 1800-luvun puolella syntynyttä 1960-luvun otantavälillä yhä hengissä ollutta *Ahti*-nimistä miestä.

Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan nimeä *Ahti* on annettu suhteellisen runsaasti halki 1900-luvun. Vuosisadan loppupuolella sen suosio laski, muttei kuitenkaan hvennut olemattomiin. Luokittelen sen ikivihreäksi etunimeksi, koska sen suosio ei ole millään vuosikymmenellä käynyt erityisen korkealla tai matalalla. Nimien suosio on kuitenkin suhteellista ja toisin kriteerein *Ahti* voitaisiin luokitella esimerkiksi melko harvinaiseksi etunimeksi. 2000-luvulla nimen suosio on hieman noussut suhteessa 1900-luvun loppuvuosikymmeniin, joten suosio saattaa nousta vielä lisää tulevana vuosikymmeninä:

Taulukko 1: Nimen *Ahti* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

<i>Aikavälillä</i>	<i>Naisia</i>	<i>Miehiä</i>
<i>Ennen vuotta 1900</i>	0	26
<i>1900-1919</i>	5	1 195
<i>1920-1939</i>	0	3 276
<i>1940-1959</i>	0	3 669
<i>1960-1979</i>	0	1 033
<i>1980-1999</i>	0	480
<i>2000-2017</i>	0	877
<i>Yhteensä:</i>	5	10 556

Kuvio 1: Nimen *Ahti* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Nimi *Ahti* on profiloitunut miesten nimeksi. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan 1900-luvun alussa kuitenkin kastettiin viisi *Ahti*-nimistä tyttölasta. Tämä pieni esiintymä näkyy nimen suosionkäyrässä pelkkänä pisteenä nollassa, koska se vertautuu tuhansiin *Ahti*-nimisiin poikalapsiin. Käyrän mitta-asteikko on sama kuin perinteisten etunimien *Lempin* ja *Toivon* suosiota kuvaavissa käyrissä (kuviot 3 ja 4).

Myös *Ahti*-nimen variantti *Ahto* esiintyy nimistössä 1800-luvulta nykypäivään. Väestörekisterikeskuksen tiedoissa on 16 1800-luvun loppupuolella (otantavälillä yhä elossa ollut) miestä. 1900-luvulla *Ahto*-nimisiä poikia kastettiin yhteensä 394 ja 2000-luvulla nimen on saanut 63 poikaa. 1900-luvun alussa nimi on tietojen mukaan annettu myös alle viidelle tytölle.

5.2.2 Nimen *Tapio* esiintyminen

Tapio-nimeä on ehdotettu etunimeksi ensimmäisen kerran vuonna 1865 *Siweä kauno-anakka* -julkaisussa, ja myöhemmin vuonna 1882 se pääsi Kansanvalistusseuran kalenteriin (Kiviniemi 1982: 107–108). Nimi ei kuitenkaan nostanut suosiotaan vielä tuolloin. Porin seurakunnassa kaupungin keskustassa syntyi *Tenho Tapio* -nimellä kastettu poika vuonna 1898. Muutoin nimi ei esiinny tutkimissani kirkonkirjoissa kertaakaan. Väestörekisterikeskuksen

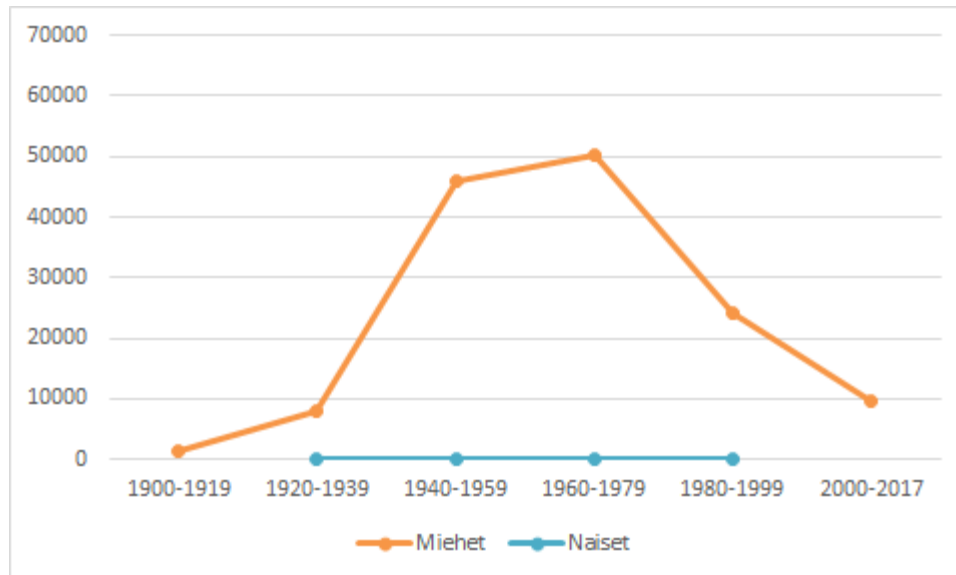
tietojen mukaan ennen 1900-lukua nimen sai seitsemän miestä, jotka olivat elossa vielä otantavälillä 1960-luvulla.

Tapio on yksi 1900-luvun suosituimmista miestennimistä (Kiviniemi 2006). Se on esiintynyt enemmän jälki- kuin ensinimenä, sillä nimiaseman huomioivassa vertailussa se yltää yleisimpiin jälkinimiin, mutta ei yleisimpiin ensinimiin. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan nimen on saanut aikavälillä 1900-luvulta nykypäivään jopa 139 383 suomalaista poikalasta:

Taulukko 2: Nimeen *Tapio* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

Aikavälillä	Naisia	Miehiä
Ennen vuotta 1900	0	7
1900-1919	0	1 218
1920-1939	Alle 5	8 006
1940-1959	Alle 5	45 940
1960-1979	Alle 5	50 239
1980-1999	Alle 5	24 258
2000-2017	0	9 722
<i>Yhteensä:</i>	Alle 20	139 390

Kuvio 2: Nimeen *Tapio* suosiokäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Suosionkäyrä osoittaa visuaalisesti, kuinka nimi on noussut suureen suosioon 1900-luvun puolivälissä ja sittemmin suosio on laskenut. On huomionarvoista, että tämän kuvion mitta-asteikko on miltei neljä kertaa korkeampi kuin edellisen suosiokäyrän. Koska vähäi-

semmän suosion vuosikymmenet vertautuvat kuviossa jopa 50 000:n nimeämisen vuosikymmeniin, saattaa äkkiseltään vaikuttaa, että nimi on käyrän alapäässä ollut epäsuositumpi kuin se todellisuudessa onkaan. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä, jolloin nimi oli vasta uusi tulokas, sen sai kuitenkin 1 218 poikalasta, ja 2000-luvulla sen on saanut jo jopa 9 722 poikaa.

Tapio-nimen suosionkäyrä piirtää selkeän kaaren, jonka huippu sijoittuu aikavälille 1960–1979. Tulkitsen sen kuitenkin ikivihreäksi nimeksi, sillä yli sadan vuoden aikana se ei ole kertaakaan hiipunut heikkoon suosioon. Todennäköisesti se elää sitkeästi jälkinimenä vielä jatkossakin. Mikäli nimi lähtee muutaman vuosikymmenen päästä uuteen suosionnou-suun, se voitaisiin luokitella myös perinteiseksi nimeksi. Tähän antaa viitteitä se, että suosionhuipun ja 2000-luvun nimeämisten välillä on eroa jopa yli 40 000 nimeämisen verran. Suosion aaltoilu on siis suhteellisen vahvaa.

Tapio on profiloitunut selkeästi miesten nimeksi. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan se on kuitenkin annettu tyttövauvalle aikavälillä 1920–1999 alle 20 kertaa. Tarkkoja lukuja ei ole saatavilla, mutta nimeämisiä voidaan päätellä olleen joitakin neljän ja 20:n väliltä. Nimen suosionkäyrässä nämä harvat nimeämiset näkyvät yksittäisinä pisteinä nollatasolla, koska ne suhteutuvat kymmeniintuhansiin miespuolisiin *Tapio*-nimisiin. Koska nimi on samaan aikaan ollut suosittu miesten nimi, tuntuu todennäköiseltä, että nimeämisiä on ollut vain muutamia. On myös huomionarvoista, että Väestörekisterikeskuksen tiedoissa on vähäisten esiintymien kohdalla virheen mahdollisuus.

5.3 Perinteiset etunimet *Toivo* ja *Lempi*

5.3.1 Nimen *Toivo* esiintyminen

Nimi *Toivo* esiintyi kansanvalistusseuran kalenterissa vuosina 1882 ja 1883 ja Sjömanin nimiä ehdottelevassa *Siweä kauno-annakka* -julkaisussa jo vuonna 1864 (Kiviniemi 1982: 107–111). Tutkimieni kirkonkirjojen ensimmäinen *Toivo* syntyi Porin seurakuntaan kaupungin keskustaan vuonna 1862. Hän ei saanut *Toivo*-nimen lisäksi toista nimeä. Jyväskylän maalaisseurakunnan ensimmäinen *Toivo* kastettiin vuonna 1868 ja Viipurin tuomiokirkko-

seurakunnassa vuonna 1869 kirjoitusasussa *Toiwo*. Nimi esiintyy kaikissa muissa seurakunnissa paitsi Rovaniemellä viimeistään 1870-luvulla. Rovaniemellä on kuitenkin ylipäätään kastettu vain hyvin vähän lapsia aikavälillä 1875-1884, ja koko 1800-luvun mittakaavassa selkeästi vähemmän kuin muissa tutkimissani seurakunnissa. Taulukko osoittaa, kuinka nimi pikkuhiljaa yleistyy nimistössä sitä mukaa, kuin kansallisromanttinen aate ja almanakkaan tullut uusi nimistö herättelee nimenantajat antamaan omaperäisiä nimiä:

Taulukko 3: Nimen *Toivo* esiintyminen tutkimissani kirkonkirjoissa suhteessa kaikkiin kastettuihin vuodesta 1850 vuoteen 1899.

	Juva	Jyväsky- län msrk.	Nurmi- järvi	Pori	Rovaniemi	Viipurin tuo- miokirk.	Seurakun- nissa yh- teensä
1850-1854	0/ 1 864	0/ 604*	0/ 981	0/ 1 701	0/ 598	0/591	0/6 339 (0%)
1855-1859	0/ 1 736	0/ 1 063	0/ 1039	0/ 1 869	0/ 717	0/587	0/7 011 (0%)
1860-1864	0/ 1 862	0/ 1 184	0/ 1141	1/ 1 980	0/ 745	0/736	1/7 648 (0,01%)
1865-1869	0/ 1 445	1/ 1 106	0/ 991	0/ 1 636	0/ 669	1/ 886	2/6 733 (0,03%)
1870-1874	0/ 1 639	1/ 1 335	0/ 1258	0/ 1 856	0/ 487	0/1 175	1/7 750 (0,01%)
1875-1879	1/ 1 635	3/ 1 499	2/ 1323	1/ 2 400	0/ 46	0/1 486	7/8 389 (0,08%)
1880-1884	0/ 1 836	5/ 1 294	3/ 1316	3/ 2 529	0/ 16	12/ 1 691	23/8 682 (0,26%)
1885-1889	3/ 1 843	28/ 1 287	7/ 1445	9/ 2 872	0/ 570	29/ 2 018	76/10 035 (0,76%)
1890-1894	6/ 1 779	27/ 1 298	14/ 1499	8/ 3 065	2/ 1 430	28/ 2 151	85/11 222 (0,76%)
1895-1899	13/ 1 882	33/ 1 502	18/ 1700	33/ 3 682	7/ 1 543	46/ 2 248	150/12 554 (1,19%)
1850-1899 yhteensä:	23/ 17 521 (0,13%)	102/ 12 172 (0,84%)	44/ 12693 (0,35%)	55/ 23 590 (0,23%)	9/ 6 821 (0,13%)	116/ 13 569 (0,85%)	340/86 363 (0,39%)

*Vuosien 1851 ja 1852 tiedot puuttuvat kirkonkirjoista.

Nimi *Toivo* tulee tutkimissani seurakunnissa nimistöön harvinaisena tulokkaana 1860- tai 1870-luvulla ja hieman yleistyy viimeistään 1890-luvulla. Koska tutkimani seurakunnat sijaitsevat eri puolilla silloista Suomea, nimen voitaisiin olettaa esiintyneen maassa laajemminkin ja yleistyneen 1900-luvulle kohti mentäessä taulukosta hahmottuvan mallin mukaan.

Juvalla *Toivo* on nimiaseman ainoana etunimenä yhteensä kolmella 23:sta kastetusta lapsella (13 prosenttia), Jyväskylässä 15,7 prosentilla ja Viipurissa 11,2 prosentilla. Harvinaisempaa yksinimisyys on ollut Nurmijärvellä, missä *Toivo* esiintyy yksin 4,6 prosentissa, ja Porissa, missä se on yksin 5,5 prosentissa tapauksista. Rovaniemellä nimi on yksin neljässä yhdeksästä nimeämisestä, mutta sen seurakunnan otanta onkin kovin pieni. Viipurissa nimi esiintyy usein kirjoitusasussa *Toiwo* (25 prosentissa tapauksia) ja myös Nurmijärvellä ja Rovaniemellä muutamia kertoja.

Eva Wiklund tutkii pro gradu -tutkielmassaan "Porissa vuosina 1855–1905 annettu etunimistö, erityisesti omaperäiset nimet" (2011) Porin etunimistöä. Tutkimuksen pääpaino on omakielisessä nimistössä ja sen yleistymisessä. Tutkimissani kirkonkirjoissa *Toivo*-nimi esiintyy suurimmaksi osaksi ensinimenä. Myös Wiklund (2011: 99) kertoo Porissa omakielisiä nimiä annetun nimenomaan ensinimiksi.

Valtaosassa kirkonkirjojen tapauksia *Toivo* on ensinimenä, ja siihen on yhdistetty vierasperäinen toinen nimi. Tällaisia ovat esimerkiksi: *Toivo Jakob*, *Toivo Aatami*, *Toivo Kustaa* ja *Toivo Pietari*. Suuri osa näistä nimiaseman toisista etunimistä on raamatullisia. Myös kuninkaallisten nimet ovat suosittuja. Omaperäisten nimien tulon voidaan ajatella olleen aikaisten näkökulmasta suuri mullistus. Muutosta varmasti pehmitti raamatullisten ja muiden tuttujen vierasperäisten nimien käyttö jälkinimienä. Toisaalta yksi nimeämisen yleisimmistä perusteista on nimen esiintyminen suvussa. 1900-luvulla sukulaisten mukaan nimeäminen siirtyi etunimistä jälkinimiin. (Ainiala ym, 2008: 233, Kiviniemi 2006: 129.) Merkkejä tästä oli varmasti jo 1800-luvulla, jolloin uutta nimistöä alettiin omaksua.

Suosituin toinen nimi *Toivon* rinnalle on ollut *Johannes* - Jyväskylässä jopa 16 lasta kasettiin nimellä *Toivo Johannes*. Se on ollut suosittu myös Nurmijärvellä. Jyväskylässä suosittuja toisia nimiä ovat *Toivon* kanssa olleet myös *Oskari* ja *Matias*. Viipurissa suosittuja ovat *Hjalmar* ja *Aleksander*. Porissa nimiyhdistelmissä on enemmän variaatiota, eivätkä samat yhdistelmät siis toistu montaa kertaa. Joissain tapauksissa nimi on yhdistetty toiseen omaperäiseen nimeen, kuten yhdistelmissä: *Toivo Urho*, *Lars Jalo Toivo*, *Toivo Armas*, *Toivo Urho*, *Toivo Onni* ja *Usko Toiwo*.

Kiviniemi (2006: 77) kutsuu puhuviksi nimiyhdistelmiksi kahden omakielisen etunimen yhdistämistä merkityksiä välittävällä tavalla. Tällaisia ovat nimiyhdistelmät, kuten *Aina*

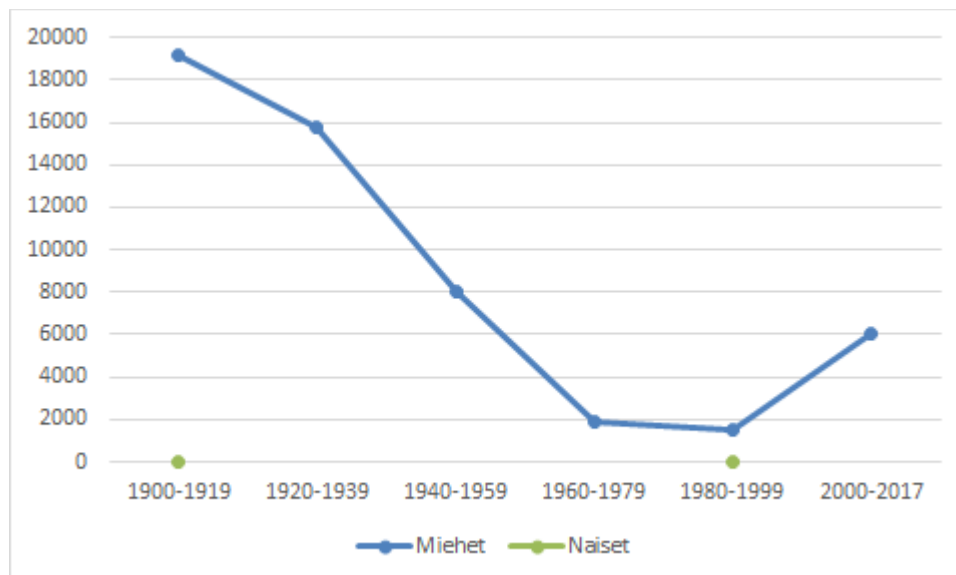
Rauha ja *Jalo Taisto*. Tällaisina voitaisiin pitää monia *Toivo*-nimen omaperäisistä yhdistelmistä, esimerkiksi yhdistelmiä *Jalo Toivo* ja *Toivo Onni*.

Toivo-nimen suosio oli huipussaan 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. 1800-luvun puolella nimen sai Suomessa Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan 2 923 miestä, jotka olivat elossa vielä otantavälillä 1960-luvulla. *Toivo*-nimisiä on kuitenkin ollut merkittävästi enemmän. Tämä selviää jo nimen suosionkäyrästä: vuosisadan kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä nimen sai jopa 19 184 lasta. Tämän jälkeen nimi ei ole painunut kokonaan pois, vaan alimmillaankin nimettyjä on ollut 1 515 kahdessa vuosikymmenessä (aikavälillä 1980–1999). Suosion ero nimen huippuvuosiin on kuitenkin selkeä:

Taulukko 4: Nimen *Toivo* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

Aikavälillä	Naisia	Miehiä
Ennen vuotta 1900	Alle 5	2 923
1900-1919	Alle 5	19 184
1920-1939	0	15 756
1940-1959	0	8 065
1960-1979	0	1 851
1980-1999	Alle 5	1 515
2000-2017	0	6 033
<i>Yhteensä:</i>	Alle 15	55 327

Kuvio 3: Nimen *Toivo* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Nimeä *Toivo* voidaan pitää perinteisenä nimenä. Se on ollut suosittu 1800- ja 1900-luvun vaihteessa ja tällä hetkellä se on mitä todennäköisimmin nousemassa uuteen suosiohuippuun. Ensimmäisen ja toisen suosiohuipun väliin jää pidempi ajanjakso kuin valtaosassa nimiä: yli sata vuotta. Uudesta nimestä *Toivon* erottaa se, että suosionnousut ja -laskut eivät ole jyrkkiä. Nimen suosionkäyrän alakohta ei myöskään ole 60-, 70-, 80- ja 90-luvuilla laskenut yhtä alas kuin uusien nimien suosio tyypillisesti laskee.

Kuten nimen *Toivo* suosionkäyrästä näkyy, sen suosio on tällä hetkellä nousussa. 2000-luvulla nimen on Väestörekisterikeskuksen mukaan saanut jo nelinkertainen määrä verrattuna 1900-luvun kahteen viimeiseen vuosikymmeneen. 2000-luvun nimeämisistä selvästi yli puolet, 3671 kappaletta, on tehty 2010-luvulla, joten käyrä nousee todennäköisesti lisää tulevina vuosikymmeninä. On myös hyvin mahdollista, että nimen huippusuosion jälkeen valtaosassa *Toivon* nimeämisistä se on annettu jälkinimeksi.

Toivo-nimeä on Väestörekisterikeskuksen mukaan annettu myös joillekin naisille: alle viidelle ennen vuotta 1900 ja alle viidelle 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Myös myöhemmin aikahaarukassa 1980–1999 alle viisi tyttölasta on saanut nimen. Nimeämisistä voidaan siis päätellä olleen joitakin kolmen ja 15:sta väliltä. Näin vähäisiin esiintymisiin liittyy myös tiedon virheellisuuden mahdollisuus. Suosionkäyrässä nämä esiintymiset näkyvät yksittäisinä pisteinä nollatasolla.

Toivo-nimen variantti *Toivottu* on Väestörekisterikeskuksen mukaan esiintynyt vähäisissä määrin 1800-luvulta nykypäivään. Nimi esiintyy melko tasaisesti miehillä ja naisilla. Nämäkin esiintymiset ovat niin niukkia, että ne esitetään tapaan "alle viisi". Miehiä on nimetty *Toivotuksi* yhteensä alle 36 ja naisia alle 30 kertaa.

Toinen variantti *Toivikki* on esiintynyt jonkin verran enemmän. Se on profiloitunut enemmän naisten nimeksi aikavälillä 1920–1939, jolloin se Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan annettiin tyttölapselle 67 kertaa. Seuraavina kahtenakymmenenä vuotena se on annettu 49 kertaa. Muina vuosikymmeninä sen suosio on ollut vähäisempää: kahdeksasta alle viiteen nimeämisestä kahdenkymmenen vuoden sykleissä. Yhteensä nimen on saanut alle 144 naista ja alle 20 miestä.

Varianttia *Toiva* on annettu hieman aikavälillä 1800-luvulta 1950-luvulle ja jälleen 2000-luvulla. Nämäkin nimeämiset on tehty tasaisesti kummallekin sukupuolelle ja ovat niin niukkaa, että Väestörekisterikeskus ei anna tarkkoja lukuja. Miehiä ja naisia on kumpiakin nimetty *Toivaksi* alle 25 henkilöä.

5.3.2 Nimen *Lempi* esiintyminen

Lempi on yksi nimistä, joiden esiintymistä esittelen jo kandidaatintutkielmassani. Tähän tutkielmaan laajensin nimien 1800-luvun esiintymistä koskevaa aineistoani huomattavasti, ja siten *Lempi*-nimenkin esiintymistä koskeva tieto laajenee.

Aineiston ensimmäinen *Lempi*-niminen lapsi, Lempi Gabriela, kastettiin Porin seurakunnassa vuonna 1873. Nimi esiintyy tutkimissani seurakunnissa harvakseltaan aikavälillä 1870–1884. Ensimmäisenä se yleistyy Porissa 1880-luvun loppupuolella, jolloin nimen saa neljässä vuodessa 43 tyttölasta. Tämän jälkeen nimi yleistyy myös Viipurissa ja Nurmijärvellä. Nimi esiintyy vähiten Juvalla ja Rovaniemellä:

Taulukko 5: Nimen *Lempi* esiintyminen tutkimissani kirkonkirjoissa suhteessa kaikkiin kastettuihin vuodesta 1850 vuoteen 1899.

	Juva	Jyväskylä län msrk.	Nurmi- järvi	Pori	Rovaniemi	Viipurin tuo- miokirk.	Seurakun- nissa yh- teensä
1850-1854	0/ 1864	0/ 604 *	0/ 981	0/ 1701	0/ 598	0/ 591	0/6339 (0%)
1855-1859	0/ 1736	0/ 1063	0/ 1039	0/ 1869	0/ 717	0/ 587	0/7011 (0%)
1860-1864	0/ 1862	0/ 1184	0/ 1141	0/ 1980	0/ 745	0/ 736	0/7648 (0%)
1865-1869	0/ 1445	0/ 1106	0/ 991	0/ 1636	0/ 669	0/ 886	0/6733 (0%)
1870-1874	0/ 1639	0/ 1335	0/ 1258	2/ 1856	0/ 487	0/ 1175	2/7750 (0,03%)
1875-1879	0/ 1635	0/ 1499	0/ 1323	2/ 2400	0/ 46	0/ 1486	2/8389 (0,02%)
1880-1884	0/ 1836	0/ 1294	4/ 1316	11/ 2529	0/ 16	2/ 1691	17/8682 (0,20%)
1885-1889	1/ 1843	4/ 1287	6/ 1445	43/ 2872	0/ 570	6/ 2018	60/10035 (0,60%)
1890-1894	1/ 1779	4/ 1298	24/ 1499	68/ 3065	3/ 1430	24/ 2151	124/11222 (1,10%)
1895-1899	1/ 1882	21/ 1502	54/ 1700	63/ 3682	15/ 1543	36/ 2248	190/12554 (1,51%)
1850-1899 yhteensä:	3/ 17521 (0,01%)	29/ 12172 (0,24%)	88/ 12693 (0,69%)	189/23590 (0,80%)	18/ 6821 (0,26%)	69/ 13569 (0,51%)	396/86363 (0,46%)

*Vuosien 1851 ja 1852 tiedot puuttuvat kirkonkirjoista.

Nimi *Lempi* siis yleistyi hiljalleen 1800-luvun loppua kohden. Tämä noudatteleekin suomalaisen nimistön vaiheita ja kansallisromanttisen aatteen vaikutusta. Väestörekisterin tietoihin on merkitty 4 963 1960-luvun otantavuosina elossa ollutta 1800-luvun puolella syntyntä *Lempi*-nimistä naista. Tietojen mukaan nimi on annettu 1800-luvulla myös ainakin viidelle miehelle. Näin niukan esiintyvyyden kohdalla on kuitenkin huomioitava mahdollisuus, että Väestörekisterikeskuksen tietoihin on päätyntä virhe.

Kuten nimi *Toivo*, myös *Lempi* on tutkimieni seurakuntien nimiesiintymissä miltei aina nimiasemassa ensinimenä. Näin on esimerkiksi Porissa kastetuista *Lempi*-nimisistä 97,8 prosentissa tapauksia ja Nurmijärvellä 88,5 prosentissa. Myös Wiklundin Porin omakielisiä nimiä tutkivassa pro gradu -tutkielmassaan tekemät huomiot tukevat tätä ilmiötä. Wiklund (2011:100–105) myös kertoo nimen *Lempi* kuuluneen 1800-lopulla Porin suosituimpiin omakielisiin nimiin.

Kuten *Toivo*-nimen esiintymissä, myös *Lempi* esiintyy valtaosassa 1800-luvun nimiyhdistelmiä jonkin aiemmilla vuosisadoilla suuressa suosiossa olleen kristillisen nimen kanssa. Tällainen on esimerkiksi suuren suosion saanut yhdistelmä *Lempi Maria*. Esimerkiksi Porissa kastetuista *Lempi*-nimisistä jälkinimen *Maria* sai 23 prosenttia. Myös Venäjän suurruhtinassuvun nimi *Aleksandra* tai *Alexandra* on ollut suosittu. Myös Wiklundin (2011: 74–75) tutkimustulokset tukevat näitä huomioita. Hänen mukaansa *Maria* on ollut Porissa suosituin tyttöjen jälkinimi vuosina 1875–1905. Suurimmillaan sen osuus on ollut lähes neljännes annetuista jälkinimistä. *Alexandra* puolestaan oli Porin toiseksi suosituin tyttöjen jälkinimi vuosina 1895–1905.

Myös *Lempi* esiintyy nimiyhdistelmissä muiden omakielisten nimien kanssa. Tällaisia nimiyhdistelmiä ovat esimerkiksi yhdistelmät *Lempi Siviä*, *Lempi Ruusu* ja *Helmi Lempi*. Puhuvina nimiyhdistelminä voitaisiin pitää aineistossani esiintyviä yhdistelmiä *Lempi Lahja*, *Aina Lempi* ja *Tyyni Lempi*.

Nimen *Lempi* suosionhuippu on Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan ollut 1900-luvun kahdella ensimmäisellä vuosikymmenellä. Tämän jälkeen suosio on tasaisesti

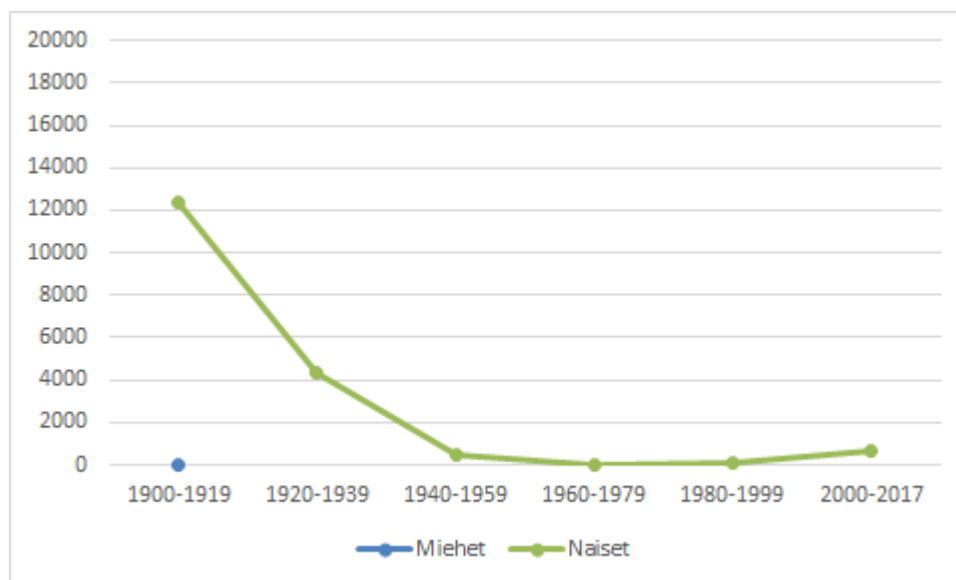
laskenut. 2000-luvulla nimi on kuitenkin alkanut hiljalleen nousta uuteen suosioon, ja siten se sopii perinteisten nimien kaavaan.

Taulukko 6: Nimen *Lempi* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

Aikavälillä	Naisia	Miehiä
Ennen vuotta 1900	4 963	5
1900-1919	12 344	Alle 5
1920-1939	4 324	0
1940-1959	509	0
1960-1979	47	0
1980-1999	93	0
2000-2017	671	0
<i>Yhteensä:</i>	22 951	Alle 10

Nimi *Lempi* on vakiintunut naisten nimeksi. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan 1900-luvun alussa nimen on kuitenkin saanut alle viisi poikavauvaa. Nämä *Lempi*-nimisiksi kastetut pojat näkyvät suosionkäyrässä yksittäisenä pisteenä nollassa:

Kuvio 4: Nimen *Lempi* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Myös *Lempi*-nimen variantti *Lemmitty* esiintyy nimistössä 1800-luvulta nykypäivään. Ennen 1900-lukua syntyneitä ja otantavuosina elossa olleita nimenkantajia on Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan 25 naista ja alle viisi miestä. Aikavälillä 1900–1939, jolloin myös *Lempi* oli suosituimmillaan, *Lemmitty*-nimen sai jopa 1 835 tyttöä ja 48 poikaa.

Tämän jälkeen suosio on hiipunut, mutta nimen on 2000-luvulla kuitenkin saanut jo 15 tytöstä ja alle viisi poikaa.

Lempi-sanan kanssa samaan sanaperheeseen kuuluva lekseemi *lemmikki* esiintyy myöskin etunimenä. Väestörekisterikeskuksen mukaan *Lemmikki*-nimisiä on kastettu aina 1800-luvun lopulta nykypäivään asti. Nimen esiintyvyys mukailee *Lemmitty*-nimen esiintyvyyttä: Huippuvuosinaan 1900–1939 nimen sai 1 318 tytöstä. Samaan aikaan poikia on kastettu *Lemmikki*-nimellä alle 11 kertaa. *Lemmikin* suosio ei kuitenkaan laske 1900-luvun mittaan yhtä matalalle kuin *Lemmityn* – 2000-luvulla nimen on saanut jo 66 tytöstä. Nykykielenkäyttäjän näkökulmasta *Lemmikki*-nimen kukkaan viittaava merkitys saattaa olla etunimelle suotuisampi kuin *Lemmitty*-nimen. Toisaalta *Lemmikki*-nimen suosiota saattaa pitää esimerkiksi assosiaatio lemmikkieläimeen.

Lempi-nimen variantti *Lemminkäinen* esiintyy erittäin harvinaisena nimenä halki 1900-luvun. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan nimen on 1800-luvun puolella saanut alle viisi tytöstä ja alle viisi poikalasta. 1900-luvun kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä kastettiin 11 *Lemminkäinen*-poikaa, muttei yhtään tyttöä. Nimi ei ole kuitenkaan 1900-luvun aikana profiloitunut kummallekaan sukupuolelle: vuosina 1930–1999 nimeämisiä on ollut sekä poika- että tyttölapsille aina "alle viisi" kahdenkymmenen vuoden aikasykleissä. 2000-luvulla nimi ei ole esiintynyt kertaakaan.

5.4 Melko harvinaiset etunimet *Vilja* ja *Kaleva*

5.4.1 Nimen *Vilja* esiintyminen

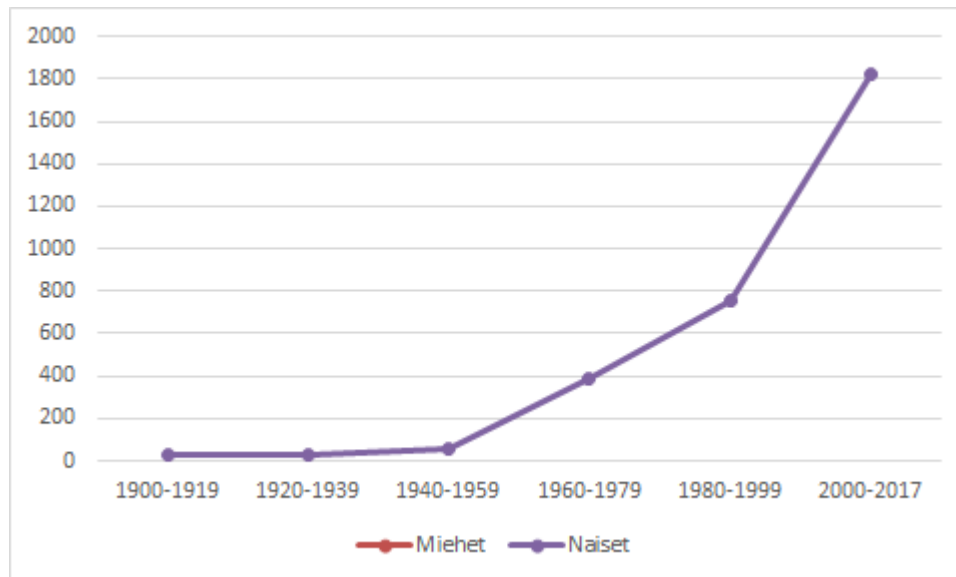
Nimellä *Vilja* on oma nimipäivänsä suomalaisessa nimipäiväkalenterissa 12. syyskuuta. 1800-luvulla suomalaisuusaatteen aikaan uusia omakielisiä nimiä etsittiin ja muodostettiin suomen kielestä, ja myös nimeä *Vilja* ehdotettiin Isak Edward Sjömanin *Siweä kauno-anakka* -julkaisussa vuonna 1864 (Kiviniemi 1993: 98). Nimi ei kuitenkaan saanut suurta suosiota tuoreiden vanhempien keskuudessa. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan sen sai 1800-luvun puolella 25 vielä otantavuosina elossa ollutta naista. Aineistoni kirkonkirjoissa *Vilja* ei esiinny kertaakaan.

Nimi *Vilja* on kasvattanut suosiotaan hiljalleen 1800-luvun lopulta alkaen. Se on esiintynyt harvinaisena naisen nimenä halki 1900-luvun. 2000-luvulla sen on Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan saanut jo 1 818 tyttölasta:

Taulukko 7: Nimen *Vilja* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

Aikavälillä	Naisia	Miehiä
Ennen vuotta 1900	25	0
1900-1919	28	0
1920-1939	30	0
1940-1959	58	0
1960-1979	386	0
1980-1999	756	0
2000-2017	1 818	0
<i>Yhteensä:</i>	2 359	0

Kuvio 5: Nimen *Vilja* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Kuten visuaalinen suosionkäyräkin osoittaa, *Vilja* on kasvattanut tasaisesti suosiotaan. Se onkin yksi vuosien 2000-2003 suosituimmista omakielisistä etunimistä (Kiviniemi 2006: 281). Nimi myös sopii 2000-luvun omakielisten hittinimien profiiliin: se on merkityksisällöltään konkreettinen ja luontoon liittyvä. Koska se on ollut aiemmilla vuosikymmenillä erittäin harvinainen, se on todennäköisesti kuulostanut nimenantajista raikkaalta ja uudelta sekä siten tukenut ajalle ominaista individualistista ihannetta.

On huomionarvoista, että *Vilja*-nimen suosionkäyrän mitta-asteikko on aiempia huomattavasti matalampi. Koska nimet *Vilja*, *Kaleva*, *Myrsky* ja *Paju* esiintyvät aiemmin esittelemini nimiä selvästi vähälukuisempina, on mitta-asteikonkin oltava aiempia matalampi, jotta nimen oma suosionvaihtelu eri vuosikymmenten välillä erottuisi.

Nimen *Lempi* suosionhuipun aikaan myös nimen *Lemmitty* suosio nousi. *Viljan* varianttia *Viljattu* puolestaan ei Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan ole annettu kertaakaan. *Vilja* eroaa muista tutkimistani nimistä sillä, että se ei ole esiintynyt toisella sukupuolella lainkaan. Se on profiloitunut selkeästi naisen nimeksi, ja poikalapselle sitä ei Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan ole annettu kertaakaan. Muut tutkimistani nimistä esiintyvät toisella sukupuolella silloin tällöin vähintään "alle viisi" kertaa per aikasykli. Ehkäpä nimen loppuvokaali *a* on edesauttanut sen hahmottamista naisen nimenä. *o*-loppuinen muutoin muodoltaan yhtenäinen *Viljo* sen sijaan on noussut suosituksi miehen nimeksi.

5.4.2 Nimen *Kaleva* esiintyminen

Etunimeä *Kaleva* ehdotettiin ristimänimeksi Sjömanin *Siweä kauno-annakka* -julkaisussa jo vuonna 1864 (Kiviniemi 1982: 108). Se ei kuitenkaan noussut nimeäjien suosioon, sillä se ei esiinny tutkimissani kirkonkirjoissa kertaakaan. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan nimeä onkin annettu 1800-luvulla vain alle viidelle miehelle ja alle viidelle naiselle (jotka olivat elossa vielä otantavuosina 1960-luvulla). Vaikuttaa siis siltä, että nimi on otettu varsinaisesti käyttöön vasta 1900-luvun alkupuolella. Jää arvoitukseksi, miksi nimi ei noussut kansallisromanttisen aatteen mukana jo 1800-luvulla.

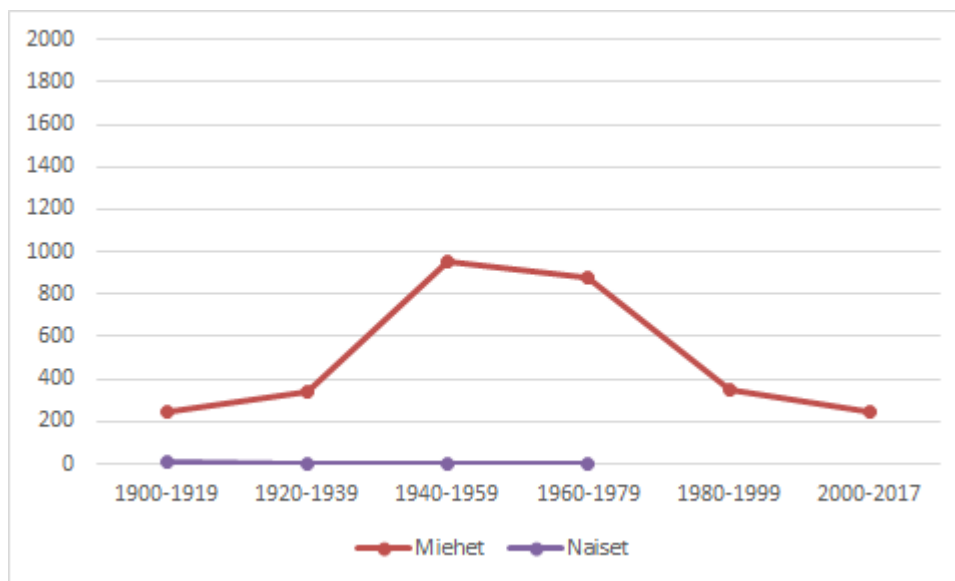
Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan *Kaleva* on esiintynyt suhteellisen harvinaisena miehennimenä halki 1900-luvun ja vielä 2000-luvulla. Nimeä on annettu myös muutamille naisille:

Taulukko 8: Nimen *Kaleva* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

Aikavälillä	Naisia	Miehiä
Ennen vuotta 1900	Alle 5	Alle 5
1900-1919	6	244
1920-1939	Alle 5	344
1940-1959	Alle 5	954
1960-1979	Alle 5	876
1980-1999	0	347
2000-2017	0	242
<i>Yhteensä:</i>	Alle 26	Alle 3 012

Naisten kohdalla nimeämisiä on voinut olla 1900-luvulla yhdeksästä 26:een. Toisaalta Väestörekisterikeskuksen tiedoissa on vähäisten esiintymien kohdalla myös virheen mahdollisuus. Vähäiset tyttölasten nimeämiset näkyvät suosionkäyrässä yksittäisinä pisteinä nollatasolla, sillä ne vertautuvat taulukossa miesten nimeämisiin. Miesten kohdalla nimen suosionkäyrä nousee loivasti vuosituhannen puoleenväliin asti ja laskee tämän jälkeen yhtä loivasti:

Kuvio 6: Nimen *Kaleva* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Tällainen loivasti nouseva ja laskeva suosionkäyrä on tyypillinen etunimille, jotka esiintyvät erityisesti jälkiniminä (Ainiala ym, 2008: 242).

Nimen myöhemmin muodostunut variantti *Kalevi* on noussut suosituksi miehen nimeksi 1900-luvulla yhteensä jopa 144 590 nimeämisellä. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan sen suosionhuippu ajoittuu 1900-luvun puoleenväliin, kuten *Kaleva*-nimenkin.

5.5 Harvinaiset luontonimet *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju*

5.5.1 Nimen *Myrsky* esiintyminen

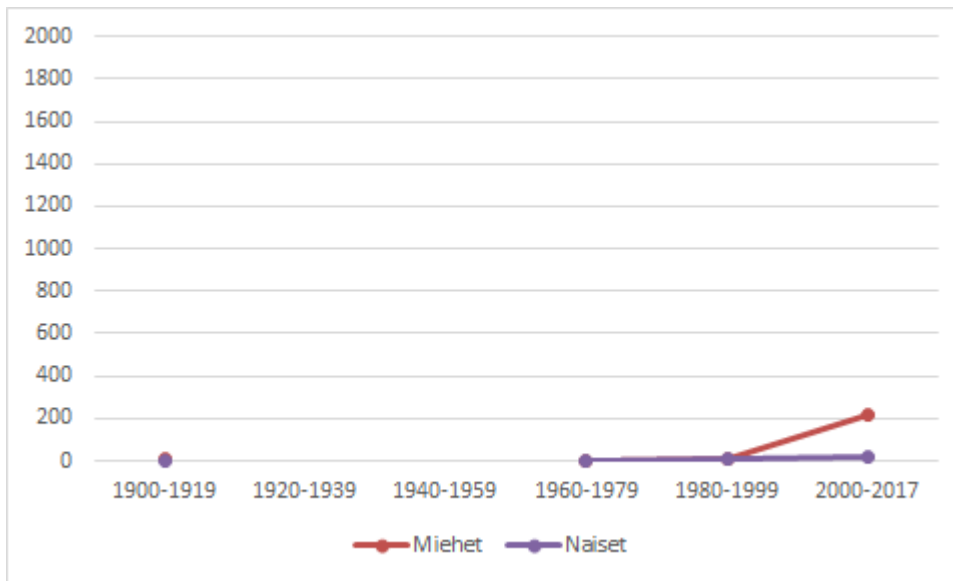
Etunimi *Myrsky* ei esiinny tutkimissani seurakunnissa 1800-luvulla kertaakaan. Sitä ei myöskään ole ehdotettu ajan julkaisuissa, kuten *Siweä kauno-annakka* -julkaisussa tai Kansanvalistusseuran kalenterissa (Kiviniemi 1982: 106–122). Väestörekisterikeskuksella ei ole tietoa 1800-luvulla syntyneistä *Myrsky*-nimisistä, mutta tiedot kattavat vain 1960-luvulla elossa olleet kansalaiset.

Väestörekisterikeskuksen mukaan nimi *Myrsky* on annettu joitakin kertoja 1900-luvulla. Tiedoista voidaan päätellä, että nimeämisiä on ollut miesten kohdalla 13–21 ja naisten kohdalla 8–16. 2000-luvulla *Myrsky*-nimen suosio on noussut ja se on profiloitunut miehen nimeksi. Kuitenkin se on annettu 2000-luvulla 15:sta tytölle, joten se voidaan nähdä sukupuolineutraalina:

Taulukko 9: Nimen *Myrsky* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

Aikavälillä	Naisia	Miehiä
Ennen vuotta 1900	0	0
1900-1919	Alle 5	Alle 5
1920-1939	0	0
1940-1959	0	0
1960-1979	Alle 5	Alle 5
1980-1999	6	11
2000-2017	15	217
<i>Yhteensä:</i>	Alle 33	Alle 238

Kuvio 7: Nimen *Myrsky* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Nimen *Myrsky* suosionkäyrä havainnollistaa, kuinka se on tullut 2000-luvulla käyttöön enemmän maskuliiniseksi profiloituneena nimenä. Kuten *Vilja*, luontonimenä sekin sopii 2000-luvun omakielisten nimien muottiin. Silti se ei ole toistaiseksi saavuttanut yhtä suurta suosiota. Aikavälin 1900–1919 nimeämiset näkyvät yksittäisinä pisteinä lähellä nolatasoa, koska ne ovat lukumäärältään niin alhaiset. Sekä tyttöjen että poikien nimeämisiä esittävät käyrät ovat katkenneet aikaväliltä 1920–1960, koska tuolloin nimeämisiä ei ole ollut lainkaan. Nimellä ei ole suomalaisessa kalenterissa omaa nimipäivää, mutta hevosten nimikalenterissa Myrskyn päivä on 10. marraskuuta (Almanakkatoimiston nimipäivähaku).

5.5.2 Nimen *Talvi* esiintyminen

Etunimi *Talvi* on tutkimistani nimistä harvinaisin. Tutkimieni kirkonkirjojen kastetuissa se ei esiinny kertaakaan. Ei yllätä, että se ei esiinny myöskään 1800-luvun nimiehdotuksissa, kuten *Siweä kauno-annakka* -julkaisussa tai Kansanvalistusseuran kalenterissa (Kiviniemi 1982: 106–122). Omaa nimipäivää sillä ei ole vielä (Almanakkatoimiston nimipäivähaku). Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan se on annettu 1800-luvulla alle viidelle henkilölle, jotka ovat olleet vielä otantavälillä 1960-luvulla elossa. Tämän vähäisen esiintymän kohdalla on kuitenkin olemassa Väestörekisterikeskuksen virheen mahdollisuus.

Väestörekisterikeskuksen mukaan nimi *Talvi* on esiintynyt vähäisinä määrinä halki 1900-luvun. Nimenkantajat ovat valtaosaksi naisia. Monessa kohtaa nimenkantajien määrää ei kerrota tarkalleen ja siten onkin mahdollista, että nimeämisten kokonaismäärä on alle sata. Yhteensä nimenkantajia on Väestörekisterikeskuksen mukaan ollut alle 106. Tiedoista voidaan päätellä, että naisten kohdalla nimeämisiä on ollut 1900-luvulta nykypäivään 68–77 ja miesten kohdalla 12–29:

Taulukko 10: Nimen *Talvi* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan.

<i>Aikavälillä</i>	<i>Naisia</i>	<i>Miehiä</i>
<i>Ennen vuotta 1900</i>	Alle 5	0
<i>1900-1919</i>	Alle 5	9
<i>1920-1939</i>	6	Alle 5
<i>1940-1959</i>	13	0
<i>1960-1979</i>	15	0
<i>1980-1999</i>	14	Alle 5
<i>2000-2017</i>	19	Alle 10
<i>Yhteensä:</i>	Alle 77	Alle 29

Nimen suosio on erittäin loivassa kasvussa, sillä nimenkantajia on syntynyt viimeisen seitsemäntoista vuoden aikana enemmän kuin edellisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Nimen suosio on kuitenkin niin vähäistä, että en esitä siitä erillistä suosionkäyrää.

Nimen *Talvi* variantti *Talvikki* on noussut kantanimeään huomattavasti suositumaksi, ja sillä on myös oma nimipäivänsä 11. helmikuuta (Almanakkatoimiston nimipäivähaku). Väestörekisterikeskuksen mukaan nimen on saanut parhaimmillaan yli tuhat tyttölasta kahdenkymmenen vuoden aikasyklissä. 1900-luvun aikana *Talvikki*-nimen on saanut yhteensä 4 372 lasta ja 2000-luvulla 737. Miltei kaikki nimetyt ovat tyttöjä. Nimi on kuitenkin annettu myös alle kymmenelle pojalle.

5.5.3 Nimen *Paju* esiintyminen

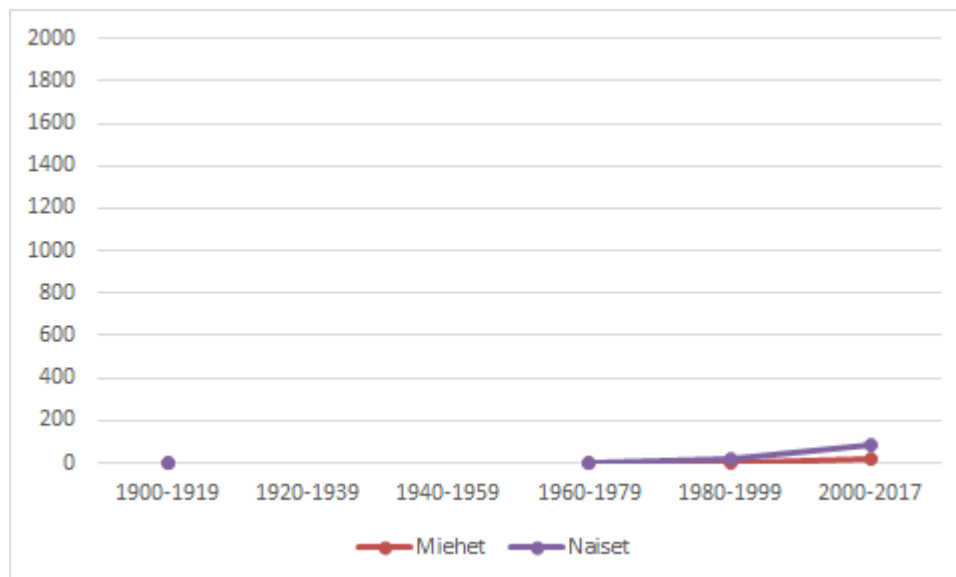
Etunimi *Paju* ei esiinny tutkimissani kirkonkirjoissa kertaakaan. Myöskään Väestörekisterikeskuksen tiedoissa ei ole yhtään 1800-luvulla syntynyttä 1960-luvulla elossa ollutta Pajua. Ei voida kuitenkaan varmistaa, etteikö muutamia nimeämisiä olisi ollut.

Nimeä *Paju* on Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan vähäisiä määriä 1900-luvun vaihteessa ja 1900-luvun jälkipuoliskolta nykypäivään. Väestörekisterikeskuksen tiedot ovat jälleen vähäisten esiintymien kohdalla vain suuntaa antavia. Voidaan päätellä, että naisia on nimetty 1900-luvulla 21–29 ja miehiä 3–15. Suosituin *Paju* on ollut 2000-luvulla tyttölapsen nimenä 83:lla nimeämisellä. Sitä on kuitenkin annettu 2000-luvulla myös viidelletoista poikalapselle, joten sen profiili voitaisiin nähdä sukupuolineutraalina.

Taulukko 11: Nimen *Paju* esiintyminen Väestörekisterikeskuksen mukaan.

Aikavälillä	Naisia	Miehiä
Ennen vuotta 1900	Alle 5	Alle 5
1900-1919	Alle 5	Alle 5
1920-1939	0	0
1940-1959	0	0
1960-1979	Alle 5	Alle 5
1980-1999	19	Alle 5
2000-2017	83	15
<i>Yhteensä:</i>	Alle 117	Alle 35

Kuvio 8: Nimen *Paju* suosionkäyrä 1900-luvulta nykypäivään Väestörekisterikeskuksen tietojen pohjalta.

Suosionkäyrä osoittaa visuaalisesti, kuinka nimi on alkanut hiljalleen esiintyä nimistössä 1960-luvulta lähtien ja on profiloitunut hieman enemmän feminiiniseksi. Luokittelen nimen sen suosionkäyrän mukaan harvinaiseksi uudeksi luontonimeksi, jonka sukupuoli ei ole vakiintunut. *Pajulla* ei ole nimipäiväkalenterissa omaa nimipäivää (Almanakkatoimiston nimipäivähaku).

6 Nimien herättämät assosiaatiot ja asenteet

Tässä luvussa kuvaan yhä nykypäivänä esiintyvien muinaissuomalaisina pidettyjen henkilönnimien – *Lempi, Vilja, Toivo, Ahti, Tapio, Kaleva, Myrsky, Talvi* ja *Paju* – nykysuomalaisissa herättämiä assosiaatioita, konnotaatioita ja laajempia tietokehyksiä sekä nimiin kohdistuvia asenteita. Kuvaan kyselylomakkeen vastausten pohjalta, minkä ikäiselle ihmiselle nimien nähdään sopivan ja mielletäänkö ne enemmän feminiinisiksi vai maskuliinisiksi. Kuvaan myös vastaajien yleisiä luonnehdintoja nimistä ja nimien vastaajien piirissä saamaa suosiota ja sen mahdollisia syitä. Kuvaan kyselylomakeaineiston semanttisen analyysin pohjalta, millaisia assosiaatioita nimet vastaajissa herättävät. Tuon esiin ne yksittäiset assosiaatiot, jotka esiintyvät useimpien kyselylomakkeen vastaajien teksteissä ja toisaalta myös ne keskenään hieman erilaiset vastaukset, jotka kuitenkin pyrkivät ilmaisemaan merkitykseltään samaan semanttiseen alueeseen kuuluvia tai saman laatuaisia assosiaatioita. Heijastelen kyselylomakkeen tuloksia hieman keskustelupalstojen aineistoon niiden nimien kohdalla, joista on käyty tämän tutkielman tavoitteita tukevaa keskustelua.

Tutkimieni nimien semanttinen yhteys leksikaalisiin merkityksiin on nykykielenkäyttäjän näkökulmasta nimien kesken eritasoista. Voidaan siis ajatella, että esimerkiksi nimi *Paju* herättää huomattavasti konkreettisempia assosiaatioita pajupuuhun kuin *Tapio* metsänhaltijaan. Nimistössä runsaana esiintyvät nimet ovat myös kielenkäyttäjän näkökulmasta kadottaneet läpinäkyvyytään, ja ensisijainen miellelyhtymä on yleisen nimen kohdalla helposti myös jokin tuttu nimenkantaja. Tämä eritasoinen läpinäkyvyys avaa mahdollisuuksia vertailla eri nimien herättämien assosiaatioiden määrää ja laatua.

Yhteen kokoavassa luvussa "Yhteenvetoa muinaissuomalaisten nimien herättämisestä assosiaatioista ja asenteista" kuvaan yleisellä tasolla ja vertailen nimistä saatuja assosiaatioita ja niiden herättämiä asenteita. Vertailen myös niiden laatua suhteessa nimien esiintymiseen ja kielelliseen muotoon. Tarkastelen transparenttien nimien herättämien assosiaatioiden suhdetta appellatiiviseen tarkoitteeseen ja taustaltaan mytologisten nimien sidettä mytologisuuteen sekä vertaan näiden mielikuvien yhteyttä nimien herättämiin henkilömielikuviin. Tarkastelen, miten konkreettiseen fyysisen maailman tarkoitteeseen viittaavan transparentin ni-

men herättämät assosiaatiot eroavat abstraktiin tarkoitteeseen viittaavien herättämistä. Pohdin myös saatujen assosiaatioiden laadun suhdetta nimien yleisyyteen ja assosiaatioiden vaikutusta asenteisiin, affekteihin ja nimen sukupuolisuuteen. Pohdin myös hieman, miten nimen herättämät assosiaatiot ohjaavat sen profiloitumista tietylle sukupuolelle.

Nimien herättämien assosiaatioiden ja asenteiden aineisto jakautuu jo kandidaatintutkielmaani varten keräämiini kyselylomakevastauksiin vuodelta 2014 (liite 2) ja tätä tutkimusta varten syksyllä 2017 koottuun kyselylomakeaineistoon (liite 1). Tämän tutkielman puitteissa pääsen tarkastelemaan kandidaatintutkielmani *Vilja-* ja *Lempi-*nimiä käsittelevää aineistoa aiempaa laajemmin. Kandidaatintutkielmassani en juurikaan syvenny nimien herättämiin henkilömielikuviin liittyvään aineiston osaan, ja hahmotan henkilömielikuvat erilleen muista assosiaatioista. Tässä tutkielmassa huomioin kattavasti myös aiemman kyselylomakkeen vastaukset kysymykseen "kuvaile omin sanoin, millainen ihminen nimenkantaja voisi olla". Esittelen assosiaatioita joustavana kokonaisuutena, johon kuuluu abstrakteja mielikuvia, henkilömielikuvia, konnotaatioita ja affekteja, ja nämä limittyvät keskenään.

Aineistossani on valitettavasti epätasaisuutta vanhojen ja uusien kyselylomakevastausten välillä: Vuoden 2014 kyselylomakkeeseen vastasi 168 ihmistä, mutta nimien herättämiä assosiaatioita koskeviin avoimiin kysymyksiin heistä vastasi tarkoituksenmukaisella tavalla vain osa. Tätä tutkielmaa varten kokoamassani vuoden 2017 kyselyaineistossa kunkin nimen kohdalla vain korkeintaan muutama 208:sta vastaajasta jätti vastaamatta assosiaatioita koskevaan kysymykseen. Tuoreemmassa lomakkeessa antamani vastausesimerkit myös ilmeisesti ohjasivat kysymyksenasettelun oikeaa tulkintaa. Tutkimustuloksia tarkastellessa on myös otettava huomioon, että mainitsen kyselylomakkeiden alkuteksteissä tutkivani muinaissuomalaisia nimiä. Tämä maininta on voinut vaikuttaa siihen, millaiseen tietokehykseen nimet ovat vastaajien mielessä yhdistyneet.

Kaksplus- ja Vauva.fi-keskustelufoorumeilta kerättyä aineistoa käytän niissä tapauksissa, joissa sisältö selkeästi kertoo jotain nimistä saaduista assosiaatioista tai niihin kohdistuvista asenteista. Suurin osa keskustelufoorumien kommentista ei kuitenkaan ole laadultaan sellaisia, että ne tukisivat tutkielmani tarkoitusta.

6.1 Suomi-filmejä ja pullan tuoksuinen mummo – nimen *Lempi* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Tutkin nimen *Lempi* nykysuomalaisissa herättämiä asenteita ja assosiaatioita jo kandidaatin-tutkielmassani. Käytän tässä tutkielmassa samaa kyselylomakeaineistoa vuodelta 2014 (liite 2). Selvitän kandidaatin-tutkielmassani, että nimi *Lempi* sopii kyselylomakkeen vastaajien enemmistön – noin 70:n prosentin – mielestä parhaiten vanhukselle. Tämä noudattelee nimen ikäjakaumaa reaali maailmassa: valtaosa nimenkantajista on syntynyt ennen 1940-lukua. Osa kuitenkin näkee nimen sopivan myös keski-ikäiselle tai lapselle. Vuosina 2010–2017 nimen onkin Suomessa saanut 457 lasta, joten pieniä *Lempi*-nimisiä lapsia on jokunen.

Pyydän kyselylomakkeessa vastaajia luonnehtimaan etunimiä sekä annetuista vaihtoehdoista valitsemalla että omin sanoin. *Lempi*-nimen kohdalla antamistani vastausvaihtoehtoja nousi selkeästi suosituimmaksi vaihtoehdoksi nimen vanhahtavuus – jopa 92 prosenttia vastaajista luonnehtii nimeä vanhahtavaksi. Noin puolet vastaajista kertoi näkevänsä nimen myös maalaishenkisenä. Vähiten nimi edustuu modernina tai ylevänä:

Taulukko 12: Etunimen *Lempi* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Moderni</i>	<i>Vanhahtava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>
%	48,2%	7,1%	3%	91,7%	21,4%	6%

Omin sanoin nimeä luonnehtii vain muutama vastaaja:

Lempeältä.

Mummomaiselta.

Itä-Suomalaiselta.

Nimen *Lempi* herättämiä yleisiä assosiaatioita koskevaan kysymykseen vastasi kyselylomakkeen vastaajista 82 ja henkilömielikuvia koskevaan kysymykseen 140. Osa vastaajista ei kuitenkaan tuo vastauksessaan ilmi varsinaisia assosiaatioita, vaan esimerkiksi pohtii nimen yleisyyttä tai omaa suhdettaan nimeen.

Nimen herättämät yleiset assosiaatiot ovat kyselylomakkeen vastausten perusteella enimmäkseen abstrakteja piirteitä ja tunnesanoja. Eniten miellejhtymissä esille nousivatkin

lempi, *lempeys* ja *rakkaus*. Jonkin näistä mainitsee yhteensä 18 vastaajaa eli noin kymmenen prosenttia kaikista kyselylomakkeeseen osallistuneista. Yksittäisissä vastauksissa mainitaan myös rakastettavuus ja lähimmäisenrakkaus. Lempeyden voidaan katsoa liittyvän samaan hellyyden semanttiseen alueeseen kuin lempi. Etunimet myös assosioituvat äänteellisesti läheisiin appellatiiveihin, jollainen *lempeys* ehdottomasti *Lempi*-nimelle on (Kiviniemi 1982: 12). Lekseemit *lempi* ja *lempeä* kuuluvat myös samaan etymologiseen sanaperheeseen variantin *lemmikki* kanssa (SSA2). Assosiaation lekseemin merkitykseen 'suosikki' mainitsee kuitenkin vain yksi vastaaja.

Lempi-nimen herättämien konnotaatioiden kuvauksissa avautuu kokonainen kirjo hyviä ominaisuuksia ja lämpimiä suloisia tunteita:

Lempeys, ystävällisyys, pehmeys, välittäminen.

Kaunista, hentoa.

Lämmin, kotoisa.

Rakastava, herttainen.

Lempi ja lempeys, Lempi ja lähimmäisenrakkaus.

Lempeyden semanttiseen alueeseen melko helposti kytkettävien ystävällisyyden, kiltteyden, herttaisuuden, lähimmäisenrakkauden, lämmön, välittämisen ja pehmeiden lisäksi mainitaan myös hieman kaukaisempiakin piirteitä, kuten esimerkiksi kauneus, herkkyys, rauhallisuus, leppoisuus, lauhkeus ja vaatimattomuus. Nämä kaikki mainitaan yhdestä kolmeen kertaa. Nimen voidaan siis tulkita kytkeytyvän laajempaan hyveellisten ja pehmeiden piirteiden tietokehykseen.

Nimen herättämät mielleyhtymät lempeyteen ja lauhkeuteen ovat joidenkin vastaajien näkemyksen mukaan niin vahvoja, että ne rajoittavat jo sitä, kenelle nimi ylipäättään sopii. Nimenkantajan tulisi vastaajien mukaan olla nimen herättämien lämpimien assosiaatioiden mukainen:

Lempi-nimiset eivät voi olla kovin ilkeitä.

Nimen merkitys on myös mielestäni niin vahva, että koen sen ehkä jopa hieman leimaavana; tuntuisi ristiriitaiselta, jos Lempi-niminen henkilö olisi luonteeltaan kiukkuinen.

Lempi-nimen herättämiä assosiaatioita käsittelevissä vastauksissa toistui henkilömaailma lempisestä mummosta. Mummo tai isoäiti mainittiin yhteensä kahdeksan kertaa ja

vanha nainen jopa 40 kertaa. Henkilömielikuviiin liitetty ikä ja sukupuoli ovat siis yhdenmu-
kaiset nimen reaali maailman esiintyvyyden kanssa – valtaosa nimenkantajista on yhä eläke-
ikäisiä, vaikka nimi onkin kasvattanut suosiotaan 2000-luvulla. Vastauksissa mainitaan myös
kollokatiiviset mummon tietokehykseen liittyvät ilmaukset "mummon mökki" ja "pullan
tuoksuinen mummo". Kolme vastaajaa puolestaan mainitsee pelkän pullan.

Lempi on lempeä vanhus, joka pitää lapsenlapsistaan ja naapurienkin lapsista ja hyvästä ruo-
asta.

Mummomainen nimi, lempeyttä ja pullantuoksua.

Leppoisa pullea mummo.

Leppoisa, lämmin ja pullukka. Asuu vanhainkodissa, kutoo villasukkaa.

Lempi on vanha mummeli. Lempi asuu hoitokodissa kissansa kanssa.

Vanha kiikkustuolissa eläkepäiviä viettävä ihminen. Asustelee maalla tai kirkonkylän van-
hainkodissa.

Lempi-nimen herättämät assosiaatiot siis kietoutuvat lempeän isoäidin henkilökuvan
ympäri. Kuvattua henkilömielikuvaa voitaisiin pitää klassisena hyvän isoäidin prototyyp-
pinä. Visioitua vanhuksen lempeys liittyy todennäköisesti aiemmin esittelemiini nimestä as-
sosioituihin lämpimiin ominaisuuksiin: abstrakteihin assosiaatioihin esimerkiksi lempey-
destä, lämmöstä ja pehmeystä. Nimen kantamat positiiviset merkityssisällöt siis yhdistyvät
sen mieleen tuomaan henkilöhahmoon. Muutama vastaaja kuitenkin kuvaa henkilömieliku-
van varsin päinvastaisena: nimestä assosioituu ikävä ja äkäinen vanhus. Näiden mielikuvien
lähteenä saattaa tosin olla myös reaali maailman nimenkantaja, jonka vastaaja on elämässään
kohdannut.

Lekseemillä *lempi* on verbimuotoiset variantit *lempiä* ja *lemmiskellä*. Kuitenkin vain
yksi vastaaja mainitsee miellelyhtymissään toisen näistä:

Rakkaus, nuori rakkaus, lemmiskely.

Neljä vastaajaa kertoo assosiaatiosta *lemmiskellä*-sanon yleisempään samamerkityksiseen
pariin eli sanaan *rakastella*. Kaksi heistä kokee samalla, ettei nimi sovi nykyaikaan:

Meidän ajassamme ko. niminen tyttölapsi voisi nimensä vuoksi valitettavasti tulla kiusatuksi.
Seksi, jota tursuaa joka paikasta voi vaikuttaa nimen herättämiin mielikuviin ja vaikuttaa kiu-
saamisen taustalla.

Ei nykyisin, ei lapselle voi antaa nimeä joka viittaa seksiin.

Yksi vastaaja kokee nimen kauniiden merkitysten tuhoutuneen näiden assosiaatioiden tieltä:

Seksistinen aikamme – – valitettavasti minusta tuhoaa nimeen liittyvät muut mielikuvat, joita minulle edustavat ja minusta ovat lempeys, ystävällisyys, herkkyys, maanläheisyys, ja esimuiden huomiointitaidot.

92 prosenttia vastaajista pitää nimeä *Lempi* vanhahtavana. Kuten nimen henkilömielikuva yhdistyy kielenkäyttäjien kokemukseen tyypillisen nimenkantajan iästä, myös nimen yleinen luonnehdinta vanhahtavana näkyy joillain vastaajilla nimen herättämissä yleisissä assosiaatioissa ja asenteissa. Rakkauden tunteiden, lämpimien luonteenpiirteiden ja isoäidin henkilöhahmon lisäksi muutamissa vastauksissa tulivat esille assosiaatiot vanhaan aikaan, kesään ja suomi-filmeihin:

– – mielikuvat liittyvät mummin mökkiin ja pysähtyneeseen aikaan, menneeseen.

Vanhanaikaista, lämmintä tunnelmaa.

Kesäilta, auringonlasku, lämpö, hieman kostuneen pellavan tuoksu. Kesä!

Kolme vastaajaa mainitsee vastauksessaan miellelyhtymän vanhoihin Suomi-filmeihin. Rakkautta tarkoittava sana *lempi* ja sen verbivariantit *lempiä* ja *lemmiskellä* ovatkin nykykielenkäyttäjän näkökulmasta melko vanhahtavaa suomen kieltä, jota moni suomalainen on saattanut ehkä tiedostamattaankin oppia tuntemaan juuri vanhojen kotimaisten elokuvien kautta.

Nimeä *Lempi* voitaisiin pitää myös ikään kuin puhuvana nimenä, joka välittää merkityksiä. Kaksi vastaajaa kertoo nimen kantavan muistoa vanhempien toisiaan kohtaan tuntemasta rakkaudesta:

– – lapsi on syntynyt suuresta lemmestä ja rakkaudesta, ja siksi pidän nimeä kunnianosoituksena tai hyvänä muistona voimakkaista ja positiivista elämäntapahtumista.

Vanhemmat ovat olleet kovin rakastuneita kun ovat antaneet lapselle rakkautta kuvaavan nimen joskus 1920 -luvulla.

Kaksi vastaajaa puolestaan näkee nimen merkityksen liittyvän vanhempien lasta kohtaan kokemiin lempeisiin ja helliin tunteisiin. *Lempi*-nimeä kantava lapsi on siis pidetty ja toivottu:

Pidetty ja toivottu lapsi.

Vanhemmat antavat nimen toivotulle lapselle, esikoinen.

Nimestä saadut yleiset assosiaatiot ovat siis valtaosaksi abstrakteja, kuten itse nimen appellatiivisen vastineen merkityskin. Transparentin *Lempi*-nimen appellatiivinen vastine *lempi* ja koko sanaperhe – *lempeä*, *lemmikki*, *lemmitty*, *lempiä*, *lemmiskellä* – antaa nimelle

semanttisen ulottuvuuden. Nimen kanssa yhdenmukaisen *lempi*-lekseemin ohella näistä selvästi vahvimmin korostuu lempeys ja muut tästä lempeyden tietokehyksestä johdetut saman semanttisen alueen piirteet, kuten ystävällisyys ja rauhallisuus. Romanttista rakkautta tai seksiä vahvempana assosiaatioissa edustuvat siis tämän aineiston mukaan abstraktit hyveelliset ja lämpimät arvot ja piirteet, kuten lähimmäisenrakkaus, rauha, lämpö ja kauneus. Nämä abstraktit piirteet puolestaan vaikuttavat nimen herättämään mummon henkilömielikuvaan, joka piirtyy lempeänä, lämpimänä ja hellänä. Vastaajien tietous tyypillisen nimenkantajan iästä leviää siis myös nimen herättämiin henkilömielikuviin. Myös kokemus nimen vanhahtavasta luonteesta näkyy joidenkin vastaajien kuvaamisessa assosiaatioissa.

Nimi ei saa kovin suurta suosiota kyselylomakkeen vastanneiden keskuudessa: 85 prosenttia vastaa, että ei antaisi nimeä *Lempi* omalle lapselleen. Tähän olisi valmis vain 8 prosenttia vastaajista. Ehkä nimen vanhahtavuus on niin negatiivisesti leimautunut, että se on osasy syy nimen vastaajien keskuudessa saamaan alhaiseen suosioon. On myös mahdollista, että vaikka nimen sisältämä viittaus seksiin ei nouse nimen herättämissä assosiaatioissa kovin vahvasti esiin, sen pelätään olevan muiden kielenkäyttäjien keskuudessa vahvempi. Toisaalta nimi *Lempi* ei myöskään vastaa tällä hetkellä muodissa olevaa omakielisten nimien tyyppiä eli luontoaiheista konkreettiseen tarkoitteeseen viittaavaa nimeä. Vaikka nimi ei tässä kyselylomakeaineistossa saa juurikaan suosiota, nimen suosio on kääntynyt 2000-luvulla vahvaan nousuun (kuvio 4). Nimeen mieltyneitä nykysuomalaisia on siis jonkin verran.

Kaksplus-keskustelufoorumilla on käyty vuonna 2011 keskustelu "Tytölle nimeksi *Lempi*?" Viestiketju on kerännyt 20 kommenttia. Ketjun aloittaja kysyy: "Kuinkahan koulukiusattu tulisi?" Melkein kaikki vastaajat pitävät nimestä eivätkä usko sen johtavan lapsen koulukiusatuksi tulemiseen. Vastaajat rohkaisevat viestiketjun aloittajaa antamaan *Lempi*-nimen lapselleen:

Miun mummoni on *Lempi* - ihana nimi on. *Lempi Unelma* on ihana. Tosta kiusaamisesta ei tiedä – kyllä lapset keksii aiheen kiusata vaikka nimi ois mikä jos haluavat.

Vain kaksi vastaajaa varoittaa nimestä:

Tuo on aika tyypillinen lehmän nimi, joten potentiaalia kiusaamiselle ainakin löytyy.

Voidaan kuitenkin sanoa, että nimeen kohdistuvat asenteet ovat tällä keskustelufoorumilla pääasiassa positiivisia.

6.2 Kullankeltainen pelto ja Elovena-tyttö – nimen *Vilja* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Tutkin jo kandidaatintutkielmassani *Lempi*-nimen rinnalla myös nimeä *Vilja*. Kysyn kyselylomakkeessa, minkä ikäiselle nimi vastaajien mielestä parhaiten sopii. Valtaosan mielestä nimi *Vilja* sopii alle 20-vuotiaalle, mikä noudatteleekin nimen esiintymistä reaali maailmassa. Moni vastaaja näkee nimen sopivan myös keski-ikäiselle tai eläkeikäiselle. Todennäköisin nimenkantaja on kuitenkin nuori, koska nimi alkoi yleistyä vasta 1900-luvun loppuvuosikymmeninä (kuvio 5).

Nimen *Vilja* arvioidaan siis sopivan monen ikäiselle. Jaana Heinonen tutkii pro gradu -tutkielmassaan "Keskisuomalaisten henkilönnimiin liittyvät stereotypiat" (2008) etu- ja sukunimiyhdistelmien herättämiä stereotypioita. Mukana tutkielmassa on tutkimani nimi *Vilja* nimiyhdistelmänä *Vilja Ihatsu*. Heinonen (2008: 66) selvittää, että myös tämän nimiyhdistelmän iän arvioissa on paljon hajontaa ja arvioi sen johtuvan nimen harvinaisuudesta. Nimeä luonnehtivissa kyselyvastauksissa esiin nousee myös näkemys nimen perinteisyydestä. Myös omassa aineistossani muutamat vastaajat luonnehtivat nimeä samaan tapaan. Perinteikkyyks, perinteiset arvot tai perinteiden kunnioittaminen mainitaan yhteensä viidessä vastauksessa:

On sentään perinteinen suomalainen kaikkien nykykummajaisnimien joukossa.

Vaikuttaa siltä, että kielenkäyttäjät luokittelevat nimen *Vilja* samaan kategoriaan 1800-luvun lopulla suosioon nousseiden omakielisten etunimien kanssa. Nämä nimet kokivat suosionhuippunsa 1900-luvun alkupuolella ja ovat nyt jälleen kasvattamassa suosiotaan. Esimerkkinä näistä toimivat nimet *Onni*, *Urho* ja tutkimani nimet *Lempi* ja *Toivo*. *Viljan* erottaa tästä kategoriasta sen esiintyvyys: Se on annettu 1900-luvun ensimmäisellä puolikkaalla vain alle sata kertaa. Sen merkityssisältökin on eriävä ajan omakielisten naistennimien merkityksen kanssa, jotka viittaavat tyypillisesti ihmisessä arvostettuihin ominaisuuksiin.

Antamistani vaihtoehtoista *Vilja*-nimeä luonnehditaan eniten maalaishenkiseksi. Sellaisena sen kokee 61 prosenttia vastaajista. Tämä käykin yhteen nimen appellatiivisen vastineen agraarikulttuuriin viittaavan merkityksen kanssa. Yllättäen sekä nimen modernius että vanhahtavuus keräävät suunnilleen saman verran kannatusta. Tämä voi kytkeytyä käsityksiin nimenkantajien ikäjakaumasta – jakautumisesta sekä nuoriin että vanhoihin.

Taulukko 13: Etunimen *Vilja* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Moderni</i>	<i>Vanhahtava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>
%	60,1%	23,8%	38,7%	35,1%	14,9%	13,7%

Omin sanoin nimeä luonnehtii vain 24 vastaajaa. Yksittäiset vastaajat kuvaavat nimeä maanläheiseksi, luonnolliseksi, erikoiseksi, luovaksi, eloiseksi, aktiiviseksi, voimalliseksi, iloiseksi, kauniiksi, raikkaaksi, hennoksi, pehmeäksi, puhtaaksi, viattomaksi, romanttiseksi, perinteiseksi ja supisuomalaiseksi. Nimen kauneus ja maanläheisyys mainitaan kumpikin kolme kertaa.

Iloiselta, pehmeältä, raikkaalta, perinteitä kunnioittavalta.

Kaunis hieman erikoisempi nimi.

Supisuomalaiselta.

Näistä luonnehdinnoista ainakin maanläheisyyden ja luonnollisuuden voidaan katsoa liittyvän suoraan nimen lekseemiseen merkitykseen. Perinteisyyden, supisuomalisuuden ja romanttisuuden voidaan ajatella linkittyvän nimeen agraarikulttuurin tietokehyksen kautta. Agraarikulttuurin voitaisiin tulkita edustavan monille perinteistä elämäntapaa, johon kytkeytyy perisuomalisuutta ja jopa romanttisuutta.

Kyselylomakkeen vastaajista yhteensä 143 vastaa nimen herättämää henkilömielikuvaa koskevaan ja 80 muita assosiaatioita koskevaan avoimeen kysymykseen. Monissa henkilömielikuvien kuvauksissa kuitenkin ilmaistaan vain nimenkantajan ikä ja sukupuoli ja yleisiä assosiaatioita koskevissa vastauksissa osa vastaajista toteaa, että mieleen ei tule mitään erityistä.

Kyselylomakkeen vastauksissa nousee esille assosiaatio maalaiselämään, luontoon, viljelyksiin ja vaalean maanläheisen luontoa kunnioittavan tytön henkilömielikuvaan. Nämä

voidaan puolestaan liittää jonkinlaiseen stereotyyppiseen suomalaisuuden viitekehykseen. Itse suomalaisuus mainitaan vastauksissa kuitenkin vain neljä kertaa.

Nimen *Vilja* yhdenmukainen vastine eli lekseemi *vilja* tuo sille melko konkreettisen merkityssisällön. Ei siis ihme, että kysymykseen vastanneista 33 prosenttia mainitsee assosiaation viljaan, viljoihin tai viljapeltoon. Muutamassa vastauksessa visioitua henkilöä kuvataan viljapellon kaltaiseksi:

Vilja on kuin viljapelto, kaunis ja viljava.

Voitaisiinkin olettaa, että kaikki vastaajat ovat tunnistaneet tämän denotaation nimen taustalla huolimatta siitä, onko *vilja* mainittu vastauksessa suoraan. Vastaajien assosiaatiot laajenevat itse viljasta laajempaan viljelysten tietokehykseen, ja vastauksissa mainitaan kerran tai kahdesti myös *vehnä, ruis, ohra, kaura, tähkä, pelto, kuhilas, sadonkorjuu* ja *heinä*.

Vilja-nimen appellatiivisen vastineen avaama tietokehys tarjoaa siis mielikuville melko konkreettisia agraarikulttuuriin liittyviä tarkoitteita. Kyselyn vastauksista kuitenkin käy ilmi, että näiden lisäksi vastaajilla herää abstrakteja käsitteitä ja tunnelmallisia maisemakuvia sisältäviä assosiaatioita. Esimerkiksi luonto, luonnonläheisyys, maanläheisyys ja elinvoimaisuus mainitaan kaikki vastauksissa kerran tai kahdesti.

Juurikin maalaishenkisyyttä – positiivisessa mielessä. Jonkinlaista luonnonläheisyyttä.

Vilja ja kesä, Vilja ja luonto.

Muitakin abstrakteja assosiaatioita mainitaan:

Rakkautta. Ystävyyttä. Kaipausta.

Kauneutta, viljavuutta, lempeyttä, kesää.

Rauhallisuutta ja empatiaa.

Nimen herättämät assosiaatiot ovat vastauksissa rikkaimmillaan kirjavia ja moninaisia. Osa vastaajista kuvaa kovin kaunopuheisestikin saamiaan maisemallisia ja tunnelmallisia assosiaatioita:

Herättää mieleen elokuisen kypsänä lainehtivan viljapellon.

Keltaisena tuulessa liehuva peltomaisema, raikas tuuli, kaunis saunanraikas nainen.

Kaunis kesäpäivä. Hyvin suomalainen valkotukkainen lapsi. Kultainen viljapelto kuhilailla.

Mielikuviini tulee viljapelto hyvin monenlaisin tunnelmin riippuen kasvukauden vaiheesta ja säistä. Viljan väri vaihtelee heleän vihreästä tummanvihreän kautta oljenkeltaiseen ja hehkuvaan kultaan. Säystä riippuen väri ja tunnelma vaihtelevat. –

Vastaajat luonnehtivat nimeä valmiista vastausvaihtoehdoista vahvimmin maalaishenkiseksi. Nimestä saadut assosiaatiot myös linkittyvät tähän maalaiselämän ja agraarikulttuurin tietokehykseen, jota edelliset esimerkitkin heijastelevat. Kuvauksissa voidaan nähdä myös tyyppillinen perisuomalaisena pidetty viitekehys.

Nimen *Vilja* herättämien henkilömielikuvien keskiössä on vaalea "supisuomalinen" tyttö tai nainen:

On vähän sellainen neiti kesäheinä, vaaleatukkainen ja sinisilmäinen, suloinen tyttö.

Pirteä, vaaleat hiukset.

Vilja on vaaleahiuksinen boheemin perheen 5-vuotias tytär.

Vaalea luonnonlapsi.

Hento, luonnonläheinen, kultaiset hiukset. –

Vaaleat hiukset tai vaaleus mainitaan vastauksissa yhteensä yhdeksäntoista kertaa eli noin 12:sta prosentissa vastauksia. Myös pitkähiuksisuus, kiharahiuksisuus, palmikko, letit, tähkäpää ja sinisilmäisyys mainitaan. Nimen herättämissä assosiaatioissa toistuva vaaleahiuksisuus saattaa liittyä sekä omakielisen nimen supisuomalaiseen kontekstiin että itse viljapellon vaaleaan sävyyn. Voitaisiin myös ajatella, että visuaalinen assosiaatio viljapeltoon leviää metonymisesti myös henkilömielikuvaan tehden tästä viljapellon vaalean.

Yhteensä kahdeksan vastaajaa mainitsee assosiaation Elovena-tyttöön, joka on Raisio-konsernin Elovena-kauratuotteiden pakkauksissa ja markkinoinnissa esiintyvä hahmo.

Vaalea – suomalainen – Elovena tytön näköinen.

Tulee mieleen Elovena-tyttö ja Tähtäpää -satu.

Kultakutrinen Elovena.

Vilja on kuin viljapelto, kaunis ja viljava. Taiteellinen, tyyne ja pitkätukkainen elovenatyttö.

Vaalea lettipää, suomineidon perikuva, Elovenatyttö. –

Tämä assosiaatio antaa *Vilja*-nimelle konkreettisesti kasvot. Elovena-tyttö on vaalea kansallispukuun pukeutunut reippaan oloinen nuori nainen. *Vilja*-nimen kannalta on merkittävää, että hahmo kuvataan seisomassa keltaisen kaurapellon laidalla. Hänen hiuksensa ovat samaa

kultaista sävyä pellon kanssa. Elovena-tuotemerkin supisuomalaiseen mielikuvaan tähtäävässä kuvastossa yhdistyvät monet *Vilja*-nimen assosiaatioissa eniten esiin tulleet piirteet: maalaiselämä, viljapelto ja vaaleahiuksinen tyttö.

Nimen herättämissä henkilömielikuvissa edustuu Elovena-tytön lisäksi nuori luonnonläheinen kaupunkilainen, joka kannattaa vihreitä arvoja, elää ekologisesti sekä syö luomu- ja kasvisruokaa:

Vilja kuullostaa onnelliselta luonnonhelmassa asuneelta nuorelta aikuiselta joka kannattaa vihreitä ajatuksia, elää ekologista elämää ja on huolissaan maailman ongelmista.

Vastauksissa mainitaan useampaan otteeseen maanläheisyys (seitsemästi), luonnonläheisyys (kuudesti), luonnollisuus (kolmesti) ja luonnosta pitäminen tai luonnossa viihtyminen (neljästi):

Pidän Viljaa vaaleana maalaisneitona. Olemukseltaan luonnollinen. –

Taiteilija, maanläheinen kaupunkilainen.

Eloisa, maanläheinen, iloinen

Vilja-nimen herättämää henkilömielikuvaa kuvataan myös ekologiseksi (viidesti), luonnonlapseksi (neljästi), luomuihmiseksi (kolmesti), kasvissyöjäksi (kolmesti) ja vihreitä arvoja kannattavaksi (kahdesti). Henkilömielikuvissa edustuu siis kokonainen elämäntapa ja ideologia.

Vilja kuulostaa onnelliselta luonnonhelmassa asuneelta nuorelta aikuiselta joka kannattaa vihreitä ajatuksia, elää ekologista elämää ja on huolissaan maailman ongelmista.

Joissain vastauksissa viitataan myös visioituneen nimenkantajan vanhempiin – heidän edustamaansa elämäntapaan ja arvomaailmaan. Yksittäisissä vastauksissa heidän kuvataan olevan vihreitä arvoja kannattavia (neljä vastaajaa), ekologisia (kolme), boheemeja (kaksi), hippivanhempia, viherpiipertäjiä, hipstereitä ja taiteilija-vegaaneja.

Urbaanin, nuoren, Vihreitä kannattavan taiteilija-vegaaniperheen lapsi.

Luomuhenkisten vanhempien antama nimi kaupunkilaislapselle.

Kaupunkilais tyttönen. Käy alakoulua, vanhemmat viherpiipertäjiä.

Kaupunkilainen, jonka vanhemmat ovat liberaaleja vihreitä. Opiskelee yliopistossa.

Ekologisen perheen lapsi, vanhemmat arvoltaan vihreitä, mutta asuvat todennäköisesti pk-seudulla. Syö vain luomuruokaa jne.

Onkin luontevaa, että nimestä saadut henkilömielikuvat liittyvät nimenkantajan sijaan hänen vanhempiansa, sillä harvoin nimi kuvaa kantajaansa, kuten vanhempiaan nimeäjinä. Koska nimeäminen on myös oman identiteetin rakentamista ja toteuttamista, voidaan nimen ajatella kertovan paljon antajastaan.

Kuten kerron luvussa 3, "Nimien etymologia ja merkitykset", lekseemin *vilja* etymologia juontaa merkityksiin ´runsaus´, ´tila´, ´väljyys´ ja ´riista´, joista runsaus saa todennäköisesti vahvimman aseman (SSA 3 2000: s.v. *vilja*). Nimen *Vilja* etymologian voidaan nähdä heijastuvan kahden vastaajan mielikuvista:

Vilja tuo mieleen pellon, elämän rikkauden ja hedelmän.

Toinen näistä vastaajista liittää nimen sanontaan vedenvilja, joka tarkoittaa kaloja (mp.):

– Tuulessa aaltoileva viljapelto on kaunis näky ja minulla siihen yhdistyy meri, meren vilja eli kalat ja aavaton ranta. Voit päästä maailman ympäri.

Kalat veden "viljana" heijastelevat lekseemin *vilja* etymologiaa runsautta ja riistaa tarkoittaneena sanana.

Nimen *Vilja* appellatiivinen vastine avaa siis maalaiselämän ja agraarikulttuurin tietokehyksen, johon liittyy konkreettisia viljalle läheisiä tarkoitteita, kuten ruis ja ohra, sekä abstrakteja assosiaatioita, kuten esimerkiksi elinvoimaisuus. Tämä tietokehys laajenee myös henkilömielikuvaan ja antaa Viljalle kasvot kultaisen viljapellon laidalla seisovana reippaana Elovena-tyttönä. Nimen lekseemisestä merkityksestä kumpuavien assosiaatioiden lisäksi niimeen liittyy myös kielenulkoista perua olevia henkilömielikuvia. Henkilömielikuvissa yhdistyy todennäköisen nimenkantajan ikä ja elämäntapa.

Nimi *ag* kokee kyselylomakkeen vastanneiden keskuudessa melko hyvän suosion – jopa 44 prosenttia vastaajista voisi antaa nimen omalle lapselleen. Nimen herättämät assosiaatiot ovatkin yleisesti ottaen melko positiivisesti latautuneita. Lisäksi se on kasvattanut suosiotaan 2000-luvulla, mikä viestii sen olevan kielenkäyttäjille melko tuore ja raikas.

6.3 Talvisota ja toivottu lapsi – nimen *Toivo* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Kysyn kyselylomakkeessa, minkä ikäisille nimet parhaiten sopisivat. Vaihtoehtoja sai valita useamman. Noin puolet vastaajista kokee *Toivo*-nimen sopivan minkä ikäiselle tahansa – yhteensä noin 54 prosenttia on sitä mieltä. Suhteellisen paljon kannatusta kerää myös nimen sopiminen vanhukselle (39 prosenttia) tai keski-ikäiselle (20 prosenttia). Nimen sopiminen peruskouluikäiselle, nuorelle aikuiselle tai aikuiselle kerää vain vähän kannatusta. Vauvalle tai taaperolle nimi kuitenkin jälleen sopisi 21:n prosentin mielestä. Kielenkäyttäjät siis kokevat nimen sopivan eri ikäisille ihmisille juuri nimen reaali maailman esiintyvyyden mukaan: kuten luvussa 5.3.1 kerron, *Toivo*-nimeä annettiin eniten 1900–1930 -luvuilla ja nimi on 2000-luvulla alkanut taas nostattaa tuoreiden vanhempien keskuudessa suosiotaan (kuvio 3). Kuitenkin *Toivo*-nimi sopisi vastaajien mielestä muita tutkimiani nimiä paremmin minkä ikäiselle tahansa, joten se voitaisiin nähdä ikään kuin iättömänä.

Toivo-nimi on reaali maailmassa sukupuoleltaan erittäin vahvasti maskuliiniseksi vaikiintunut. Vastaajista 76 prosenttia kokee sen sopivan *ehdottomasti pojalle*. Noin 19 prosenttia vastaajista kokee sen sopivan *vähän enemmän pojalle* ja sukupuolineutraalina sen näkee vain viisi prosenttia. Muut vaihtoehdot, kuten nimen feminiinisyys, eivät saa juuri lainkaan kannatusta.

Taulukko 14: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Toivo* sopivuudesta eri sukupuolille.

	Ehdottomasti tytölle	Vähän enemmän tytölle	Kaikille puoleen matta	sukupuolen katso-	Vähän enemmän pojalle	Ehdottomasti pojalle	Ei kenellekään
%	0%	0,5%	5,3%		18,7%	76,1%	0,5%

Voidaan pitää yllättävänä, että nimen sukupuolen arviot saavat vastaajien kesken näinkin paljon variaatiota. Vaihtoehto, jonka mukaan nimi sopisi vähän enemmän pojalle, antaa tilaa myös tyttöjen nimeämiselle. Nimi kuitenkin esiintyy nimistössä pojilla melko yleisenä ja tyttölapselle se on annettu 1900-luvulta nykypäivään vain muutamia kertoja. Miksei suurempi osuus vastaajista siis valitse oman arkikokemuksensa ja tietonsa pohjalta vaihtoehtoa, jonka mukaan nimi sopisi ehdottomasti parhaiten pojalle? Jopa nimen fonologinen

muoto – loppuvokaali *o* – ohjaa tulkintaa maskuliiniseen suuntaan. Onko nimen homonyymisen vastineen semantiikassa jotakin sellaista, mikä ylittää sukupuolisuuden joidenkin kieliyhteisön jäsenten mielessä? Yhteensä 76 vastaajaa perustelee mielipidettään vapaassa tekstikentässä. Nimen sopimista ehdottomasti parhaiten pojalle perustellaan useimmin perinteen ja vakiintuneisuuden kautta. Ne vastaajat, jotka näkisivät nimen vähän paremmin pojalla tai kummalla tahansa sukupuolella, ilmaisevat vastauksissaan, että tietävät kyllä nimen maskuliinisesta vakiintuneisuudesta, mutta eivät silti omaksu tätä normia sellaisenaan:

Vakiintunut mutta voisi hyvin sopia kaikille sukupuolille.

Olen aina ihmetellyt, että miksi muka Toivot ovat usein poikia, kun nimen merkitys on sellainen, joka sopisi kaikille, samoin nimi Onni sopisi kaikille.

Enemmän pojan nimi, mutta voisi olla tytöllä myös vaikka toisena tai kolmantena nimenä.

Vakiintunut käyttö miehillä, mutta voin kuvitella nimen tytöllekin.

Kyselylomakkeen vastaajat luonnehtisivat *Toivo*-nimeä antamistani valmiista vaihtoehtoista ensisijassa vanhahtavaksi. Vanhahtavana nimen koee 66 prosenttia vastaajista. Myös nimen arkisuus, ylevyys ja maalaishenkisyys keräävät jonkin verran kannatusta. Vähi-ten nimi näyttäytyy urbaanina:

Taulukko 15: Etunimen *Toivo* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Mo- derni</i>	<i>Vanhah- tava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>	<i>Ei mikään aiemmista</i>
%	25,9%	7,2%	12,9%	66,0%	34,5%	27,3%	8,6%

Vapaassa tekstikentässä nimeä luonnehtii vain 25 vastaajaa. Näissä vastauksissa on paljon hajontaa, mutta vahvimmin esiin nousee nimen perinteikkyyden ja positiivisuus.

Nimi *Toivo* herättää kyselylomakkeen vastaajissa assosiaatioita abstrakteihin ilmiöihin ja arvoihin sekä henkilömielikuvia. Nimen herättämiä assosiaatioita kuvaa 207 vastaajaa. Eniten esiin nousee positiivisia, lempeitä ja toiveikkaita abstrakteja mielikuvia. Itse lekseemi *toivo* mainitaan vain 12 kertaa.

Toivoa antava.

Maailmassa on toivoa.

Toivoa herättävä, rauhallinen, tyyni, toiveikas, isot haaveet mielessä.

Pitää toivoa yllä.

Osassa niitä vastauksia, joissa ei suoraan mainita nimen appellatiivista vastinetta eli lekseemiä *toivo*, viitataan kuitenkin eri tavoin sen merkitykseen harrasta odotusta ja johonkin hyvään luottamista tarkoittavana sanana:

Toivo tuo mieleen lupauksen jostain tulevasta hyvästä. Toivo-niminen henkilö olisi hyvän-
tuulinen, empaattinen ja armelias.

Toivosta tulee mieleen usko parempaan tulevaisuuteen. Toivo on valoisa ja kannustava ihmi-
nen.

Toivo tuo mieleen toiveita ja hyvyttä, odotuksia tulevaan.

Nimen homonymisen vastineen lekseeminen merkitys avaa tämän hyvien tunteiden, ilmiöiden ja arvojen tietokehyksen. Selkeimmin näistä *toivo*-sanon semanttiseen alueeseen linkittyvät vastauksissa mainituista abstrakteista konnotaatioista positiivisuus (mainitaan 12 kertaa), valoisuus (seitsemästi), toiveikkaus, rauha, (kummatkin viidesti), usko, odotus ja lupaus (kaikki kahdesti). Merkitykseltään hieman kaukaisempia abstrakteja hyveitä ovat lempeys (kahdeksasti), rakkaus (viidesti), kauneus ja onnellisuus (kummatkin kahdesti). Yksittäisissä vastauksissa mainitaan myös esimerkiksi välittäminen, optimistisuus, elämänilo, toiveet, haaveet, ystävällisyys, hyvyys, tasapainoisuus, tyyneys, hiljaisuus, isänmaa, lupaus paremmasta ja usko parempaan huomiseen.

Usko, toivo, rakkaus.

Toiveikas, toivottu.

Mielikuvia positiivisuudesta ja toiveikkuudesta.

Mielikuvia positiivisuudesta ja toiveikkuudesta.

Positiivinen, optimistinen ja iloinen.

Positiivisia, rauhan ja rakkauden mielikuvia.

Toivosta tulee mieleen elämänilo, onnellisuus, kesä-illat. –

Lempeä, rauhallinen, positiivinen.

Aina ei ole täysin selvää, kiinnittyvätkö nämä piirteet vastaajien mielessä henkilöähmoon, vai jäävätkö ne yleisiksi assosiaatioiksi, mutta toisaalta tämä eronteko saattaisi monessa kohdin olla turhan keinotekoinen, sillä nämä osa-alueet voivat limittyä assosiaatioissa toisiinsa. Osasta vastauksia voidaan selvemmin tulkita, kuinka nimen mieleen tuomat abstraktit hyveet leviävät myös nimen mieleen tuoman henkilöähmon ominaisuuksiin:

Toivo on positiivisesti tulevaisuuteen suuntautuva ajatus, joten Toivo-nimisen ajattelen myös positiiviseksi ja valoisaksi ihmiseksi.

Toivosta tulee mieleen usko parempaan tulevaisuuteen. Toivo on valoisa ja kannustava ihminen.

Nimestä Toivo tulee mieleen lempeys, rakkaus ja välittäminen. Toivo-niminen henkilö on ihmisrakas, ja näkee parhaat puolet kaikissa. –

Toivo-nimestä tulee hymy huulille. Toivo on valoisa tulevaisuudenusko, ja Toivo-poika on iloinen leikkijä, Toivo-mies sympaattinen opettaja tai johtaja.

Vastaajista neljä kuvaa nimen mieleen tuomaa henkilöahmoa valoisuuden metaforalla.

Vastaajista jopa 58 prosenttia kertoo tuntevansa henkilökohtaisesti *Toivo*-nimisen ihmisen tai useamman. Nimen herättämien assosiaatioiden kuvauksissa suoran miellelyhtymän tuntemaansa henkilöön mainitsee kuitenkin vastaajista vain jokunen.

Toivo-nimen herättämissä henkilömielikuvissa leimallisin piirre on visioidun nimenkantajan ikä. Ei ole yllättävää, että se mukailee sekä aiemmin esittelemääni vastaajien arviota sopivan ikäisestä nimenkantajasta että nimen esiintymistä reaali maailmassa. Noin 15 prosenttia vastaajista mainitsee henkilömielikuvien hahmon vanhuuden. Myös sanoja *isoisä*, *vaari* ja *setä* käytetään joissakin vastauksissa, ja nekin välittävät tietoa henkilömielikuvan iästä.

Toivo on vanha sivistynyt herra, joka käyttää villakangastakkia ja kävelykeppiä.

Toivo tuo mieleen hyvin vanhan miehen, joka istuu pöydän ääressä uittaen korppua kahvissa.

Vanha setä kiikkustuolissa maalaistuvassa, valkoiset hiukset, aurinko leikkii tuvan räsymattojen raidoilla, leppoisa tunnelma.

Toivosta tulee myös mieleen eläkeläisherra, joka asuu maalla punaisessa mökissään.

Sitkeä, pitkäjänteinen. Jo pitkän elämän elänyt. Mahdollisesti liiankin pitkän. Hiihti nuoruudessaan kouluun kesät talvet ilman suksia. Ärsyyntyy, kun nuoret eivät ole valloittamassa Karjalaa takaisin - muuten kuin pullo kerrallaan.

Moni vastaaja kuvaa iältään jakautuneita henkilömielikuvia, joissa edustuu sekä vanha mies että pieni poika:

Ihana vanha pappa, toisaalta rauhallinen lapsi, jolla on paljon yhdessä tekävä perhe

Pieni keskosvauva tai kaljuuntunut mukava pappa.

Toivo voi olla pieni pellavapäinen, kiltti poika tai toisaalta vanhempi, mutta edelleen lempeä ihminen.

Joko hyvin vanhan, sodassa olleen miehen nimi tai pienen lapsen nimi.

Iän lisäksi henkilömielikuvissa esiin nousevat monet positiiviset luonteenpiirteet ja ominaisuudet, joiden voitaisiin ajatella heijastelevan nimen leksikaalisen merkityksen herättämää jalojen, lempeiden ja hyvien abstraktien assosiaatioiden tietokehystä. *Toivo*-nimen henkilömielikuvaa kuvataan rauhalliseksi (mainitaan kymmenesti), luotettavaksi (seitsemästi), rehelliseksi (kuudesti), ystävälliseksi, iloiseksi (kumpikin viidesti), leppoisaksi (neljästi), elämänmyönteiseksi, hymyileväiseksi, mukavaksi ja uskonnolliseksi (kukin kahdesti).

Etunimi *Toivo* yhdistyy joidenkin vastaajien mielissä Suomen sota-ajan tai sodan jälkeisen ajan historialliseen tietokehykseen. Nimi olikin suosituimmillaan ennen 1940-lukua, joten nämä assosiaatiot varmasti heijastelevat vastaajien nimeen liittyvää tietoutta.

Toivo-nimestä tulee mieleen talvisota, sotakorvaukset ja uudelleenrakennus. –

Sota-aika, rauhaisa, hiljainen.

Toivosta mieleeni tulee toivo, "Usko, toivo, rakkaus", "Koti, uskonto, isänmaa", talvisota ja sodanjälkeisen Suomen rakentaminen. Toivo olisi vanha, menneitä muisteleva mies, jolla on lapsenlapsia.

Vastauksissa mainitaan *sota*, *sota-aika*, *kansallissota* tai *talvisota* yhteensä yhdeksästi. Historialliseen kontekstiin nimen liittävät myös yksittäiset vastaajat, joiden assosiaatioissa esiintyy esimerkiksi vanhat Suomi-filmit (kolmella vastaajalla), tukinuitto, Väinö Linnan romaanit ja Akseli Gallen-Kallelan maalaukset.

Muutammat vastaajat kuvaavat Toivo-vauvan olevan *toivottu* (kuusi vastaajaa) ja *odotettu* (kaksi). *Toivo*-nimen sanasemanttisesta tulkinnasta kumpuaa siis näkemys, jonka mukaan nimi annetaan erityisen toivotulle ja halutulle lapselle tai lapselle, jonka saaminen ei ole ollut vanhemmille itsestään selvää.

Toivo on toivottu lapsi, ehkä jopa pitkän lapsettomuuden jälkeen saatu vauva. –

Kauan odotettu lapsi.

Pitkaan odotettu lapsi.

Toivottu lapsi, tulevaisuuden toivo.

Toivo-nimi tuo mieleen sota-ajan ja lapsettomuusongelmat. Toivo-niminen on hartaasti toivottu lapsi.

Toivo-nimeä voitaisiin siis pitää eräänlaisena merkityksellisenä nimenä tai puhuvana nimenä.

Nimen *Toivo* herättämiä assosiaatioita voidaan siis pitää melko positiivisesti latautuneina. Nimi herättää assosiaatioita toivon lisäksi uskon, rauhan, hyvyyden ja valoisuuden

kaltaisiin abstrakteihin ilmiöihin ja arvoihin. Täten myös henkilömielikuvaan liittyy paljon positiivisina pidettyjä ominaisuuksia. Assosiaatioiden abstraktius voisi liittyä itse nimen leksikaalisen merkityksen abstraktiuteen – toivo on tunne ja ilmiö. Nimen herättämien abstraktien assosiaatioiden voidaan tulkita myös olevan luonteeltaan niin yleislaatuista, että ne eivät profiloitu erityisesti maskuliiniseksi tai feminiiniseksi. Tämän aineiston pohjalta nimi ei herätä juurikaan maisemallisia tai tunnelmallisia assosiaatioita, kuten esimerkiksi nimi *Vilja*.

Kyselylomakkeen vastaajista jopa 65 prosenttia kertoo pitävänsä nimestä *Toivo*. Vain 12 prosenttia ilmoittaa, ettei pidä nimestä, ja loput vastaajat eivät asetu kummallekaan kannalle. Vastaajista 61 perustelee mielipidettään vapaassa tekstikentässä. Nimestä pitäneiden perusteluissa korostuu eniten nimen positiivisena koettu merkitys. Myös esimerkiksi nimen äänneasu miellyttää:

Kaunis sisällöltään ja myös äänteellisesti.

Merkitys on mitä kaunein ja äänneasukin miellyttää. Nimi on sopivan tuttu olematta kuitenkaan liian yleinen.

Niistä vastaajista, jotka eivät pidä nimestä, vain viisi perustelee mielipidettään vapaassa tekstikentässä. Näissä esiin nousee henkilökohtaisia kokemuksia *Toivo*-nimisestä reaali maailman henkilöistä tai nimen merkityksen kääntymistä negatiiviseksi:

Jostain syystä minulle Toivo on masentava nimi, tuo mieleen ikäviä asioita, joten takia toivoa tarvitaan.

6.4 Parrakas merenneitomies – nimen *Ahti* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Kyselylomakkeen vastaajien mukaan nimi *Ahti* sopisi parhaiten vanhukselle tai keski-ikäiselle. Vanhalla ihmisellä nimen näkee 57 prosenttia ja keski-ikäisellä 43 prosenttia vastaajista. Vaihtoehtoja sai valita useamman. Myös aikuinen Ahti ja *Ahti*-niminen vauva tai taapero saivat sopivuudessaan jonkin verran kannatusta – aikuinen 17 prosenttia ja vauva tai taapero 13. Nimi on niin selkeästi profiloitunut juuri maskuliiniseksi, että en esitä erillistä taulukkoa kyselylomakkeen vastaajien käsityksestä sen sukupuolesta. Jopa 93 prosenttia vastaajista luokittelee sen ehdottomasti miehen nimeksi.

Vastaajat luonnehtivat nimeä *Ahti* antamieni vaihtoehtojen mukaan vanhahtavaksi ja maalaishenkiseksi. Vanhahtavana sen näkee jopa 73 prosenttia vastaajista. Erityisen vähän kannatusta keräsivät nimen urbaanius ja modernius:

Taulukko 16: Etunimen *Ahti* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Moderni</i>	<i>Vanhahtava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>	<i>Ei mikään aiemmista</i>
%	40,7%	2,4%	2,4%	72,7%	19,6%	23,0%	3,8%

Vapaassa tekstikentässä nimeä luonnehtii yhteensä vain 26 vastaajaa. Näissä vastauksissa esiin nousee vahvimmin nimen perinteikkyyden, luonnonläheisyys ja mytologisuus. Nimen yhdistäminen mytologiaan näkyy nimeä luonnehtivissa vastauksissa, joissa mainitaan jumalhahmo (kolme vastaajaa), vedenhaltija (yksi), kansanperinne (yksi) tai Kalevala (yksi).

Kysyn kyselylomakkeessa, millaisia mielleyhtymiä ja henkilömielikuvia nimi *Ahti* vastaajissa herättää. Vastaajista yhteensä 22 eli noin 11 prosenttia mainitsee suoraan assosiaation jonkinlaiseen vedelliseen jumalhahmoon – mytologiseen Ahtiin. Mainitaan *Ahti veden jumala* (kahdeksasti), *meren jumala* (kolmesti), *meren kuningas* (kahdesti), *meren Ahti*, *veden haltija*, *veden henki*, *veden valtiasta*, *meren jumaluudet*, *vesielementin kuningas*, *meren hallitsija*, *maskuliininen jumalhahmo* ja *merenneitomies*. Mainitaan myös *valtiasta*, *vedenelävä*, *Vellamon puoliso* ja *kalaonnen tuoja*.

– –veden henki, maskuliininen jumalhahmo, Vellamon puoliso, kalaonnen tuoja, hukkuneiden ruhtinas, syvien vesien arvaamaton virtaus, ei ihminen. Kuohuva koski, synkkä metsälampi, myrskyävä järvenselkä. –

Ahti, veden jumala. Miehin nimi miehiselle miehelle.

Ahti mielestäni liittyy veden Jumalaan, jolla pitkä valkea parta. Siksi vanhan ihmisen nimi.

Ahti eli veden jumala nimenä tuo mieleen jotain ylevää.

Tulee mieleen Ahti parrakas veden valtiasta.

Perinteinen "Ahti suo antejaan" -sananelämys mainitaan yllättäen vain kahdesti ja Kalevala vain viidesti. Muutama vastaaja mainitsee mytologisuuden yleisesti: mainitaan esimerkiksi mytologia, mystisyys ja pakanajumalat. Myös vedenhaltijan perinteinen rekvisiitti näkyy muutamissa vastauksissa: atrain mainitaan neljästi, mutta kruunu vain kerran.

Osa vastaajista ei täysin tavoita Ahdin alkuperää veden jumalana, tai sitä ei ainakaan voida vastauksista suoraan päätellä, mutta tämä mytologinen hahmo silti heijastuu heidän assosiaatioistaan:

Nimestä Ahti tulee mieleen jokin vanha satu tai taru, voimakas järvimaisemaan liittyvä hahmo. Ahti on voimakas mutta lempeäluonteinen.

Sillitölkki, merenneitomies isolla parralla, ihmisenä varmaan hiljainen ja juro.

Valtias, vanha äijä kruunu päässä.

Vanhempi mieshenkilö ehkä jotenkin liittyy kalastukseen ja veden lähellä olemiseen.

Nimi siis aktivoi joissain kielenkäyttäjissä merellisen tietokehyksen ja assosiaation parrakkaasta vahvasta hahmosta, vaikka nämä eivät tuntisikaan nimen *Ahti* alkuperää. Mytologisen Ahdin tietokehykseen voidaan liittää myös maininnat pitkästä vaaleasta tai harmaasta parrasta. *Parta* tai parrakkuus mainitaan vastauksissa yhteensä 12 kertaa. Voidaan tulkita, että vedenhaltijan olemus ja ulkomuoto leviää nimen herättämiin henkilömuotokuvaan muillakin tavoin. *Ahti*-nimen herättämää henkilömielikuvaa kuvataan vastauksissa voimakkaana ja isokokoisena:

Meren aallot ja niistä heijastuva aurinko, mieleen tulee myös mytologian merten hallitsija. Ahti-niminen olisi lihaksikas, parrakas, pukeutuisi villapaitaan.

Nimestä Ahti tulee mieleen vanhuus ja arvokkuus, jonkinlainen jylhyys ja jyrkyys. Ahti olisi kookas vanha herrasmies, joka olisi samalla lempeä mutta pelottava.

Ahti-nimen henkilömielikuva on vastaajien mukaan iso ihminen tai mies (viisi vastaajaa), joka on *vahva* (kahdeksan), *voimakas* (viisi), *jykevä* (viisi), *maskuliininen* (neljä), *roteva* (kolme), *kookas* (kaksi), *lihava* (kaksi), *tukevahko* (kaksi), *harteikas*, *pönäkkä*, *lihaksikas*, *vanterra*, *pullukka*, *tukeva*, *tanakka*, *pitkä*, *mahakas*, *pyylevä*, *jäntevä* tai *miehinen mies*.

Nimen *Ahti* herättämissä assosiaatioissa toistuvat meri, vesistöt ja kalastaminen. Nekin vastaajat, jotka eivät vastauksissaan viittaa nimen mytologiseen taustaan, yhdistävät nimen veden jumaluuden merelliseen tietokehykseen. *Kalastaminen* mainitaan 16 kertaa, *meri* ja *vesi* kummatkin seitsemän, *järvi* ja *kalat* kummatkin neljästi. Lisäksi vastauksissa mainitaan *kalareissu*, *uinti*, *järviseu*, *joet*, *laiva*, *soutuvene*, *veneily*, *aallot*, *tyrskyt*, *vesikasvit*, *kaislat*, *kipparilakki* ja *kalasaalis*. Nimi aktivoi siis merellisen tietokehyksen mukaisia mielleyhtymiä konkreettisiin tarkoituksiin.

Ahti-nimestä tulee mieleen järven samea pohja ja tummanvihreät vesikasvit. –

Meri, kaislat jotka huojuvat tuulessa, isot kalat, atrain ja meren jumaluudet.

Osalla vastaajista nimi ei assosioitu suoraan ihmisenkaltaiseen olentoon, vaan aktivoi abstraktimpia konnotaatioita voimasta ja jylhyydestä, jotka puolestaan voitaisiin liittää mereen tai mytologiseen Ahtiin:

Nimestä Ahti tulee mieleen voima ja myrskyinen meri. –

Nimen herättämiä assosiaatioita kuvataan myös yleisesti vedellisiksi, merellisiksi ja merihenkisiksi.

Vastaajista 12 eli noin kuusi prosenttia mainitsee miellelyhtymän silliin. Tämä mitä todennäköisimmin liittyy *Ahti*-nimiseen sillituotemerkkiin. Sähköisen Kaksplus.fi-yhteisöpalvelun keskustelupalstalla ollaan käyty keskustelu *Ahti*-nimestä vuonna 2010. Keskusteluketjun perustaja kysyy, mitä mieltä muut ovat nimestä. Keskustelu kattaa yhteensä 70 viestiä, joista hieman yli puolet ovat nimeä kohtaan negatiivisia. Keskustelua leimaa vastaajien assosiaatio silliin:

Silli. Sori. Tulee pakostakin mieleen...

Kyllähän siitä väkisin silli tulee mieleen.

Ketjua yhtään lukematta: SILLI

Silli-miellelyhtymä mainitaan yhteensä seitsemässä kommentissa eli kaikkiaan kymmenessä prosentissa vastauksia.

Nimen herättämä merellinen tietokehys laajenee myös nimen herättämiin henkilömielikuviin. Kyselylomakkeen vastauksissa mainitaan *kalastaja* yhdeksän kertaa, *kalamies* kahdesti ja *kalastajan poika* kahdesti. Henkilömielikuvaan liittyy joillain vastaajilla myös meren tai järven lähellä asuva tai viihtyvä henkilö ja yhdellä vastaajalla laivan kapteeni.

Laivan kapteeni, harmaa parta ja kipparilakki. Atrain.

Ahti voisi olla kalastajan poika. –

Ahti nimestä tulee mieleen vanha kalastajamies, hyvin perinteisen mieskuvan mukainen ihminen.

Ahti-nimestä tulee mieleen ikääntynyt henkilö, joka harrastaa kalastamista ja veneilyä.

Isokokoisuuden ja merellisen kytköksen lisäksi kyselylomakkeen vastauksissa nousee jonkin verran esille henkilömielikuvan rehellisyys, reippaus ja maanläheisyys. Rehelliseksi Ahtia kuvaa kolme vastaajaa, rehdiksi kuusi ja luotettavaksi viisi. Reippaana Ahdin

näkee 13 vastaajaa ja toimeliaana kolme. Yksittäisissä vastauksissa henkilömielikuvan kuvataan olevan myös tomera, tarmokas, työhön tarttuva, puuhakas, ahkera ja aikaansaava. Maanläheisenä Ahdin näkee seitsemän vastaajaa ja samaan merkityskenttään voitaisiin liittää myös esiin tulleet kuvaukset Ahdist luonnonläheisenä (kolme), luontoa rakastavana (kaksi), luonnossa liikkuvana, luonnossa viihtyvänä, luontoihmisenä ja luonnonlapsena. Eräänlaista henkilömielikuvan jäyhyyttä yksittäiset vastaajat kuvaavat sanoin jäyhä (kaksi), jäyheä, jäykkä, juro, jörö, totinen (kaksi) ja vähäpuheinen. Henkilöhahmo assosioituu myös perinteisiä arvoja kunnioittavana ja konservatiivisena:

Konservatiivinen, myöhäiskeskä-ikäinen tai vanha mies. Vastustaa kaikkea modernia.

– Ahti-nimisestä tulee mieleen vanhus, jolla on hyvin perinteiset arvot.

Konservatiivisuus mainitaan kolme kertaa, perinteisyys viidesti ja perinteiset arvot kolmesti. Lisäksi henkilömielikuvaa kuvataan sanoin vanhan liiton mies, vanhan ajan ukko, vanhanaikainen, vanhahtava, ahdasmielinen, vanha jääkäri ja perinteisen mieskuvan mukainen.

Kuten odottaa saattaa, nimen *Ahti* herättämät henkilömielikuvat heijastelevat nimen esiintymistä reaali maailmassa: Henkilömielikuvissa edustuu pääasiassa vanhempi mieshenkilö, jota kuvataan esimerkiksi sanoin *vanha mies*, *ukko*, *setä*, *setämies*, *herrasmies*, *työmies*, *äijä*, *isovaari* ja *ukonturjake*. Toisaalta nimi on hitaasti kasvattamassa suosiotaan ja joissain vastauksissa edustuu myös nimen uusi sukupolvi – henkilömielikuvissa elää reipas *pojanviikari*, *kurahousutaapero*, *pellavapää* tai *maalaispoika*:

Reipas pikkupoika.

– Ahti-nimen kantaja voisi olla tomera, punaposkinen, vantteraa pikkupoika tai tämän (työlläisammattissa työskennellyt, jo eläköitynyt) leikkisä mutta välillä yksitotinen/ärähtävä pappi.

Mahtipontinen, pullakka poika, pienenä kepposia keksivä.

. – Tulee mieleen ponteva pellavapää.

Vastaajien kesken selkeimmin jaettuina ovat siis assosiaatiot mereen, Ahti vedenhaltijaan ja isokokoiseen kalastavaan nimenkantajaan. Yleisesti ottaen nimen *Ahti* herättämissä henkilömielikuvissa on paljon hajontaa. Assosiaatioissa on paljon piirteitä, jotka vain yksi vastaaja mainitsee, ja toisaalta osa piirteistä on jopa vastakohtaisia: Ahtia kuvataan esimerkiksi sekä puheliaaksi että hiljaiseksi ja sekä tosikoksi että eloiseksi.

On huomionarvoista, että vaikka nimi on vakiintunut osaksi suomalaista nimistöä yli 9 000:lla nimeämisellä viimeisen sadan vuoden sisällä, assosiaatiot tiettyihin nimenkantajiin jäävät erittäin vähäisiksi. Vain viisi vastaajaa kertoo tuntevansa henkilökohtaisesti nimenkantajan tai useamman, ja näiden reaali maailman henkilöiden ohjailevan nimestä saatuja assosiaatioita. Poliitikko Ahti Karjalainen mainitaan kolmesti.

Kysyn e-lomakkeessa, pitääkö vastaaja nimestä *Ahti*. 42 prosenttia kertoo pitävänsä nimestä ja 38 prosenttia ei pidä. Loput 21 prosenttia ei ota kantaa puoleen tai toiseen. Vastaajista 63 perustelee mielipiteensä vapaassa tekstikentässä. Nimestä pitäneiden vastaajien kesken toistuvat eniten nimen tausta ja merkitys:

Nimellä on historiaa ja kuka ei haluaisi olla jumala.

Pidän siitä, että nimellä on esikuva kertomusperinteessä. –

Pidän monista nimistä, jotka viittaavat suomalaiseen kansanperinteeseen, ts. se lisää nimen arvoa silmissäni. –

Pidän mytologiaan viittaavista suomalaiskansallisista nimistä.

Niiden vastaajien keskuudessa, jotka eivät pidä nimestä, korostuu eniten assosiaatio silliin ja nimen vanhahtavuus:

Tulee mieleen silli.

Liian voimakas mielle yhtymä silliin (vaikka pidänkin sillistä).

Vanha, ei muodikas.

Liian vanhanaikainen, ei tunnu sujuvalta käyttää.

6.5 Karhun kanssa painiva metsien mies – nimen *Tapio* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Nimi *Tapio* sopisi kyselylomakkeen vastaajien mielestä parhaiten aikuiselle, keski-ikäiselle tai vanhukselle. Keski-ikäisenä nimenkantajan näkee noin puolet – 53 prosenttia vastaajista. 32 prosenttia näkee sen sopivan aikuiselle ja 33 prosenttia vanhukselle. Toisaalta jopa 42 prosenttia näkisi nimen sopivan minkä ikäiselle tahansa. Kuten suhteellisen yleisen nimen kohdalla voi odottaakin, nykysuomalaisilla on melko hyvä käsitys nimenkantajien ikäkaumasta. *Tapio*-nimisiä on melko paljon kaikissa ikäryhmissä. Eniten heitä on kuitenkin

juuri 1960- ja 1970-lukujen aikana syntyneissä. Nimi on niin vahvasti maskuliiniseksi profiloitunut, että en esitä erillistä taulukkoa kyselylomakkeen vastaajien käsityksistä sen sukupuolesta. Vastaajista 96 prosenttia näkee sen sopivan *ehdottomasti pojalle*.

Pyydän kyselylomakkeen vastaajia luonnehtimaan nimeä *Tapio*. Antamistani valmiista vastausvaihtoehdoista *Tapio* nähdään eniten arkisena. Sellaisena sen näkee jopa 64 prosenttia vastaajista. *Tapio* nähdään myös vanhahtavana ja maalaishenkisenä. Vähiten kannatusta kerää nimen urbaanius:

Taulukko 17: Etunimen *Tapio* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Moderni</i>	<i>Vanhah-tava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>	<i>Ei mikään aiemmista</i>
%	39,2%	2,4%	3,4%	49,3%	64,1%	9,6%	6,2%

Vapaassa tekstikentässä nimeä luonnehtii vain 25 vastaajaa. Näissä vastauksissa esiin nousee nimen perinteikkyyys ja Kalevala.

Vastaajista 207 kuvaa vapaassa tekstikentässä nimestä saatuja assosiaatioita. Vastauksissa eniten toistuva konkreettinen yksittäinen tarkoite on metsä. Sana *metsä* mainitaan vastauksissa yhteensä 31 kertaa (eli yhteensä 15:sta prosentissa vastauksista). Osassa vastauksia se kiinnittyy mielikuvaan henkilöstä, joka vastaajien assosiaatioissa esimerkiksi rakastaa metsää tai pitää metsässä liikkumisesta. Muutama vastaaja myös kuvaa Tapiota metonymisesti ja metaforisesti *metsän pojaksi* tai *metsien mieheksi*. Metsän assosiaatio ikään kuin leviää metonymisesti nimen mytologiasta henkilömielikuviin ja asettuu kuvaamaan koko henkilöhahmoa. Sitä käytetään lähdealueena henkilömielikuvan metaforisessa kuvauksessa:

Tavallinen, vaatimaton perusmies joka viihtyy metsässä.

Metsän poika, tavallinen suomalainen, vaalea sinisilmä.

Rauhaisa, mukava, vakaa ja vihreässä metsässä mieluusti vaeltava.

Perussuomalainen metsien mies.

Metsäinen tietokehys laajenee joillain vastaajilla henkilömielikuvan elämäntapoihin tehden Tapiosta kalastavan, marjastavan ja karaistuneen miehen. Tämäkin voitaisiin tukita assosiaatioiden metonymiana.

Tapio tuo mieleen metsän. Tapio-niminen olisi partasuinen mies, joka metsästää, kalastaa ja marjastaa. –

Tapio tuo mieleen karhun kanssa painivan miehen. Tapio on jäykkä, vastuuntuntoinen ja ahkera suomalainen mies.

Osassa vastauksia metsän ei kerrota liittyvän suoraan henkilömielikuvaan, vaan nimi yksinkertaisesti herättää suoran assosiaation metsään:

Tapio-nimestä tulee mieleen metsä. Nimen kantaja on tuttu ja turvallinen, tavallinen.

Tapioista tulee mieleen metsä ja vakaus. Tapio on rauhallinen, tavallinen mies.

Metsäretkiä, tasapainoisuutta, vihreää rauhallisuutta.

Metsäinen, arkinen, jokapäiväinen pyynti.

Nimestä Tapio tulee mieleen metsä, kuuset, suomalainen maisema.

Tapioista tulee mieleen suomalainen kuusimetsä tai sekametsä. Tapio on rehti ja luotettava ihminen.

Tapio-nimeä onkin käytetty vanhassa uskomusperinteessä myös pelkkään metsään viittavana nimenä (Siikala 2012.).

Vastaajien assosiaatio metsään liittyy nimen sen alkuperään metsän jumalan nimenä. Itse metsän jumala, haltija tai kuningas mainitaan vastauksissa kuitenkin vain yhteensä kymmenesti. Kalevala mainitaan kahdesti sekä mytologia ja kansanperinne kummatkin kerran.

– – metsänhenki, maskuliininen jumalhahmo, metsästysonnen tuoja, sadon ja kadon ruhtinas, hallaöiden raastava kylmyys, katkevan reisiluun rutina, ei ihmisnimi. –

Metsän kuningas, metsästäjä, luontoihminen, rauhallinen ja vakaa.

Nimestä Tapio tulee mieleen metsän eläimet ja jumalat.

Metsän jumala, maanläheinen.

Aineiston pohjalta voidaan siis päätellä, että huolimatta siitä, onko nykysuomalaisilla tietoutta *Tapio*-nimen mytologisesta taustasta, mytologinen hahmo ei ainakaan ole yleisin nimestä saatava assosiaatio. Kuitenkin suurempi osa yhdistää nimen metsään, joka on mytologisen Tapion koti.

Valtaosa vastaajien assosiaatioista liittyy tavallisen ja perinteisen suomalaisen miehen henkilömielikuvaan. *Tavallinen* mainitaan vastauksissa 15 kertaa, mutta usein ei ole selkeää, viittaako vastaaja sillä itse nimeen sitä luonnehtien vai kuvaako hän henkilömielikuvaa tavalliseksi mieheksi. Toisaalta tämä rajanveto ei ole aina mahdollinenkaan. Tavanomaista

suomalisen miehen henkilömielikuvaa ilmaisee eri sanoin yhteensä 25 vastaajaa. Tapion kuvataan olevan esimerkiksi *tavallinen suomalainen mies*, *perinteinen suomalainen mies*, *perusmies*, *perusjampppa*, *normijampppa*, *perustyyppi*, *tavallinen kaveri*, *tavis*, *perusjätkä*, *tavallinen mies* ja *tavallinen heteromies*.

Tapio on keski-ikäinen tavallinen suomalainen mies, joka käy töissä ja jolla on perhe ja omakotitalo. Keskivertomies kaikin puolin.

Tapiosta tulee mieleen perinne, koti, uskonto ja isänmaa. Tapio-niminen on tavallinen arkinen ihminen, joka ahdistuu maailman muutoksesta, mutta pohjimmiltaan on ihan kiltti. Saunoo ja juo saunakaljaa.

Tapio on perinteinen suomalainen mies.

Henkilömielikuvan tavallisuus arvottuu eri vastaajien asenteissa eri tavoin: osalle siihen liittyy positiivisia asenteita ja affekteja, mutta osalle se edustuu tylsänä. Tavallisuuden ohella henkilömielikuvasta esiin nousee Tapion luotettavuus (15 vastaajaa), rauhallisuus (kymmenen), vakaus (seitsemän), arkisuus (seitsemän), tylsyys (viisi) ja miehekkyyys (viisi).

Nimen herättämissä henkilömielikuvissa heijastuu vastaajien näkemys nimenkantajien iästä: Henkilömielikuva realisoituu useimmiten keski-ikäisenä miehenä. Vaikka nimi on yleinen ja vastaajista jopa 76 prosenttia kertoo tuntevansa henkilökohtaisesti nimenkantajan tai useampia, vain 12 vastaajaa kertoo tutun nimenkantajan olevan ensisijainen nimestä saatu assosiaatio.

Kysyn kyselylomakkeessa, pitävätkö vastaajat nimestä *Tapio*. 53 prosenttia kertoo pitävänsä nimestä ja 19 prosenttia ei pidä. Loput eivät tunnusta kumpaakaan kantaa. Vastaajat saivat perustella mielipidettään vapaassa tekstikentässä, ja tähän mahdollisuuteen tarttui heistä 63. Niiden vastaajien keskuudessa, jotka eivät pidä nimestä, toistuu eniten nimen tylsyys ja mitäänsanomattomuus:

Ihan mitäänsanomaton, en yhdistä luontoon, vaikka pitäisi. Ei herätä mitään tunnetta.

Perussettiä, tylsä nimi tylsillä ihmisillä.

Nimestä pitäneet puolestaan perustelevat positiivista suhtautumistaan etupäässä nimen perinteikkyydellä, alkuperällä ja nimestä saaduilla positiivisilla assosiaatioilla. Tällaisia myönteisiksi koettuja assosiaatioita ovat esimerkiksi assosiaatio metsään ja henkilömielikuvan luotettavuus ja vakaus:

Perinteinen nimi.

Vakaa ja vanha, luottamusta herättävä etunimi.

Tulee mieleen rehti ja reilu, tavallinen kaveri. Myös metsä, josta pidän.

Pidän kansanperinnenimistä.

6.6 Väinämöinen ja Kekkonen – nimen *Kaleva* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Pyydän kyselylomakkeessa vastaajia valitsemaan, minkä ikäiselle nimet parhaiten sopisivat. Vastaajista 67 prosenttia kokee nimen *Kaleva* sopivan parhaiten vanhukselle. Keski-ikäisellä sen näkevät 29 prosenttia. Muut vaihtoehdot saavat vain vähän kannatusta. Peruskouluikäiselle tai teinille se sopii vain muutamien mielestä. Kuitenkin jopa 18 prosenttia kokee sen sopivan minkä ikäiselle tahansa. Kuten luvussa 4.4.2 esittelemäni *Kaleva*-nimen suosionkäyrä (kuvio 6) osoittaa, nimeä on reaali maailmassa annettu miltei yhtä paljon aikaväleillä 1940-1959 ja 1960-1979. Keskiverto nimenkantajat eivät siis ole yhtä vanhoja kuin kyselylomakkeen vastaajien näkemys sopivasta nimenkantajan iästä. Toisaalta nimi esiintyy enemmän nimiaseman jälkinimenä kuin ensinimenä, mikä saattaa vaikuttaa kieliyhteisön jäsenten kokemuksiin nimestä.

Nimi *Kaleva* on vakiintunut miehen nimeksi. 72 prosenttia kyselylomakkeen vastaajista kertoo sen sopivan *ehdottomasti pojalle*. 19 prosenttia valitsee vaihtoehdon *vähän enemmän pojalle*. Femininiseen kallistuvat vaihtoehdoista saavat vain hitusen kannatusta. Sukupuolineutraalina nimen näkee viisi vastaajaa.

Taulukko 18.: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Kaleva* sopivuudesta eri sukupuolille.

	Ehdottomasti tytölle	Vähän enemmän tytölle	Kaikille sukupuoleen katsomatta	Vähän enemmän pojalle	Ehdottomasti pojalle	Ei kenellekään
%	0%	1,4%	2,4%	19,1%	72,3%	5,7%

Nimi esiintyy nimistössä melko harvinaisena ja nimiasemassakin pääasiassa jälkinimen paikalla. 208:sta vastaajasta vain yhdeksän kertoo tuntevansa henkilökohtaisesti *Kaleva*-nimisen henkilön. Ehkä näistä syistä nimen sukupuoli saa kyselylomakkeen vastauksissa näinkin paljon variaatiota. Kielenkäyttäjillä ei ole nimestä yhtä paljon kokemuksia kuin yleisemmistä nimistä, ja siten myös nimen sukupuoleen liittyvä tieto on ohuempaa.

Nimeä *Kaleva* luonnehditaan antamistani vastausvaihtoehtoista eniten vanhahtavaksi – vanhahtavana sen näkee jopa noin 85 prosenttia. Myös nimen ylevyys ja maalaishenkisyys saavat kannatusta. Vähiten nimi nähdään modernina:

Taulukko 19: Etunimen *Kaleva* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Moderni</i>	<i>Vanhahtava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>	<i>Ei mikään aiemmista</i>
%	26,8%	2,4%	1,4%	85,7%	5,7%	33%	3,4%

Vapaassa tekstikentässä nimeä luonnehtii yhteensä vain 25 vastaajaa. Näissä vastauksissa on niin vähän yhtenäisyyksiä, että niiden voidaan ajatella kuvaavan vain yksilöllisiä näkemyksiä:

Ajaton.

Homeensyömä.

Outo.

Yhteensä 206 vastaajaa vastaa kysymykseen nimen herättämistä assosiaatioista ja henkilömielikuvista, ja näistä seitsemän kertoo, ettei nimi herätä kumpikaan. Nimi *Kaleva* ei herätä vastaajissa juurikaan maisemallisia tai tunnelmallisia assosiaatioita. Nimen herättämissä henkilömielikuvissa puolestaan on melko paljon hajontaa. Muutama assosiaatio kuitenkin toistuu vastauksissa useasti.

Eniten vastauksissa toistuu assosiaatio Kalevalaan. Tämän mainitsee 32 vastaajaa eli kaikkiaan noin 16 prosenttia.

Nimestä *Kaleva* tulee mieleen *Kalevala* ja tietynlainen ikuisuus ja ajattomuus. Siitä tulee myös kansallisromanttisia värähdyksiä. *Kaleva* olisi mietiskelevä, hiljainen vanhus.

Kaleva nimestä tulee mieleen *Kalevala* ja vanhat ajat. –

Mieleen tulee *Kalevala*, perinteiset nimet ja vanhat miehet.

Kaleva-nimestä tulee mieleen *Kalevala* ja sitä kautta myös arkistunut muinaisusko. –

Kaleva kuulostaa ikääntyneen nimeltä, myös isänmaalliselta ja runolliselta, sillä siitä tulee mieleen *Kalevala*-eepos.

Kalevala, vakaa ja vanhanaikainen, veteraani.

– Nimestä tulee mieleen *Kalevala*, ja nimi yhdistyy mielikuvaan Väinämöisestä.

Vie ajatukset kansallisromanttiseen perisuomalaiseen metsämaisemaan *Kalevalan* hengessä.

–

Tämä assosiaatio ei ole yllättävä, sillä *Kaleva* on muodoltaan niin lähellä siitä paikan johtimella muodostuvaa *Kalevala*-nimeä. Etunimien herättämä assosiaatiot perustuvat usein sanojen äänteelliseen läheisyyteen (Kiviniemi 1982: 11–17).

Myös osa niistä vastaajista, jotka eivät mainitse suoraan Kalevalaa, selvästi kuitenkin yhdistävät nimen kansalliseepokseen tai kansanrunouteen. Näissä vastauksissa nimittäin mainitaan kalevpoeg (kahdesti), kalevanpoika (kahdesti), Väinämöinen (kahdesti), kansanperinne (kahdesti), muinaisusko, kansalliseepos, kansanrunous, kansallisromantiikka tai kalevelainen kansa.

Tulee mieleen vanha, hidasliikkeinen henkilö. Väinämöinen.

Kansanperinne, kansanrunous, perinteitä kunnioittava.

Kalevasta tulee mieleen sanomalehti, kansalliseepos ja nationalismi.

Seuraavaksi eniten vastauksissa toistuu miellelyhtymä Urho Kaleva Kekkonen. Hänet mainitsee yhteensä 30 vastaajaa eli yhteensä 15 prosenttia vastaajista. Kekkonen on siis miltei yhtä yleinen *Kaleva*-nimen assosiaatio kuin Kalevalakin.

Urho Kaleva Kekkonen, Kalevala. Vanhoja molemmat, joten vanhan ihmisen nimi.

Kaleva on jämäkkä, Urho Kekkonen näköinen mieshenkilö, vakaa ja vankkumaton.

No Kekkonen tulee välttämättä mieleen. Sellainen valtiomiestyyppinen kaveri.

Urho Kaleva Kekkonen, ei lisättävää, nimi ei sovi kenellekään.

UKK eli Kekkonen tulee mieleen, siksi asiallinen ja virallinen.

Jälleen myös niistä vastauksista, joissa ei suoraan mainita yleistä assosiaatiota, löytyy yhteys tuohon assosiaatioon: Assosiaatio Kekkonen välittyy myös sellaisista vastauksista, joissa itse Kekkonen ei mainita nimeltä. Nimi on selvästi avannut vastaajilla Kekkonen liittyvän tietokehyksen:

Kalju, paksut lasit ja vanha mies.

Vanhahtava nimi tuo mieleen presidentin.

Kalju, autoritaarinen, metsäinen.

Kalju mainitaan Kekkonesta irrallaan yhteensä kolme kertaa, silmälasit kahdesti, presidentti kahdesti, johtaja kahdesti ja valtionmies kahdesti. Nimi yhdistyy vastaajien mielessä myös Kaleva-sanomalehteen (11 vastaajaa) ja Tampereen Kaleva-kaupunginosaan (seitsemän).

Vahvin henkilömielikuvia yhdistävä tekijä on jälleen assosioituneen henkilön ikä. Henkilömielikuvissa toistuu vanha mies, vanha ukko, äijä, isoisa tai vaari. Visioituneen henkilön vanhuus mainitaan suoraan yhteensä 31 kertaa eli noin 15:sta prosentissa vastauksia. Tämä noudattelee vastaaajien aiemmin esiteltyä käsitystä sopivan nimenkantajan iästä.

Ehkä iäkkäämpi, leppoisa mies. Vaarimainen.

Kaleva voisi olla 80 vuotias isoisa Pohjois-Suomesta. Kalevasta tulee mieleen vanhat suomenelokuvat.

– Kaleva on konservatiivinen vanha mies.

Vanha, kumara, höpsö mies.

Hyvässä asemassa oleva ikääntynyt, vakaa vanha mies.

Kaleva on reinotossuja käyttävä vanha setä.

Näiden melko konkreettisten assosiaatioiden lisäksi kyselylomakkeen vastauksissa nousee esiin joitakin abstrakteja assosiaatioita. Näistä eniten esiintyviä ovat perinteisyys tai perinteikkyyys (12 vastaajaa), vanhanaikaisuus (yhdeksän), vakavuus (yhdeksän) isänmaallisuus (viisi) ja arvokkuus (viisi). Osassa vastauksia nämä abstraktit piirteet kiinnittyvät henkilöhahmoon tehden hänestä esimerkiksi vakavan ja perinteisen:

– Mielikuva vakavasta, rehellisestä ja melko hiljaisesta miehestä.

Vanha mies, perinteinen ukkeli, ei piittaa modernista hössötyksestä, aika jäärä eikä kovin seurallinen.

Jälleen osassa vastauksia tätä rajaa visioituneen henkilön ominaisuuksien ja nimestä yleisesti saatujen assosiaatioiden välillä on vaikea tehdä, kuten esimerkiksi *Toivo*-nimen assosiaatioissa:

Kaleva – arvokas, vanha, isänmaallinen, veteraani, viisas.

Kysyn kyselylomakkeessa, pitävätkö vastaajat nimestä *Kaleva*. Nimestä ilmoittaa pitävänsä vain 28 prosenttia. Yli puolet – 53 prosenttia – kertoo, ettei pidä nimestä. Tämä tekee siitä tutkimistani nimistä vähiten pidetyn. Loput vastaajat eivät asetu kummallekaan kannalle. Asennettaan perustele vapaassa tekstikentässä yhteensä 64 vastaajaa. Niiden vastaajien keskuudessa, jotka eivät pidä nimestä, nousee eniten esiin nimen vanhanaikaisuus ja ikävänä koettu assosiaatio Kekkoseen.

Jäykkä ja vanhanaikainen.

Jotenkin tunkkaisen vanhahtava.

Liikaa yhteyksiä Kekkosen ihailuun.

Nimestä pitäneiden perusteluissa puolestaan korostuu eniten nimen yhteys kansanperinteseen:

Pidän kansanperinnenimistä.

Mahtipontinen kansalliseepinen nimi.

6.7 Myrskyisä hipsterhippi – nimen *Myrsky* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Etunimi *Myrsky* sopisi kyselylomakkeen vastaajien mielestä parhaiten peruskouluikäiselle ja teinille. Tätä mieltä on vastaajista 42 prosenttia. Nimi nähdään myös vauvalla tai taaperolla. Tällä kannalla on melkein yhtä moni – 39 prosenttia vastaajista. Tämä noudatteleekin nimen esiintymistä reaali maailmassa. Toisaalta 25 prosenttia eli noin neljäsosa mieltää sen sopivan minkä ikäiselle tahansa.

Myrsky saa sukupuolen osalta eniten kannatusta sukupuolineutraaliudessa: melkein puolet vastaajista – 45 prosenttia – mieltää sen sopivan kaikille sukupuoleen katsomatta. Tutkimistani nimistä *Myrsky* nähdään siis kaikkein sukupuolineutraaleimpana. Noin neljännes vastaajista (24 prosenttia) kokee, että nimi kallistuu vähän enemmän maskuliiniseen suuntaan. Noin joka kymmenes (12 prosenttia) ei koe sen sopivan ihmiselle lainkaan.

Taulukko 20: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Myrsky* sopivuudesta eri sukupuolille.

	Ehdottomasti tytölle	Vähän enemmän tytölle	Kaikille sukupuoleen katsomatta	Vähän enemmän pojalle	Ehdottomasti pojalle	Ei kellekään
%	1,9%	9,6%	45%	24,9%	11,5%	11,5%

Vastaajista 72 perustelee vapaassa tekstikentässä näkemystään nimen sukupuolesta. Nimen sukupuolineutraalina näkevät vastaajat perustelevat näkemystään pääasiassa nimen vakiintumattomuudella. Osa näistä vastaajista ei koe nimen lekseemistä merkitystä sukupuolisesti painottuneena, eivätkä he myöskään halua näitä sukupuolistereotypioita itse luonnonilmiön ympärille rakentaa:

Jälleen sama kuin vuodenajoissa; luonnonilmiölle on vaikea määritellä sukupuolta.

Myrskyllä ei ole sukupuolta.

Ja ehkä vielä vaikkapa sukupuoleltaan ambivalentille, sellaiselle, joka ei halua välttämättä ilmaista sukupuolta nimellään; on ehkä ottanut nimen itse.

Luontonimet ovat usein sukupuolineutraaleja, enkä halua luoda niihin sukupuolisidonnaisia mielleyhtymiä itse.

Ne vastaajat, jotka löytävät nimestä sukupuolittavan painotuksen, perustelevat mielipidettään nimen appellatiivisen merkityksen eli myrskyn kautta. Vastaajien henkilökohtainen näkemys feminiinisyydestä tai maskuliinisuudesta ohjaa nimen tulkintaa:

Nimen herättämät mielikuvat rajuudesta ja mahdollisesta tuhovoimasta ovat enemmän kliseisen maskuliinisia kuin feminiinisiä.

Tulee mieleen perinteinen stereotypia, että naiset ovat luonteeltaan myrskyisämpiä ja ailahtelevaisempia.

Kaksplus-keskustelupalstalla vuonna 2008 käydyssä "Myrsky-nimestä"-keskustelussa pohditaan nimen sukupuolta. Keskustelu on kerännyt 26 kommenttia. Kommenteissa näkyy sama näkemysten variaatio kuin kyselylomakeaineistossani. Osa mieltää nimen sukupuolineutraalina ja haluaa sen sellaisena pitääkin. Osa perustelee nimen maskuliinisuutta myrskyn väkivaltaisuudesta käsin ja osa nimen feminiinisyyttä villin ja räväkän tytön henkilömielikuvan kautta:

No näin juuri. Myrsky on sellainen raju ja voimakas nimi. Sama kuin antaisi pojan nimeksi Siru.

Sehän on vähän ihmisestä kiinni miten myrskyn mieltää.. itselläni tulee joku Peppi Pitkätossu tyylinen tyttö mieleen.. tai Pikku Myy..

Kyselylomakkeen vastaajat luonnehtivat etunimeä *Myrsky* moderniksi ja urbaaniksi. Modernina sen näkee jopa noin 71 prosenttia vastaajista ja urbaanina 43 prosenttia. Loput antamistani vaihtoehtoista saavat melko vähän tai vain hitusen kannatusta:

Taulukko 21: Etunimen *Myrsky* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Mo- derni</i>	<i>Vanhah- tava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>	<i>Ei mikään aiemmista</i>
%	4,8%	43%	70,8%	1,9%	1,4%	17,2%	14,4%

Yhteensä 24 vastaajaa luonnehtii nimeä yleisesti myös vapaassa tekstikentässä. Vastauksissa on kuitenkin paljon hajontaa, eivätkä samat piirteet toistu monesti. Yksittäisissä

vastauksissa esiin nousee nimen luonnonläheisyys tai edustuminen luontonimenä, nimen erikoisuus ja erilaisuus, erottuvuus, outous, negatiivisuus ja voimakkuus.

Kysyn kyselylomakkeessa, millaisia mielikuvia ja henkilömielikuvia vastaajilla herää nimestä *Myrsky*. Vastaajat mainitsevat monia villiyyteen, kesyttömyyteen, vauhdikkuuteen, energisyyteen ja voimaan liittyviä adjektiiveja: temperamenttisuus mainitaan 19 kertaa, villiys 13, vahvuus ja reippaus kumpikin yhdeksästi, vauhdikkuus kuudesti, iloisuus ja vilkaus kummatkin viidesti ja räiskyvyys ja äkkipikaisuus neljästi. Yksittäisissä vastauksissa mainitaan myös esimerkiksi positiivisuus, menevyys, epävakaus, suuret tunteet, touhukkuus, spontaanisuus, itsevarmuus, toiminnallisuus, päättäväisyys ja rohkeus. Näiden piirteiden erotteleminen henkilömielikuviin ja nimestä yleisesti saatuihin abstrakteihin assosiaatioihin on useimmissa tapauksissa mahdotonta. Monella kielenkäyttäjällä ne saattavatkin mielessä olla yhtä. Joissain tapauksissa vastaaja kuitenkin viittaa selkeästi esimerkiksi ihmiseen, tyyppiin, poikaan tai henkilöön.

Jo nimeä yleisesti luonnehtivista vastauksista käy ilmi, että *Myrsky* nähdään luontonimenä. Myös *Myrskyn* herättämissä assosiaatioissa toistuu nimenkantajan luonnonläheisyys. Luonto mainitaan yhteensä 11 kertaa.

Henkilömielikuvat laajenevat joissain vastauksissa edustamaan kokonaista elämäntapaa, johon liittyy vegaanisuus, luomu, jooga ja aktivismi. Henkilömielikuvissa esiintyy sana *hippi* kymmenesti ja *hipsteri* kolmesti.

Myrsky on hippilapsen nimi, keltainen sadetakki ja kumisaappaat, kesäisin hän juoksee öisin ilman kenkiä niityllä.

Myrskyisä hippi.

Kuten *Vilja*-nimen herättämissä henkilömielikuvissa, myös *Myrsky*-nimen kohdalla monella vastaajalla nimen herättämät henkilömielikuvat liittyivät nimenomaan nimenkantajan vanhempiin, heidän elintapoihinsa ja arvoihinsa. Kaikkiin vastaajiin suhteutettuna tämä ilmiö on *Myrsky*-nimen kohdalla huomattavasti vahvempi.

Myrskystä tulee mieleen ns. tiedostavien vanhempien erikoislapsi.

Taiteelliset akateemiset vanhemmat, joiden silmäterä lapsi on.

Pieni poika, helsinkiläinen, vanhemmat vihreitä.

Lapsi, jolla eksentriset urbaaniluomuvanhemmat.

Myrsky-nimen kantaja voisi olla ärrävikainen eskarilainen, jonka vanhemmat ovat perehtyneet Steiner-pedagogiikkaan.

Hippivanhempien vesa.

Hippivanhempien lapsi, klassinen moderni luontonimi. Harrastaa joogaa, syö kasvisruokaa ja on positiivinen tyyppi!

Nimi herättää vastaajissa jonkin verran assosiaatioita myös nimen kanssa homonymisen lekseemin eli *myrskyn* merkitykseen ja muihin tähän luonnonilmiöön liittyviin piirteisiin ja konkreettisiin tarkoitteisiin. Assosiaatiot liittyvät joillain vastaajilla syksyyn, mereen, kovaan tuuleen, pilviseen taivaaseen ja ylipäättään itse myrskyyn:

Nimestä Myrsky tulee mieleen myrsky. Tumma taivas.

Nimestä tulee mieleen syksyinen rajuilma, jossa on myös jotain komeaa, rajua luonnonvoimaa.

Siniset ja harmaat sävyt, tuulenpuuskat, taivaalle kerääntyvät pilvet.

Myrskystä tulee mieleen tuulinen ja sateinen syyspäivä ja voimakkaasti aaltoileva meri.

Myrskystä tulee mieleen ukkonen, kova tuuli ja pauhuavan meren armoilla oleva laiva.

Tummat pilvet, viimassa heiluvat hiukset, saaristo.

Syksy ja *pilvet* mainitaan kummatkin vastauksissa yhteensä kolme kertaa. *Meri*, *hulmuavat hiukset*, *hirmumyrsky* ja *ukkonen* mainitaan kukin kahdesti, *tuuli* viidesti ja itse *myrsky* tai myrskyisyys kuudesti. Vastauksissa mainitaan myös esimerkiksi *majakka*, *tornado*, *saaristo* ja *ranta*.

Nimen *Myrsky* herättämät konnotaatiot liittyvät osittain lekseemin *myrsky* merkitykseen hurjana luonnonilmiönä ja tuon luonnonilmiön abstraktiin luonnehdintaan. Esimerkiksi energisyys ja voima mainitaan kumpikin vastauksissa kuusi kertaa, impulsiivisuus kahdesti, aikaansaavuus viidesti ja dynaamisuus kolmesti. Yksittäisissä vastauksissa mainitaan myös esimerkiksi kurittomuus ja omaehtoisuus.

Voimakas, vaihteleva, tuhovoimainen, kaiken muuttava, myös positiivisessa merkityksessä.

Myrskystä tulee mieleen temperamenttisuus ja ailahtelevuus, vahvat tunteet.

Äkkipikainen, myrskyisä, temperamenttinen.

Minusta aika negatiivinen nimi, rauhaton, levoton.

Nämä piirteet voidaankin liittää *myrsky*-lekseemin merkityksen tietokehykseen.

Myrsky-nimestä saadut abstraktit vahvuuteen ja dynaamisuuteen liittyvät assosiaatiot ja uhkaavuuden tunne leviävät metaforisesti myös henkilömielikuviin. Moni vastaaja liittää *Myrsky*-nimisen ihmisen luonteenpiirteisiin näiden luonnonvoimien herättämiä assosiaatioita ja myrskyisyyden metaforan.

Myrskystä tulee mieleen myrsky, tuuli, luonnonvoimat. Myrsky on ihmisenä energinen ja aikaansaava.

Toisaalta nimestä tulee mieleen myös herkästi suuttuva persoona, jota kanssaeläjien täytyy lepytellä.

Elämäniloinen, ehkä hieman villi persoona, joka on koko ajan menossa.

Myrskystä tulee mieleen vimmaisuus, melankolisuus ja itsenäisyys. Myrsky on vähän mystinen oman tiensä kulkija, joka on suuttuessaan pelottava ja mielenkiinnonkohteidensa suhteen intohimoinen. –

Nimen leksikaalinen vastine toimiikin osana metaforista kollokaatiota *myrskyisä luonne*. Tämä yhteys nimen metaforisen käytön ja henkilömielikuvien välillä näkyy joissakin vastauksissa selkeästi:

Myrskyisä henkilö – suurtunteiden ihminen.

– Voi olla myös "myrskyävä" persoona, joka suuttuu – mutta myös leppyy – helposti.

Nimen herättämissä assosiaatioissa toistuu myös henkilömielikuva oman tiensä kulkijasta, joka on omapäinen, räiskyvä ja temperamenttinen. Oman tiensä kulkijan mainitsee yhdeksän vastaajaa. Samaan aihealueeseen viitataan myös sanoin "omalaatuinen", "ei välitä muiden mielipiteistä" ja "tekee oman mielensä mukaan". Myös *luonnonlapsi* mainitaan kolmesti.

Myrsky on rohkea oman tien kulkija, joka rakastaa luontoa ja seikkailuja.

Oman tien kulkija. Ehkä vähän omaehtoinen.

Myös taiteilijuus, luovuus ja runollisuus nousevat muutamilla vastaajilla esiin. Taiteilijaksi Myrskyn nimeää kolme, taiteelliseksi neljä, runoilijaksi kaksi ja taiteilijasieluksi kaksi vastaajaa.

Myrskystä tulee mieleen urbaani taiteilija, räiskyvä persoona, joka on käynyt Kallion lukion.

Muutamissa tapauksissa nämä *Myrsky*-nimen herättämät kesyttämättömiin luonnonvoimiin liittyvät assosiaatiot leviävät henkilömielikuvan ulkonäköön. Ehkä hieman yllättävästi henkilömielikuvien keskiössä ovat nimenkantajan hiukset:

Pitkät tummat hiukset kaipaisivat kampaa, mutta jos takut kampaa pois, on myrsky kadonnut.

Myös runsaat hiukset, tummat hiukset, pellavapäisyys, valkoiset hiukset, sotkuinen tukka ja rastat mainitaan. Tummahiuksisuus mainitaan jopa kymmenesti. Assosiaatio hiuksiin saattaa johtua esimerkiksi myrskytuulen tavasta riepotella ihmisen hiuksia. Muutamassa vastauksessa Myrsky nähdään myös laihana ja tummiin pukeutuneena.

Suuressa osassa vastauksia henkilömielikuvat kiinnittyvät nuoreen ihmiseen tai lapseen. Tätä puoltaa myös aineistoni kvantitatiivinen tulos: sopivan ikäinen nimenkantaja nähdään helpoiten lapsena tai teininä. Vastauksissa, joissa viitataan henkilömielikuvaan sukupuolittavasti, viitataan useimmiten poikaan. Myös nimen sukupuolettomuus tulee esiin monessa henkilömielikuvia kuvaavassa vastauksessa – näkeehän 45 prosenttia vastaajista sen sukupuolineutraalina.

Myrsky on nuori sukupuoleton ihminen. –

Riuskan pojan tai poikatyön nimi. Vanhemmat moderneja ja sukupuolisensitiivisiä. Reipas fiilis.

Transmies tai sukupuoltaan häivyttämään pyrkivä nainen/intersukupuolinen.

Toisaalta muutamat vastaajat kuvaavat myös naispuolisia henkilömielikuvia:

Vähän mystinen, vahva, itsenäinen nuori nainen.

Ronja Ryövärintytär.

Luonto, kauneus, nuoreus. Nuoren naisen tai tytön nimi.

Yksi vastaaja assosioi nimen metonyymisesti myrskyn aikana syntyneeseen Ronja Ryövärintytäreeseen.

Osa vastaajista kokee nimen *Myrsky* herättämät konnotaatiot kohdettaan leimaaviksi:

Hyvin negatiivisia mielikuvia. Nimi itsessään herättää pelkoa, ahdistusta, inhoa. Pelkona se, että nimi annetaan jollekulle, joka on täysin vastakohta näille konnotaatioille, ja joutuu kärsimään nimestään.

Hauska, mutta antaa liian voimakkaan kuvan kantajansa persoonasta. Mieleen tulee villi ja tunteellinen ihminen. Täynnä sekasortoa.

Riskinimi, jos henkilö onkin rauhallinen.

Merkitys hankala: ei sopisi esim. ujolle.

– Ei sopisi rauhalliselle lapselle.

Myrsky on nimenä voimakas ja vahva, vähän synkkäkin. Ukkospilvet, syysmyrsky, vähän uhkaava tunnelma. Myrsky-niminen ihminen ei voi olla mikään hiljainen tapettiin sulautuja.

Vastaukset viestivät siitä, että nimen tuoma leima nähdään taakkana sellaisille nimenkantajille, jotka eivät luonteeltaan vastaa nimen appellatiivisen vastineen herättämiä assosiaatioita. Moni vastaaja myös kuvailee Myrskyä sen kautta, mitä hän ei ole tai ei saisi olla, eikä sen kautta mitä hän on. Hän ei voi olla hiljainen, rauhallinen ja "tapettiin katoava". Tämäkin kertoo osaltaan kielenkäyttäjien assosiaatioiden kahlitsevuudesta. Osasta vastauksia välittyy jopa ahdistunut affekti. Toisaalta kaikki eivät näe yhteyttä nimen herättämien assosiaatioiden ja nimenkantajan välillä:

Hieno luontoaiheinen moderni mini, sopii kenelle tahansa. –

Muutamalla vastaajalla nimen merkitykset liittyvät myös syntymäaikaan, eivät nimenkantajaan itseensä:

Syntynyt myrskyn aikana. Millainen tahansa ihmisenä.

Leimallista nimen herättämissä asenteissa on kuitenkin vastaajien kokemus sen erikoisuudesta – joissain kommentoissa jopa erikoisuuden tavoittelusta tai tekotaiteellisuudesta. Vastaajista muutamat kokevat nimen erottavan lapsen muista:

Myrskyssä on vähän samaa kuin Talvi-nimessä. Koen että nimi erottaa kantajansa jo nuorena muista lapsista. Jollain tapaa Myrsky on vielä Talveakin poikkeavampi henkilö. –

Nimen *Myrsky* herättämät assosiaatiot ja asenteet ovat siis vastaajien kesken osittain jaettuja. Vastausten perusteella nimen herättämät assosiaatiot liittyvät nimen lekseemiseen merkitykseen eli myrskyyn luonnonilmiönä, sen käsitealueen avaamiin laajempiin abstrakteihin piirteisiin, kuten voimaan ja dynaamisuuteen, sekä näistä piirteistä tai myrskyisyyden metaforasta rakentuviin henkilömielikuviin. Nimen yhdenmukainen appellatiivinen vastine asettuu käsitteellisessä metaforassa lähdealueeksi, jonka kautta kuvataan visioitua nimenkantajaa. Nimen herättämissä henkilömielikuvissa toistuu temperamenttisuus, viljeys, myrskyisyys ja identiteetti oman tiensä kulkijana. Appellatiivisen vastineen vaikutuksen lisäksi henkilömielikuvia ohjailee kuitenkin myös yleinen käsitys ihmisistä, jotka voisivat antaa kyseisen nimen lapsilleen, ja joillain vastaajilla mielikuviin sisältyy kokonainen elämäntapa ja arvomaailma.

Osa vastaajista ei näe nimeä täysin viattomana, vaan sen herättämät vahvat assosiaatiot ohjaavat sitä, millaiselle persoonalle nimi ylipäättään sopii. Kysyn lomakkeessa, pitävätkö vastaajat nimestä. *Myrsky*-etunimestä pitää 53 prosenttia eli noin puolet vastaajista. 33

prosenttia ei pidä nimestä ja loput eivät ota kantaa aiheeseen. Nimen herättämissä affekteissa ja asenteissa on siis melko paljon hajontaa.

6.8 Auringon säteet kimaltavat hangella – nimen *Talvi* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Kysyn kyselylomakkeessa, minkä ikäiselle nimenkantajalle nimi *Talvi* vastaajien mielestä sopii. 35 prosenttia vastaajista kokee, että nimi sopisi minkä ikäiselle tahansa. Vauvalla ja taaperolla sen näkee 38 prosenttia vastaajista ja peruskouluikäisellä ja teinillä 34 prosenttia. 27 prosenttia näkee nimen sopivan nuorelle aikuiselle. Vanhemmat nimenkantajat saavat melko vähän kannatusta. Vastaajien käsitykset nimenkantajien iästä siis mukailevat jälleen reaalia maailmaa. Valtaosa *Talvi*-nimistä on kastettu 2000-luvulla. Nimeä on annettu kuitenkin niin vähän, että vastaajien käsitys todennäköisesti pohjautuu enemmän tietoon nimimuodista ja muista *Talvi*-nimen tapaisista nimistä, kuin henkilökohtaisiin kokemuksiin *Talvi*-nimistä.

Nimen *Talvi* sukupuolisuuden arviot jakautuvat pääasiassa feminiinisyyden ja sukupuolineutraaliuden välille. Eniten kannatusta – noin 32 prosenttia vastaajista – saa vaihtoehto "sopii vähän enemmän tytölle", mutta nimen sukupuolineutraalius saa miltei yhtä suuren kannatuksen. Myös vaihtoehto *ehdottomasti tytölle* saa jopa 24:n prosentin kannatuksen:

Taulukko 22: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Talvi* sopivuudesta eri sukupuolille.

	Ehdottomasti tytölle	Vähän enemmän tytölle	Kaikille sukupuoleen matta	sukupuolikatso-	Vähän enemmän pojalle	Ehdottomasti pojalle	Ei kellekään
%	24,4%	32,5%	28,2%		10,5%	2,4%	4,8%

Nimen profiloitumista enemmän feminiiniseksi kuin maskuliiniseksi on voinut edesauttaa nimen huomattavasti suositumman variantin, *Talvikin*, esiintyminen nimenomaan naisilla. Kysyn lomakkeessa, osaavatko vastaajat perustella näkemystään nimen sukupuolisuudesta. Kantaansa perustelee 58 vastaajaa. Näistä 20 mainitsee *Talvikki*-nimen ohjailevan assosiaatioita feminiiniseen suuntaan. Muutama myös ehdottaa, että *Talvi* olisi *Talvikin* maskuliininen vastine. Nimen sukupuolineutraalina näkevät vastaajat perustelevat näkemystään sillä, ettei nimi yksinkertaisesti herätä assosiaatioita kumpaankaan sukupuoleen:

Tavallaan sukupuoleton nimi; ei miellelyhtymiä kumpaankaan sukuvuolleen.

Ei liity sukupuolikonnaatioita.

Pyydän kyselylomakkeessa vastaajia luonnehtimaan nimeä *Talvi* sekä valmiiden vastausvaihtoehtojen pohjalta että vapaasti omin sanoin. Yli puolet vastaajista näkee nimen modernina. Myös nimen urbaanisuus ja yleisyys saavat jonkin verran kannatusta. Vähiten nimeä kuvaa vastaajien mielestä adjektiivi arkinen:

Taulukko 23: Etunimen *Talvi* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Moderni</i>	<i>Vanhah-tava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>	<i>Ei mikään aiemmista</i>
%	15,8%	29,7%	56,9%	9,6%	3,4%	20,6%	15,3%

Vapaassa tekstikentässä nimeä luonnehtii yhteensä 45 vastaajaa. Näissä vastauksissa toistuu eniten nimen kauneus, minkä mainitsee kymmenen vastaajaa. Myös luontoaiheisuus ja luonnonläheisyys toistuvat kumpikin kuudesti. Muutoin luonnehdinnat ovat keskenään erilaisia.

Yhteensä 207 kyselylomakkeen vastaajaa vastaa vapaassa tekstikentässä nimen *Talvi* herättämiä assosiaatioita koskevaan kysymykseen. Muutama tosin toteaa vastauksessaan, että nimi ei tuo mitään erityistä mieleen. Assosiaatioita saaneet kertovat sekä abstrakteista miellelyhtymistä, maisemallisista ja tunnelmallisista assosiaatioista että henkilömielikuvista.

Nimen *Talvi* appellatiivinen vastine herättää vastausten mukaan kokonaisen talvisen tietokehyksen ja assosiaation talviseen maisemaan. Vastaajista vain kuusi mainitsee suoraan lumisen tai talvisen maiseman, mutta tällaista tunnelmallista aurinkoista pakkaspäivää kuitenkin kuvaa useampi. Vastauksissa mainitaan *pakkanen* (yhdeksästi), *lumi* (yhdeksästi), *talvi* (viidesti), *hanki* tai *hanget* (neljästi), *aurinko* (kolmesti), *pakkaspäivä* (kolmesti), aurin gon välkehdintä hangella (kolmesti), *kuulaus* (kolmesti), *pakkasaurinko* (kahdesti), *lumisade* (kahdesti), *luminen metsä*, *lumihutaleet*, *lumipyry*, *lumipeite*, *lumikinokset*, *nietokset*, *kaamos*, *revontulet*, *hiihtokeli*, *jää* ja *talvipäivä*.

Nimestä *Talvi* tulee mieleen puhdas, pirteä, hento ja kirpsakka talvinen sää. Rauhallinen ja ujo ihminen.

Nimestä *Talvi* tulee mieleeni kaunis luminen maisema.

Nimestä tulee mieleen kuulas talvipäivä ja lumen narskuminen saappaiden alla. *Talvi* on positiivinen ja energinen.

Talvesta tulee mieleen kimaltava hanki, höyryävä hengitys, jään kiiltävä, läpikuultava, ilma-
kuplia sisältävä pinta, siniset hetket ja räiskyvät revontulet pohjoisella taivaalla. –

Nimi edustaa siis metonyymisesti laajempaa asioiden kirjoa. Valtaosassa talvista maisemaa
kuvaavista vastauksista sää on nimenomaan aurinkoinen ja kirkas:

Nimi tuntuisi luontealta antaa talvella syntyneelle. Nimestä tulee mieleen Suomen luminen
talvi, pakkanen, lumiset metsät, pakkasauringon paiste. –

Täydellinen hiihtokeli, kun aurinko paistaa hangelle ja pieni pakkanen.

Talvi: aurinkoinen kevättalvinen päivä, auringon kimallus pakkaslumessa. Pirteä ihminen.

Talvesta tulee mieleen aurinkoinen ja kirkas pakkaspäivä. Maassa on kunnollinen lumipeite.

Nimestä Talvi tulee mieleen lumi, auringossa kimaltava hanki ja kova pakkanen.

Talvesta tulee mieleen kirkas pakkaspäivä ja kaunis luonto. Siitä tulee mieleen herkkä ja tai-
teellinen ihminen.

Nimen herättämää vaikutelmaa kuvataan myös abstraktisti esimerkiksi raikkaaksi (12
vastaajaa), kylmäksi (11), kirpeäksi (neljä), napakaksi, kalseaksi, synkäksi ja ankaraksi.
Näitä samoja adjektiiveja käytetään usein myös talvisen sään kuvauksissa, joten nimeen lii-
tettyinä ne voidaan nähdä perustaltaan metonyymisinä. Etunimeä kuvatessaan ne ovat myös
metaforisia. Nimen herättämien abstraktien assosiaatioiden voidaan ajatella yhdistyvän ni-
men appellatiivisen vastineen aktivoimaan tietokehykseen.

Voidaan tulkita, että talvisesta maisemasta saatu rauhallinen tunnelma leviää joillain
vastaajilla myös nimestä saatuun henkilömielikuvaan tehden henkilöstä rauhallisen persoo-
nan:

Talvi-nimestä tulee mieleen valkoinen, lumi, Lumi, seesteisyys, hiljaisuus, rauhallisuus,
rauha. Talvi-niminen olisi mielestäni rauhallinen, tasapainoinen tyttö tai nainen.

Nimen *Talvi* herättämien henkilömielikuvien kuvauksissa toistuu eniten kuvatun henkilön
rauhallisuus (20 vastaajaa), taiteellisuus (14), herkkyyt (11), eteerisyys (9) ja hiljaisuus (8):

Talvesta tulee mieleen kirkas pakkaspäivä ja kaunis luonto. Siitä tulee mieleen herkkä ja tai-
teellinen ihminen.

Runollinen, salaperäinen ja eteerinen hahmo.

Nimestä Talvi tulee mieleen lumikinokset, hiljaisuus ja värit tummansininen ja valkoinen.
Talvi-niminen olisi mielestäni herkkä taiteilijaluonne, hiljainen introvertti ja kaunis.

Kyselylomakkeen vastauksista välittyy ajatus, että nimi *Talvi* sopii nimenomaan tal-
vella syntyneelle lapselle. Tämän mainitsee 16 vastaajaa. Henkilömielikuvan ulkonäössä
toistuu eniten vaaleus (kahdeksan vastaajaa), vaaleahiuksisuus (kahdeksan), vaaleaihoisuus

(kolme) ja sinisilmäisyys (kolme). Valtaosassa henkilömielikuvaan liittyvistä vastauksista kuvaillaan kuitenkin ulkonäön sijaan henkilön luonnetta ja olemusta.

Nimi *Talvi* siis aktivoi vastaajissa talvisen tietokehyksen. Aurinkoisen ja harmonisen pakkaspäivän tunnelma asettuu kuvaamaan myös itse nimeä etunimenä ja nimestä saatua henkilömielikuvaa: *Talvi* on nimenä kylmä ja sen herättämä henkilömielikuva on rauhallinen, herkkä ja vaalea.

Vastaajista jopa 75 prosenttia kertoo pitävänsä *Talvi*-nimestä. Vain 14 prosenttia ilmoittaa suoraan, ettei pidä nimestä. Tämä tekee siitä tutkimistani nimistä pidetyimmän. Samalla se on kuitenkin nimistä myös harvinaisin. Nimen *Talvi* on saanut 2000-luvulla vain 35 tyttölästä ja sitä aiempina vuosikymmeninä kourallinen. Nimen vastaajien keskuudessa saama suosio mukaileekin 2000-luvun nimimuotia, johon kuuluu individuaalisuuden mukaan uniikkiuden ja arvostaminen. Aineistoni osoittama positiivinen suhtautuminen saattaa ennustaa nimen suosion nousevan tulevaisuudessa.

Vastaajista 73 perustelee vapaassa tekstikentässä, miksi pitää tai ei pidä nimestä. Ne vastaajat, jotka eivät nimestä pidä, perustelevat sitä negatiivisella suhteellaan talveen vuodenaikana:

Talvi on kylmä ja masentava ajanjakso, ei sovi ihmisen nimeksi lainkaan.

Talvi on pimeä ja kylmä, ei herätä positiivisia mielikuvia.

Nimestä pitäneet perustelevat positiivista asennettaan nimen mieluaisella lekseemisellä merkityksellä ja jo nimen vapaamuotoisissa luonnehdinnoissa esiin tulleella kauneudella ja luontoaiheisuudella.

6.9 Hento, taipuisa ja sitkeä – nimen *Paju* herättämät assosiaatiot ja asenteet

Kyselylomakkeen vastaajien mielestä nimi *Paju* sopisi parhaiten vauvalle tai taaperolle, peruskouluikäiselle tai teinille ja nuorelle aikuiselle. Nämä kaikki ikäryhmät keräävät 30–35 prosentin kannatuksen vastaajien joukossa. Aikuiselle, keski-ikäiselle tai vanhukselle nimi sopii vain harvojen mielestä. Tämä vastaakin jälleen nimen esiintymistä reaali maailmassa.

Nimen *Paju* sukupuolisuudessa eniten kannatusta saa sen sukupuolineutraalius: Melkein 40 prosenttia kyselylomakkeen vastaajista näkee sen sopivan kaikille sukupuoleen katsomatta. Vähän enemmän tytölle sopivaksi sen kokee noin 30 prosenttia vastaajista ja ehdottomasti tytölle 13 prosenttia. Vähän enemmän pojalle sopivana sen näkee 11 prosenttia ja ehdottomasti enemmän pojalle vain noin kolme prosenttia. Nimi siis kallistuu vastaajien miehlissä keskimäärin enemmän feminiiniseen suuntaan. Feministisyyteen päin se suuntautuu yhteensä 44:n prosentin mielestä ja maskuliinisuuteen 14:sta prosentin, jos lasketaan yhteen ”vähän enemmän” ja ”ehdottomasti” -vastaukset. Hieman yli viisi prosenttia ei koe niemen sopivan ihmiselle lainkaan.

Taulukko 24: Kyselylomakkeen vastaajien näkemys etunimen *Paju* sopivuudesta eri sukupuolille.

	Ehdottomasti tytölle	Vähän enemmän tytölle	Kaikille sukupuoleen katsomatta	Vähän enemmän pojalle	Ehdottomasti pojalle	Ei kellekään
%	12,9%	30,6%	39,7%	11%	3,4%	5,3%

Osa vastaajista perustelee vapaassa tekstikentässä näkemystään nimen sukupuolisuudesta. Vastaajat eivät kuitenkaan juurikaan jaa samoja näkemyksiä, vaan kokemukset jäävät yksilöllisiksi. Muutamat vastaajat liittävät nimen samaan ryhmään muiden luontoaiheisten nimien kanssa ja määrittelevät *Pajun* sitä kautta joko sukupuolineutraaliksi tai sukupuolittuneeksi:

En tiedä ketään Paju-nimistä, mutta mielikuvissani se yhdistyy moderneihin sukupuolineutraaleihin nimiin (vrt. Viima, Kuura, Tuisku, Saarni).

Se on mielestäni feminiininen, sillä se assosioituu nimiin kuten Kukka, Pinja, Minttu ja Vilja.

Nimien suhteutuminen toisiinsa ja lokeroituminen erilaisiin nimiryhmiin onkin huomionarvoista.

Nimi *Paju* on herättänyt kriittistä keskustelua Vauva.fi-keskustelufoorumilla kolmessa erillisessä keskustelussa ja kahdessa Kaksplus-keskustelufoorumin keskustelussa. Vauva.fi-sivuston keskusteluiden keskiössä on nimen sukupuolisuus tai sukupuolineutraalius. Vuoden 2008 keskustelu "*Paju* – tyttö vai poika?" on saanut 16 kommenttia, vuoden 2010 keskustelu "Onko *Paju*, tytön vai pojan nimi?" yhteensä 24 ja vuoden 2011 keskustelu "Tossa alempana nimi *Paju*. Miellättekö tytön vai pojan nimeksi?" yhteensä 25. Vuonna

2010 aloitettua keskustelua on hieman jatkettu vuonna 2013. Myös Kaksplus-foorumin vuoden 2011 keskustelu "*Paju*, onko mielestänne tytön vai pojan nimi? Mielipiteitä muutenkin", käsittelee samaa kysymystä nimen sukupuolesta. Se on kerännyt 13 kommenttia.

Kommentoijat pyrkivät perustelemaan, miksi mieltävät nimen juuri maskuliiniseksi tai feminiiniseksi. Nimen feminiinisyyttä puolustetaan sen yhdenmukaisen appellatiivisen tarkoituksen herättämien assosiaatioiden kautta:

Koska paju on hoikka, notkea puu, eikä tunnu yhtään poikamaiselle.

Minusta Paju on ihan selvästi tytön nimi. —En tiedä miksi, ehkä jotenkin mielikuva tuollaisesta hennosta, sirosta puusta... —

Eli paju on "tyttömäinen", hento ja taipuisa puu joka saa keväisin suloiset pajunkissat. Vrt. Pihlaja (tyttö), tammi (poika). Siksi miellän Pajun tytön nimeksi. Sjektiivinen asia.

Tytön nimi, paju taipuu, muttei katkea?

Paju on siro ja norja puu, joten enemmän kai tuo tytölle käy. Tyttö siis tulee mieleen ehdottomasti.

Kommenttien keskiössä ovat assosiaatiot pajupuun taipuisuuteen, sirouteen ja hoikkuuteen, jotka kommentteissa mielletään erityisen feminiiniseksi ominaisuuksiksi. Muutama puolestaan perustelee nimen maskuliinisuutta pajupuun luonteella helposti leviävänä ja vaikeasti hävitettävänä kasvina:

— Ajattelin ihan suoralta kädeltä, että tietenkin Paju on pojan nimi. Minulle paju ei ole söpö pensas, jossa on keväisin pajunkissoja, vaan sitkeä "rikka"kasvi, joka leviää helposti ja jota on vaikea tuhota. —

Merkittävää on, että nimen sukupuolta ylipäätään pyritään perustelemaan nimen lekseemisen merkityksen kautta. Tämä tukee hypoteesiani siitä, että transparenteissa nimissä sanasemantinen ulottuvuus saa tärkeän roolin nimen sukupuolisessa profiloitumisessa. Transparentin etunimen sukupuolen määrittelyssä pyritään liittämään appellatiivisen vastineen osoittamaan tarkoitteeseen joitain sukupuolittuneita merkityksiä ja siten sovelletaan yhteiskunnan sukupuolistereotypioita kohteeseen, jolla ei lähtökohtaisesti sukupuolta ole.

Keskustelupalstojen aineiston kohdalla on huomionarvoista, että niistä vanhimmat ovat vuodelta 2010. Sukupuolineutraalit etunimet ovat sittemmin yleistyneet ja sukupuolineutraali kasvatus on saanut enemmän huomiota, joten myös nimiin liittyvät asenteet ovat voineet hiljalleen muuttua.

Pyydän kyselylomakkeessa vastaajia luonnehtimaan nimiä valmiiden vaihtoehtojen pohjalta. Myös omille luonnehdinnoille on vapaa tekstikenttä. Antamistani vaihtoehtoista eniten kannatusta saa nimen modernius – noin 68 prosenttia vastaajista näkee sen modernina. Urbaanina sen näkee 37 prosenttia. Vähiten kannatusta saavat nimen vanhahtavuus ja ylevyys:

Taulukko 25: Etunimen *Paju* luonnehdinnat kyselylomakkeen vastauksissa.

	<i>Maalaishenkinen</i>	<i>Urbaani</i>	<i>Moderni</i>	<i>Vanhahtava</i>	<i>Arkinen</i>	<i>Ylevä</i>	<i>Ei mikään aiemmista</i>
%	18,7%	37,3%	68,4%	2,9%	15,3%	3,8%	12%

Vastaajista 42 kuvaa nimeä vapaassa tekstikentässä. Näissä vastauksissa eniten esille nousee nimen yhteys luontoon (13 vastaajaa) ja nimen kauneus (kahdeksan vastaajaa).

Kyselylomakkeen vastaajista 207 kuvaa vapaassa tekstikentässä nimen herättämiä assosiaatioita ja henkilömielikuvia. Nimen herättämissä assosiaatioissa yhdistyvät nimen appellatiivisen tarkoitteen eli pajupuun ulkoiset ominaisuudet: Adjektiivin *hento* mainitsee 18 vastaajaa. Assosiaatioiden kuvauksissa mainitaan useasti myös *hoikka* (11 kertaa), *taipuisa* (15), *notkea* (13), *joustava* (kuudesti) ja *siro* (kuudesti). Myös *norja* (neljästi), *sorja* (neljästi), *solakka* (kahdesti), *kestävä* (kahdesti), *hintelä*, *laiha*, *heiveröinen* ja *vetreä* mainitaan.

Notkea, norja, solakka, sopeutuva.

Pajunvitsa, sorja ja norja. Hyvin naisellinen ja viaton nimi.

Hoikka, siro.

Sorja, viileä ja taipuisa.

Paju on nimenä mielestäni sukupuoleton, joten kovin vahvaa mielikuvaa sen kantajasta ei siksi tule. Mutta Pajuun liitän ajatuksia taipuisuudesta ja notkeudesta, nuoresta ja sorjasta.

Välillä nämä ohuen ja taipuisan pajupuun ominaisuudet liitetään nimestä saatuaan henkilömielikuvaan – erityisesti siis tämän ulkomuotoon:

Paju on nuori kaunis nainen, hentoisen notkea ja vaaleanvihreään pukeutuva.

Sukupuolineutraali nimi. Taipuisa mutta kestävä ihminen. Hento tai hoikka. –

Nuori, hoikka nainen sadusta. Metsäkeijunomainen.

Nuori ihminen, voi olla tyttö tai poika, notkea ja hoikka kuin pajunvarsi.

Pajusta tulee mieleen hentous, pajunkissojen pehmeys ja kevät. Paju on nätti, iloinen ja hento nuori nainen tai tyttö.

Henkilömielikuvissa näkyy sama sukupuolten jakauma, kuin sukupuolisia assosiaatioita tai tietoa selvittävän monivalinnan tuloksissa. Valtaosassa niistä henkilömielikuvista, joissa ilmaistaan henkilön sukupuolisuutta, hänen kuvataan olevan joko nainen, tyttö, antropyyne tai kumpaa tahansa sukupuolta. Kyselylomakkeen vastauksissa käytetyillä adjektiveilla on selvä yhteys keskustelupalstojen kommentteihin. Myös niissä toistuvat pajupuun hoikkaus ja sirous.

Yleisen tiedon mukaan pajupuu on sitkeä ja elinvoimainen kasvi. Kyselylomakkeen vastaajista 12 mainitsee assosiaation sitkeyteen:

Paju on notkea ja kestävä. Sopeutuva selviytyjä.

Taipuisa, sitkeä, elinvoimainen.

Kuten pajupuun hoikkaus ja taipuisuus, myös sitkeys yhdistyy joillain vastaajilla nimestä saatuun henkilömielikuvaan. Sitkeys kuvaa visioitua henkilöä metaforisesti:

Paju on sitkeä ja taipuisa mutta ei taitu saati katkea henkisesti.

– Paju on luonteeltaan sovitteleva, sellainen mukautuvainen mutta sitkeä, kuten esikuvansa.

– Paju on sitkeä ja terhakka. Voi silti olla vaikka ujokin. –

Myös samaan semanttiseen alueeseen kuuluvat adjektiivit *elinvoimainen*, *vahva*, *kestävä* ja *mukautuva* mainitaan. Voitaisiin ajatella, että pajupuu ominaisuuksineen asettuu käsitteellisessä metaforassa lähdealueeksi, josta ammennetaan merkityksiä henkilömielikuvaan. Kyselylomakkeen vastaajat luovat kielellisiä metaforia tämän vertaussuhteen pohjalta. Osassa vastauksia voidaan nähdä metonyymis-metaforisuutta: yksittäiset pajupuun ominaisuudet kiinnittyvät henkilömielikuvaan tehden tästä esimerkiksi sitkeän ihmisen.

Jo aiemmin esittelemieni nimien assosiaatioiden limittyneisyys yleisten assosiaatioiden ja henkilömielikuvien kesken toistuu myös *Paju*-nimen assosiaatioissa. Assosiaatioissa esiintyviä pajupuusta johdettuja piirteitä ei aina voida suoraan luokitella joko varsinaisiin henkilömielikuviin tai yleisiin nimestä saatuihin assosiaatioihin. Nimestä saadut abstraktit assosiaatiot esimerkiksi sitkeyteen voivat elää sekä yleisellä tasolla että kiinnittyä metaforisesti kuvaamaan myös henkilömielikuvia.

Pajupuu saa keväisin oksiinsa pajunkissaksi kutsutut pehmeät kukinnat. Kukkivista pajunoksista on perinteisesti tehty pääsiäisenä virpomisvitsoja. *Paju*-nimi linkittyy joillain

vastaajilla pääsiäiseen ja kevääseen. 17 vastaajaa eli kaikkiaan kahdeksan prosenttia mainitsee vastauksessaan assosiaation kevääseen. Yllättäen kuitenkin vain kuusi vastaajaa mainitsee pääsiäisen. *Pajunkissa* mainitaan kahdeksasti.

Pajusta tulee mieleen kevät ja pajunkissat. Paju on lämmin ja sydämellinen ihminen.

Nimestä tulee mieleen kevättalven hiihtoretki pajunvitsoja poimimaan.

Pajusta tulee mieleen kevät ja hiirenkorvat. Paju on sopuisa ja joustava ihminen.

Nimestä Paju tulee mieleen aurinkoinen kevätpäivä, pääsiäinen ja pajunkissat.

Pajusta tulee mieleen hentous, pajunkissojen pehmeys ja kevät. –

Pääsiäinen, orastava kevät.

Pajupuun ominaisuuksien ja keväisen assosiaation lisäksi nimeen liittyy henkilömielikuva herkästä, ujosta ja iloisesta ihmisestä. Vastaajista 16 kuvaa henkilömielikuvaa herkäksi, 13 ujoksi ja kuusi iloiseksi.

Monista vastauksista välittyy käsitys mahdollisen nimenkantajan elämäntavoista ja ideologiasta, joka on varsin yhtenäinen nimen *Myrsky* herättämien elämäntapa-assosiaatioiden kanssa. Myös *Paju*-nimeen liitetään kasvissyöntiä, ekologisuuutta, luonnonläheisyyttä, hippyyttä ja vihreiden arvojen kannattamista. Täysin samat asiat eivät toistu kovinkaan monissa eri vastauksissa, mutta saman tapainen elämäntapa välittyy suuresta joukosta vastauksia. Vastauksissa mainitaan luonnonläheisyys (seitsemästi), *hippi* tai *hippiys* (yhteensä seitsemästi), *hipsteri* (kahdesti), kasvissyönti (kolmesti), vegaanius (kolmesti), vihreät arvot tai vihreys (viidesti), maanläheisyys (kahdesti) ja ekologisuus (kahdesti). Myös henkilömielikuvan modernius, urbaanius, luomun suosiminen, individualismi, sukupuolineutraalius, tasa-arvon kannattaminen, jooga, kierrätys ja luontoarvot mainitaan.

Paju on notkea ja solakka. Tulee mieleen hipsteri Helsingin kalliolla. Paju on pirteä ja räiskyvä persoona.

Paju on ituhippi vegaani, joka tykkää luonnosta. Paju on ekstrovertti ja lämminhenkinen.

Paju tuo hoikka hippi, Niitseä lukeva vegaani. Sukupuoleton teologi.

Paju kuulostaa modernilta sukupuolineutraalisti kasvatettavan lapsen nimeltä, eli henkilöltä, joka voi vapaasti valita, mitä hänestä tulee ja jota tuetaan kaikessa ja opetetaan esimerkiksi luonnonsuojelua ja tasa-arvoa.

Kuten *Myrsky*- ja *Vilja*-nimien henkilömielikuvissa, myös *Paju*-nimeen liittyvät henkilömielikuvat keskittyvät joillain vastaajilla nimenkantajan perheeseen. Nimeä käsitellään

siitä näkökulmasta, millainen vanhempi voisi nimen todennäköisimmin lapselleen antaa. Vanhempiin liitetään samoja elämäntapa-assosiaatioita, kuin visioituun nimenkantajaan:

Tulee mieleen Vihreitä kannattavan, ympäristöasioita tiedostavan, urbaanin kasvissyöjäperheen lapsi.

Luultavasti tyttö, lapsi jolla eksentriset urbaaniluomuvanhemmat.

Sukupuolineutraali uusi nimi, voisin kuvitella vihreiden arvojen olevan läsnä perheessä, jossa on tämän niminen ihminen.

Hipsterivanhempien ainut lapsi tai esikoinen (tyttö). Vanhemmat pyrkivät välttämään lapsen ohjailua perinteisten sukupuoliroolien mukaan.

Nimen *Paju* herättämissä assosiaatioissa siis toistuu eniten nimen appellatiivisen vastineen merkityksen, eli pajupuun, ulkomuoto ja ominaisuudet, joita ovat esimerkiksi hentous, sirous, sitkeys ja taipuisuus. Nämä assosiaatiot puolestaan laajenevat kuvaamaan henkilömielikuvan ulkonäköä tai henkisiä ominaisuuksia metaforisesti. Vastaajat hahmottavat nimen pääasiassa joko sukupuolineutraalina tai hieman enemmän tytölle sopivana. Tämä ja nimenkantajien nuori ikä myös näkyivät nimen herättämissä henkilömielikuvissa. Nimi herättää vastaajissa assosiaatioita myös mahdollisen nimenkantajan elämäntavoista ja arvoista. Kuten nimen *Myrsky* kohdalla, henkilömielikuvat eivät liity pelkästään nimenkantajaan, vaan myös hänen vanhempinsa.

Kysyn kyselylomakkeessa, pitävätkö vastaajat nimestä. Nimestä *Paju* pitää jopa 65 prosenttia vastaajista. 21 prosenttia ei pidä nimestä. Vastaajista 66 perustelee mielipidettään vapaassa tekstikentässä. Enemmistö vastaajista, jotka eivät pidä nimestä, perustelevat mielipidettään nimen lekseemisen merkityksen kautta: pajupuuta ei arvosteta puuna. Nimestä pitäneiden vastauksissa toistuu eniten nimen neutraalius, raikkaus, luonnosta löytyvä merkitys yhteys ja sukupuolineutraalius.

6.10 Yhteenvetoa muinaissuomalaisien nimien herättämisestä assosiaatioista ja asenteista

Tutkimani muinaissuomalaisina pidetyt etunimet *Lempi*, *Toivo*, *Vilja*, *Ahti*, *Tapio*, *Kaleva*, *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* herättävät nykysuomalaisissa abstrakteja assosiaatioita, konkreettisempia maisemallisia mielikuvia sekä nimenkantajan luonteeseen, elämäntapoihin ja ulkonäköön

liittyviä henkilömielikuvia. Osa näistä assosiaatioista ja tietokehyksistä vaikuttaa olevan kieliyhteisön jäsenten kesken jaettua. Nimet *Lempi*, *Vilja* ja *Toivo* liitetään osassa vastauksia historialliseen kontekstiin ja ne herättävät assosiaatioita esimerkiksi maaseudusta, sota-ajasta ja Suomi-filmeistä. Nimet *Ahti*, *Tapio* ja *Kaleva* yhdistyvät osalla vastaajista mytologiseen viitekehykseen. Nimet *Vilja*, *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* yhdistyvät joidenkin vastaajien mielessä kokonaiseen elämäntapaan ja ajatusmaailmaan, jota tyypillisen nimenkantajien ajatellaan edustavan. Maisemallisten assosiaatioiden kuvauksiin kannustivat eniten nimet *Vilja* ja *Talvi*. Abstrakteja assosiaatioita eli tunnesanoja, arvoja ja ilmiöitä herättävät eniten lekseemiseltä merkitykseltäänkin abstraktit nimet *Lempi* ja *Toivo*. Toisaalta myös konkreettisempiin tarkoitteisiin viittaavat nimet herättävät abstrakteja assosiaatioita.

Aineistoni osoittaa, että nykysuomalaisilla on varsin tarkka kuva nimien suosion vaiheista ja reaalimaailman nimenkantajien ikäjakaumasta. Vain *Vilja*-nimen kohdalla tämä sosiaalinen vaisto hieman pettää, ja nimi liitetään virheellisesti 1900-luvun alun suosittujen omakielisten nimien kategoriaan. Nimenkantajan todennäköinen ikä on myös yksi henkilömielikuviiin vahvimmin vaikuttavista tekijöistä: nimet *Lempi*, *Toivo* ja *Kaleva* herättävät monilla vanhuksen henkilömielikuvan. Nimien *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* henkilömielikuvissa puolestaan edustuu nuori aikuinen tai lapsi. Tietous nimen esiintymisestä on yhtä assosiaatioiden kanssa. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole tiedostettua.

Aineistoni pohjalta voidaan päätellä, että transparenttien etunimien herättämiä assosiaatioita ohjaa juuri niiden appellatiivinen merkitys – muodoltaan yhdenmukaisen lekseemin tai siitä saadun konkreettisen mielikuvan avaamat laajemmat tietokehykset tai appellatiivisen vastineen metaforinen tai metonyyminen käyttö. Esimerkiksi *Myrsky*-niminen nähdään joskus metaforisen kollokaation ohjaamana *myrskyisänä persoonana* ja *Talvi*-nimen *kylmänä ihmisenä*. Nimen appellatiivinen vastine asettuu käsitteellisessä metaforassa siis lähdealueeksi, jonka kautta nimeen liitetään merkityksiä ja henkilömielikuvaa rakennetaan. Myös nimestä saadut abstraktit assosiaatiot juontuvat appellatiivisen vastineen piirteistä: esimerkiksi nimestä *Myrsky* saadaan assosiaatio dynaamisuuteen, voimaan ja arvaamattomuuteen.

Nimien herättämät assosiaatiot avaavat vastaajien mielissä laajempia tietokehyksiä ja ajoittain avautuvat maisemallisiksi ja tunnelmallisiksi kuvauksiksi. Esimerkiksi *Lempi*-nimi

avaa assosiaatioita moniin *lempi-* ja *lempeys-*sanojen kanssa semanttisesti läheisiin abstrakteihin ilmiöihin, kuten rakkauteen, hellyyteen ja hyvyys. Konkreettisempi *Talvi*-nimen yhdenmukainen variantti eli sana *talvi* avaa talvisen tietokehyksen, johon kuuluu pakkaneen ja hanki. Tietokehys laajenee myös tunnelmalliseksi ja visuaaliseksi kuvaukseksi kauniista aurinkoisesta talvipäivästä.

Assosiaatioissa yksittäiset assosiaatiot liikkuvat havaintoni mukaan alueelta toiselle – nimen yleisestä luonnehdinnasta abstrakteihin assosiaatioihin, konkreettisiin mielikuviin ja henkilömielikuvaan liitettuihin ominaisuuksiin ja ulkonäköön. Kaikki nämä assosiaatioiden osa-alueet ovat vuorovaikutuksessa keskenään toisiinsa vaikuttaen ja toisiinsa limittyen. Aineistoni mukaan yksi tarkoite tai piirre voi laajentua transparentin nimen leksikaalisesta vastineesta esimerkiksi henkilömielikuvan osa-alueelle. Konkreettiseen tarkoitteeseen viittaavien transparenttien nimien, kuten esimerkiksi pajupuuhun viittaavan *Paju*-nimen, leksikaalisen merkityksen aktivoima tietokehys laajenee kuvaamaan metaforisesti myös henkilömielikuvaa. Täten *Paju*-nimen herättämään henkilömielikuvaan kiinnittyy pajupuun sitkeys ja taipuisuus. *Talvi*-niminen puolestaan nähdään vaaleana ja itse nimi metaforisesti kylmänä. Moni saa nimestä assosiaation rauhalliseen aurinkoiseen pakkaspäivään. Tällöin leksikaalisen merkityksen avaama tietokehys aktivoituu tunnelmallisissa ja maisemallisissa assosiaatioissa. Assosiaatio rauhallisuudesta puolestaan siirtyy metonymisessä metaforassa kuvaamaan mielikuvien henkilöhahmoa tehden tästä rauhallisen ihmisen. Näin eri assosiaatiot limittyvät keskenään ja lainaavat merkityksiä toisiltaan. Assosiaatioiden välisessä vuorovaikutuksessa voidaan siis nähdä metonymiaa: Esimerkiksi nimen *Ahti* herättämä merellinen tietokehys leviää metonymisesti myös henkilömielikuvaan tehden tästä kalastajan.

Myös nimien herättämien visuaalisten assosiaatioiden voidaan katsoa vaikuttavan henkilömielikuviin. *Talvi*-nimen herättämän vaalean naisen henkilömielikuvan voitaisiin tulkitä liittyvän lumen vaaleuteen. *Vilja*-nimi yhdistyy kullankeltaisen viljapellon maisemaan, ja myös henkilömielikuvissa edustuvat kullanvaaleat palmikot.

Nimet *Ahti* ja *Vilja* herättävät mielleyhtymät kaupallisiin tuotteisiin: *Ahti*-nimi Ahtisilliin ja *Vilja* Elovena-kauratuotteisiin. Nimen *Vilja* herättämä assosiaatio Elovena-tuotesarjaan aktivoi visuaalisen assosiaatioverkoston, joka puolestaan antaa Viljalle kasvot reippaana

kansallispukuun pukeutuneena vaaleaverikkönä. Toisaalta nimestä saatu ensimmäinen assosiaatio voi olla kultainen viljapelto ja vaalea nainen, jolloin yhteys Elovena-tuotesarjaan tulee vasta sen kautta.

Aineistoni mukaan nimen yleisyys vaikuttaa käsitykseen nimenkantajan omaleimaisuudesta: Harvinaisen nimen synnyttämä henkilömielikuva on omalaatuinen, erikoinen ja erilainen. Erikoisen nimen koetaan joskus myös asemoivan kantajansa erilaiseksi suhteessa muihin yhteisön jäseniin. Esimerkiksi osa vastaajista kokee *Myrsky*-nimen erottavan kantajansa muista ihmisistä jo lapsena. Yleisen nimen mieleen tuoma henkilö puolestaan on kuvausten mukaan tavallinen ja ehkä jopa tylsä ihminen. Tämä toteutuu aineistossani varsinkin *Tapio*-nimen kohdalla. *Tapio*-nimen yleisyyden voidaan tulkita linkittyvän joillain vastaajilla itse nimen tavanomaisuuteen ja henkilömielikuvan tavanomaisuuteen. Vastaajien välillä on kuitenkin variaatiota siinä, miten tähän tavallisuuteen asennoidutaan. Se voidaan arvottaa positiivisena, neutraalina tai negatiivisena.

Aineiston valossa vaikuttaa, että harvinaisten nimien koetaan kantavan vahvempaa sosiaalista identiteettiä kuin yleisten. Nimien nähdään kantavan kokonaista elämäntapaa ja ideologiaa: Luontonimet *Vilja*, *Myrsky* ja *Paju* herättävät vastaajissa assosiaation poliittisesti vihreisiin kasvisruokaa syöviin alakulttuureja, kuten hipsteriyyttä tai hippiiyyttä, edustaviin suomalaisiin. Osa saa *Talvi*-nimestä taiteilijan henkilömielikuvan.

Aineistoni pohjalta ei voida suoraan päätellä, kuinka moni kyselylomakkeen vastaajista tunnistaa nimien *Ahti*, *Kaleva* ja *Tapio* mytologisen taustan. Vastaajista 11 prosenttia kertoo vastauksessaan suoraan assosiaatiosta Ahti-jumalhahmoon, 32 prosenttia mainitsee yhdistävänsä *Kaleva*-nimen Kalevalaan ja vain seitsemän prosenttia mainitsee *Tapio*-nimen kohdalla mytologisen assosiaation. Vastauksien pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että suuri osa vastaajista, jotka eivät vastauksessaan suoraan mainitse mytologista hahmoa, Kalevalaa tai kansanrunoutta, saavat kuitenkin nimistä niiden mytologiaan viittaavia assosiaatioita. Esimerkiksi *Ahdin* henkilömielikuvissa toistuu parrakas isokokoinen mies ja merihenkisyys. *Tapion* herättämissä assosiaatioissa puolestaan toistuu metsä. Nimi *Kaleva* on muodoltaan niin lähellä kansalliseepos Kalevalan nimeä, että valtaosa nykysuomalaisista varmasti näkee tämän yhteyden, vaikka ei kokisi tarpeellisenä mainita sitä kyselyvastauksessaan. Tuloksia ar-

vioitaessa on otettava huomioon, että kyselylomakkeen alkutekstissä paljastan tutkivani muinaissuomalaisina pidettyjä henkilönnimiä, ja tämä on saattanut helpottaa mytologisen yhteyden löytämistä. Ilman tätä mainintaa esimerkiksi nimi *Kaleva* olisi saattanut assosioitua yleisempään varianttiinsa *Kalevi*. Nimistä *Ahti*, *Kaleva* ja *Tapio* pitävien vastaajien keskuudessa mytologinen tausta nähdään positiivisena asiana ja välillä myös lisäarvona. Negatiivisia affekteja tai asenteita mytologisuuteen ei tämän aineiston valossa liity lainkaan.

Myös nimien omakielisyyteen ilmiönä suhtaudutaan aineistoni perusteella suhteellisen positiivisesti. Vuoden 2014 kyselylomakkeessa kysyn vastaajilta, kokevatko he nimen omakielisyyden olevan hyvä asia. Noin puolet – 49 prosenttia – näkee sen hyvänä piirteenä. Vain yhdeksän prosenttia ei pidä etunimien omakielisyydestä. 33 prosenttia ei puolestaan pidä sitä nimeämisen kannalta merkittävänä piirteenä. Myös osasta tuoreemman kyselylomakkeen vastauksia välittyy positiivinen asenne omakielisiä tai omaperäisiä etunimiä kohtaan. Perustellessaan mieltymystään yksittäiseen nimeen pieni osa vastaajista kertoo arvostavansa nimessä juuri sen semanttista läpinäkyvyyttä. Hieman useampi kertoo arvostavansa nimen suomalaisuutta tai luontoaiheisuutta.

Osasta vastauksia välittyy ajatus nimen leimaavuudesta. Nimen herättämien assosiaatioiden katsotaan siis rajoittavan kantajaansa ja kertovan jotain persoonasta: *Myrsky*-nimisen täytyy olla temperamenttinen ja räiskyvä. Hän ei voi olla tapettiin katoava hissukka. *Lempi*-nimisen on oltava kiltti ja lempeä, tai muuten hän ei ole nimensä arvoinen. Vastaajat näkevät nimen ja sen kantajan välillä myös muita yhteyksiä: *Talvi* on syntynyt talvella ja *Toivo* edustaa vanhemmilleen toivoa. Nimenkantaja ja nimen merkitykset sidotaan näissä näkemyksissä siis melko tiukasti yhteen. Tällaiset asenteet eivät kuitenkaan ole aineistossani määrällisesti vertailtuna kovin hallitsevia.

Aineiston pohjalta vaikuttaa siltä, että vaikka transparentin etunimen herättämä ensisijainen assosiaatio olisi nimen appellatiivinen vastine merkityksineen, osa kyselylomakkeen vastaajista pitää tätä yhteyttä niin itsestään selvänä, että ei mainitse sitä vastauksistassaan. Sen sijaan vastaajat usein avaavat nimen homonyymien herättämiä muita assosiaatioita, lekseemiin liittyviä laajempia tietosisältöjä ja tunnelmallisia ja maisemallisia kuvauksia. Esimerkiksi nimen *Talvi* herättämien assosiaatioiden kuvauksissa lekseemi *talvi* mainitaan vain

viidesti. Silti laaja joukko vastaajia ryhtyy vastauksessaan kuvaamaan nimen herättämiä assosiaatioita pehmeistä hangista, lumisateesta ja aurinkoisesta pakkaspäivästä. Epäilemättä nimi on siis aktivoinut vastaajien mielessä lekseemisen merkityksen, joka on avannut tämän laajemman tietokehyksen. Tutkimieni transparenttien nimien *Lempi*, *Toivo*, *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* kohdalla voidaan siis päätellä, että yksi vahvimista nykysuomalaisen mielessä heräävistä assosiaatiosta on nimen appellatiivinen vastine.

Transparenttien nimien kohdalla kielenkäyttäjän nimeen kohdistamat affektit ja asenteet ovat aineistoni mukaan yhteydessä siihen, miten hän suhtautuu nimen lekseemisen merkityksen kohteeseen. Esimerkiksi vastaajat, jotka eivät pidä *Talvi*-nimestä, eivät usein pidä myöskään talvesta vuodenaikana, ja perustelevat mielipidettään sen kautta. *Paju*-nimen kohdalla ne, jotka kertovat, etteivät pidä nimestä, usein eivät myöskään arvosta pajupuuta puulajina. *Toivo*-nimestä pitävät vastaajat perustelevat mieltymystään nimenomaan nimen merkityksen positiivisuudella. Transparenttien nimien kohdalla appellatiiviset merkitykset saavat siis tärkeän roolin nimen herättämissä asenteissa ja ehkäpä vaikuttavat myös nimen suosioon.

Tämän aineiston pohjalta näyttää siltä, että se, miten kielenkäyttäjä suhtautuu transparentin nimen lekseemiseen merkitykseen, vaikuttaa myös näkemykseen nimen sukupuolesta. Transparenttien ja sukupuoleltaan vakiintumattomien etunimien kohdalla moni kielenkäyttäjä pyrkii liittämään yhdenmukaisen lekseemin osoittamaan tarkoitteeseen joitain sukupuolistereotyyppisiä merkityksiä. Esimerkiksi näkemykset nimen *Myrsky* sukupuolesta kumpuavat aineistossani yrityksistä sukupuolittaa myrsky luonnonilmiönä: ailahtelevaisuuden koetaan liittyvän feminiinisyyteen, mutta voiman ja väkivallan maskuliinisuuteen. Nimen *Paju* sukupuolta lähdetään etsimään puun fyysisitä ominaisuuksista: hoikan, hennon ja taipuisan on oltava feminiininen, mutta sitkeän rikkakasvin on oltava maskuliininen. Nimen sukupuolta lähdetään määrittelemään siis sekä vakiintuneisuuden että lekseemisen merkityksen kautta. Toisaalta moni nykysuomalainen myös arvostaa sukupuolineutraalien nimien konseptia siinä määrin, että ei halua itse aktiivisesti liittää näihin nimiin sukupuolittavia merkityksiä. Yksi osoitus appellatiivisten merkitysten voimakkuudesta suhteessa nimen sukupuoleen on *Toivo*-nimen sukupuolen arvioissa. Vaikka nimi on vahvasti profiloitunut miehen nimeksi, jopa siinä määrin, että sitä ei lain nojalla saa tyttövauvalle antaa, melkein neljäsosa

näkisi nimen myös tytöllä. Tätä perustellaan abstraktilla ja sukupuolistereotypioista vapaalla lekseemisellä merkityksellä: Toivon tunteella tai toivolla ilmiönä ei ole sukupuolta.

7 Lopuksi

Tutkimani muinaissuomalaisina pidetyt henkilönnimet *Lempi*, *Vilja*, *Toivo*, *Ahti*, *Kaleva*, *Tapio*, *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* edustavat pakanuudenaikaisessa nimisysteemissä eri nimityyppejä: *Lempi*, *Vilja* ja *Toivo* yhdisteltäviä nimielementtejä, *Ahti*, *Tapio* ja *Kaleva* mytologisia nimiä ja *Talvi*, *Myrsky* ja *Paju* luontonimiä. *Ahti* ja *Tapio* tavataan Agricolan teksteistä. *Myrsky*, *lempi* ja *kaleva* palautuvat sanoina kantasuomalaiseen kielimuotoon asti. Sanat *Vilja* ja *toivoa* palautuvat varhaiskantasuomeen. Vanhinta perua ovat todennäköisesti sanat *talvi* ja *paju*. *Talvi*-sanalla ja ehkäpä *paju*-sanallakin on etymologiset vastineensa kantaauralissa asti.

Tutkimieni muinaissuomalaisina pidettyjen ja yhä esiintyvien henkilönnimien esiintyvyys on ollut 1800-luvulta nykyhetkeen nimien kesken erilaista. Nimistö mukailee yhteiskunnallisia muutoksia, ideologioita ja nimimuotia. Nämä vaikutukset näkyvät myös tutkimieni nimien esiintyvyydessä. Nimet on otettu uudelleen käyttöön eri aikakausina tai oikeastaan keksitty uudelleen. Kansallisromanttinen aate herätti 1800-luvun loppupuoliskolla tarpeen kehittää suomen kielistä etunimistöä (Ainiala ym. 2008: 216, Kiviniemi 2006: 284–285, Rajasuu 2013: 10–11). Nimiä *Vilja*, *Lempi*, *Toivo*, *Ahti*, *Tapio* ja *Kaleva* on suositeltu ristimänimeksi jo 1860–1880-lukujen omaperäisiä nimiä suositelleissa julkaisuissa, mutta niistä vain *Lempi* ja *Toivo* saavuttivat varsinaista suosiota jo 1800-luvun puolella. Mytologiset nimet *Ahti*, *Tapio* ja *Kaleva* yleistyivät 1900-luvun alussa. Loput tutkimistani nimistä eli nimet *Vilja*, *Myrsky*, *Talvi* ja *Paju* profiloituvat vasta 1900-luvun lopulla tai 2000-luvulla käyttöön tulleiksi omakielisiksi luontonimiksi.

Tultuaan uudelleen käyttöön nimet esiintyvät nimistössä keskenään eri määrin. Esimerkiksi nimi *Talvi* esiintyy erittäin harvinaisena ja puolestaan nimen *Toivo* on Väestötietokeskuksen tietojen mukaan saanut jo 55 327 suomalaista miestä. Luokittelin nimet suosionkäyränsä mukaan suosioluokkiin: mytologiset nimet *Ahti* ja *Tapio* kuuluvat ikivihreisiin, nimet *Lempi* ja *Toivo* perinteisiin, *Vilja* ja *Kaleva* melko harvinaisiin ja luontonimet *Paju*,

Myrsky ja *Talvi* erittäin harvinaisiin. Myös toinen luokittelu olisi monessa kohdin mahdollinen.

Myös tutkimieni nimien sukupuolisuus on niiden kesken erilaista. Nimistössä runsaana esiintyvien nimien sukupuolisuus on jo vakiintunut, ja näitä nimiä ei vastakkaiselle sukupuolelle saa enää nimilain nojalla antaa. Vielä 1900-luvun alussa näitä nimiä esiintyi hieman myös eri sukupuolella, kuin mille ne ovat lopulta vakiintuneet. Uusien omakielisten nimien kohdalla nimen sukupuoli ei ole vielä vakiintunut, ja ne esiintyvät siten sekä miehillä että naisilla. Lienee mahdotonta varmasti ennustaa, vakiintuvatko nimet vain yhdelle sukupuolelle, vai vaikuttaako uusi ideologinen ilmapiiri vakiintumisprosessiin – sukupuoli-neutraalilla nimistöllä on Suomessa tällä hetkellä selkeä ideologinen tilaus. Kuitenkin aineistotani on havaittavissa, että nimi *Myrsky* kallistuu sekä esiintyvyytensä että kyselylomakkeen vastaajien arvion mukaan enemmän maskuliinisuuteen ja *Talvi* ja *Paju* feminiinisuuteen.

Tutkimani muinaissuomalaisina pidetyt henkilönnimet herättävät nykysuomalaisissa sekä abstrakteja että konkreettisiin tarkoitteisiin kohdistuvia assosiaatioita, maisemallisia ja tunnelmallisia assosiaatioita sekä nimenkantajan luonteeseen, elämäntapoihin ja ulkonäköön liittyviä henkilömielikuvia. Aineistoni pohjalta voidaan päätellä, että transparenttien etunimien herättämiä assosiaatioita ohjaa juuri niiden appellatiivinen merkitys – yhdenmukaisen lekseemin tai muun nimestä saadun konkreettisen mielikuvan metaforinen ja metonyyminen käyttö sekä näiden herättämät laajemmat tietokehykset. Appellatiivisen vastineen osoittama tarkoite tietokehysineen asettuu usein metaforisissa assosiaatioissa käsitteellisen metaforan lähdealueeksi, jonka kautta henkilömielikuvia muodostetaan. Appellatiivisen tarkoitteen herättämät laajemmat tietokehykset toimivat assosiaatioiden varantona. Niistä kumpuaa konkreettisia assosiaatioita tarkoitteelle läheisistä muista tarkoitteista ja abstrakteja assosiaatioita, sekä maisemallisia ja tunnelmallisia mielikuvia.

Näiden kielensisäisten vaikutteiden lisäksi tutkimieni nimien herättämiä assosiaatioita ja asenteita ohjaavat monet kielenulkoiset seikat: Kielenkäyttäjien tietoisuus todennäköisen nimenkantajan iästä ja sukupuolesta vaikuttaa suoraan henkilömielikuviin. Myös ni-

meen liitetty sosiaalinen identiteetti tai elämäntapa heijastuu henkilömielikuvissa ja nimenantajiin kohdistuvissa oletuksissa. Tietous nimen yleisyydestä vaikuttaa henkilömielikuvan tavanomaisuuteen tai erityislaatuisuuteen.

Nimien edustumisesta nykysuomalaiselle voidaan rakentaa eräänlainen profiili sen perusteella, mitkä luonnehdinnat, assosiaatiot ja asenteet toistuvat aineistoni vastauksissa eniten. Perinteinen nimi *Lempi* on nykysuomalaisen näkökulmasta vanhahtava ja maalais-henkinen nimi. Nimen appellatiivinen vastine tuo assosiaatioiden keskiöön lempeyden ja rak-kauden. Henkilömielikuvissa edustuu lempeä pullan tuoksuinen mummo. 1900-luvun loppu-puoliskolla hiljalleen käyttöön tullut melko harvinainen luontonimi *Vilja* edustuu nykysuo-malaiselle maalaishenkisenä. Myös sekä modernius että vanhahtavuus nousevat luonnehdin-noissa esiin. Nimen herättämä ensisijainen assosiaatio on sen lekseeminen vastine eli *vilja*. Nimi myös avaa laajemman agraarikulttuuriin liittyvän tietokehyksen ja herättää rikkaita maisemallisia ja tunnelmallisia assosiaatioita esimerkiksi kullankeltaisesta lainehtivasta vil-japellosta. Henkilömielikuvia hallitsee vaaleat hiukset. Perinteinen nimi *Toivo* näyttäytyy nykysuomalaiselle eniten vanhahtavana, perinteikkäänä ja positiivisesti latautuneena. Nimen herättämissä assosiaatioissa eniten esille nousee nimen appellatiivinen vastine ja sen akti-voima laajempi positiivisten ja toiveikkaiden tunteiden tietokehys, johon kuuluvat esimer-kiksi valoisuus, usko ja rauha. Henkilömielikuvat heijastelevat nimenkantajien reaaliaail-man ikäjakaumaa. Nimi saa kyselylomakkeen vastaajien keskuudessa melko suuren suosion – 64 prosenttia pitää nimestä.

Ikivihreä mytologinen nimi *Ahti* edustuu vahvimmin vanhahtavana ja jossain määrin myös maalaishenkisenä. Vahvin nimestä saatu assosiaatio liittyy sen mytologiseen taustaan vedenhaltijan nimenä. Nimi myös aktivoi laajemman merellisen tietokehyksen. Henkilömie-likuvissa useimmin toistuu isokokoinen ja maskuliininen mies. Ikivihreä mytologinen nimi *Tapio* nähdään eniten arkisena, vanhahtavana ja perinteisenä. Vain harva vastaaja saa nimestä suoraa assosiaatiota mytologiseen jumalhahmoon tai haltijaan. Kuitenkin nimi tuo osalle mieleen metsän, joka on mytologisen Tapion koti. Nimen herättämissä assosiaatioissa nimen metsään liittyvä merkityssisältö laajenee metonymisesti kuvaamaan myös henkilöahmoa, joka viihtyy metsässä tai on jopa *metsien mies*. Henkilömielikuvien keskiössä on myös ta-

vallinen suomalainen mies. Melko harvinainen mytologinen nimi *Kaleva* edustuu nykysuomalaiselle vahvimmin vanhahtavana ja perinteikkäänä. Nimen herättämissä assosiaatioissa toistuu eniten yhteys Kalevalaan ja Urho Kaleva Kekkoseen. Henkilömielikuvissa eniten esiin nousee assosioituneen henkilöhahmon vanhuus.

Harvinainen 2000-luvulla käyttöön tullut luontonimi *Myrsky* edustuu nykysuomalaiselle modernina ja urbaanina. Melkein puolet kyselylomakkeen vastaajista näkee sen sopivan kaikille sukupuoleen katsomatta. Muutoin kielenkäyttäjät kallistuvat mielipiteissään enemmän nimen maskuliinisuuteen. Nimen herättämissä assosiaatioissa eniten esille nousee temperamenttisuus ja viljeily sekä luonnonläheisen hipin henkilömielikuva. Nimeä pidetään jossain määrin kantajaansa leimaavana: *Myrsky*-niminen ei saa olla kovin hiljainen ja arka. Harvinainen luontonimi *Talvi* näyttäytyy nykysuomalaiselle vahvimmin modernina ja urbaanina. Sen koetaan sopivan joko tytölle tai kaikille sukupuoleen katsomatta. *Talvi* on tässä aineistossa tutkimistani nimistä suosituin. Siitä pitää kyselylomakkeen vastaajista jopa 75 prosenttia. Nimen herättämissä assosiaatioissa edustuu nimen appellatiivisen vastineen aktivoima talvinen tietokehys, ja vastauksissa toistuvat lumi, pakkanen ja pirteä aurinkoinen talvipäivä. Harvinainen luontonimi *Paju* nähdään pääasiassa modernina ja urbaanina. Valtaosa näkee senkin sopivan joko enemmän tytölle tai kaikille sukupuoleen katsomatta. Nimestä pitää jopa 65 prosenttia vastaajista. *Paju*-nimen herättämissä assosiaatioissa edustuu eniten pajupuusta johdetut ominaisuudet, kuten hoikkuus, hentous, sitkeys ja taipuisuus, jotka puolestaan liitetään metonymis-metaforisesti osaksi henkilömielikuvaa.

Osa kielenkäyttäjistä tunnistaa siis mytologisen yhteyden nimien *Ahti*, *Tapio* ja *Kaleva* taustalla. Tätä mytologista viitekehystä pidetään pääasiassa positiivisena ominaisuutena nimelle ja joissain tapauksissa se vaikuttaa myös henkilömielikuvaan. Voitaisiin todeta, että yleisesti ottaen tutkimani muinaissuomalaisina pidetyt etunimet yhdistyvät nykysuomalaisen mielissä melko usein perisuomalaiseen viitekehukseen. Omakielisyyskin varmasti osaltaan johdattelee kielenkäyttäjää tähän tulkintaan.

Vaikuttaa siltä, että se, millaisia merkityksiä kielenkäyttäjä liittää transparentin nimen yhdenmukaiseen lekseemiseen pariin, vaikuttaa myös näkemykseen nimen sukupuolesta. Transparenttien ja sukupuoleltaan vakiintumattomien etunimien kohdalla moni kielenkäyt-

täjä pyrkii liittämään yhdenmukaisen lekseemin osoittamaan tarkoitteeseen, kuten pajupuu-
hun, joitain sukupuolistereotyyppisiä merkityksiä. Tällaisia merkityksiä myös itse rakenne-
taan aktiivisesti. Transparenttien nimien kohdalla myös nimen herättämä asenne riippuu
usein kielenkäyttäjän suhteesta lekseemiseen merkitykseen. Talvesta vuodenaikana pitävä
kielenkäyttäjä todennäköisemmin pitää myös *Talvi*-nimestä.

Omaperäisissä ja omakielisissä etunimissä olisi vielä paljon tutkittavaa. Ei ole koko
nimistöä kattavaa tutkimusta niiden esiintymisestä ja kielenkäyttäjien suhtautumisesta niihin.
Millaisia yhteyksiä on nimen sisältämän lekseemisen merkityksen ja nimeen liittyvien arvo-
tusten ja asenteiden välillä? Olisi myös mielenkiintoista tutkia lisää sitä, millaisin perustein
vanhemmat muodostavat itse tai etsivät uniikkeja omakielisiä nimiä. Toisaalta uniikit nimet
ovat kiinnostavia myös nimenkantajan ja identiteetin rakentumisen näkökulmasta. Ei ole
myöskään kattavaa tutkimusta kaikista Suomessa esiintyvistä sukupuolineutraaleista etuni-
mistä ja nykysuomalaisten suhtautumisesta sukupuolineutraaleihin nimiin yleisesti.

Tutkimani muinaissuomalaisina pidetyt yhä esiintyvät henkilönnimet liittyvät moniin
nimistön ilmiöihin: Niissä limittyvät omakielisyys, omaperäisyys ja muinaissuomalainen
tausta. Niistä osa on jossakin määrin sukupuolineutraaleja ja sukupuolen profiloitumisen suh-
teen kriittisessä vaiheessa. Osassa tutkimiani nimiä yhdistyy samaan aikaan niiden historial-
lisuus ja tuoreus – uudelleen keksityt harvinaiset luontonimet edustuvat nykykielenkäyttä-
jälle uusina moderneina tulokkaina, mutta samaan aikaan ne kuitenkin liittyvät esikristillisen
ajan kontekstiin. Vaikka muinaissuomalaista nimisysteemiä ei voida nykyajasta käsin täysin
sellaisenaan tavoittaa, antaa olemassa oleva tieto maistiaisen tuosta nimistöstä ja samalla
myös kyseistä nimisysteemiä käyttäneistä yhteisöistä. Mielestäni on kiehtovaa, että osa näistä
nimistä esiintyy yhä nykyäänkin. Ajatuksen tasolla voidaan nähdä rakentuvan eräänlainen
linkki muinaisen nimenkantajan ja nykypäivänä maata tallaavan nimenkantajan välille. Tämä
kaimasuhde ylittää ajan.

Lähteet

AINIALA, TERHI - AMEEL, LIEVEN 2017. Känslan av namn i stadslitteraturen:

ortnamn som indikationer i Helsingforsromaner. Teoksessa Unni-Päivä Leino, Mona Forsskåhl, Gunilla Harling-Kranck, Sabina Jordan, Minna Nakari ja Ritva Liisa Pitkänen (Toim.) *Namn och identitet. S. 133-145*. Tampere. NORNA-förlaget.

AINIALA, TERHI – MINNA SAARELMA – PAULA SJÖBLOM

2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Helsinki: SKS.

ALDRIN, EMILIA 2016. Names and Identity. Teoksessa Carole Hugh (Toim.)

The Oxford Handbook of Names and Naming. Oxford University Press.

Almanakkatoimiston nimipäivähaku: (<https://almanakka.helsinki.fi/fi/nimipaivat/nimipaivahaku.html>.) Viitattu 1.11.2017.

Finlex-verkkosivu. Nimilaki: (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/19850694>.)

Viitattu 1.3.2018.

EVANS, VYVYAN – GREEN, MELANIE 2006: *Cognitive Linguistics: An*

introduction. Edinburgh. Edinburgh University Press.

FORSMAN, A. V. 1891: *Pakanuuden aikainen nimistö: johdanto*. Väitöskirja:

Suomen yliopisto [Helsingin yliopisto].

JÄRVIMÄKI, SAIJA 2008: "Rähjäinen Uuno, kaunis Jenna – etunimistä syntyvät

mielleyhtymät". Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopiston nykysuomen ja kääntämisen laitos.

KALLIO, PERTTI 2006: Suomen kantakielten absoluuttista kronologiaa – *Virittäjä* 1/2006 s. 2–25.

- KIVINIEMI, EERO 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet: suomalaisten etunimet ja nimenvaihtaminen*. Espoo: Weilin+Göös.
- KIVINIEMI, EERO 1993: *Iita Linta Maria: etunimiopas vuosituhatvuotisen vaihteeseen*. Helsinki: SKS.
- KIVINIEMI, EERO 2006: *Suomalaisten etunimet*. Helsinki: SKS.
- KÖVECSES, ZOLTAN 2002: *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford University Press.
- KÖVECSES, ZOLTAN 1986: *Metaphors of anger, pride and love: a lexical approach of the structure of concepts*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Osat 2 – 3. 2012. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. (Myös elektronisena.)
- PERTTULA, HELI 2013a: ”Etunimien sukupuoli: Eron tekeminen miesten ja naisten nimien välille”. Helsingin yliopisto.
- PERTTULA, HELI 2013b: Etunimien sukupuoli. – *Kielikello*, *kielenhuollon tiedotuslehti*. [https:// www.kielikello.fi/-/etunimen-sukupuoli](https://www.kielikello.fi/-/etunimen-sukupuoli).
- PIRKOLA, SAARA 2012: ”Etunimien herättämät mielikuvat”. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- RAJASUU, RIITTA 2013: *Kuopiossa, Oulussa ja Turussa vuosina 1725-1744 ja 1825-1844 syntyneiden kastenimet*. Väitöskirja: Itä-Suomen yliopisto.
- ROOS, HELI 2009: ”Pieni ja pippurinen, kierokin ehkä - Etunimistä syntyvät mielikuvat”. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- SIKALA, ANNA-LEENA 2012: *Itämerensuomalaisten mytologia*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- SSA 1 = *Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja. 1, A-K*. 1992. Päätoimittaja Erkki Itkonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
- SSA 2 = *Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja. 2, L-P*. 1995. Päätoimittaja Ulla-Maija Kulonen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

SSA 3 = *Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja*.

3, R-Ö. 2000. Päätoimittaja Ulla-Maija Kulonen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Suomi – ruotsi – suomi -sanakirja 2002. Helsinki: WSOY.

Tieteen termipankki: (<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>.)

VILKUNA, KUSTAA 1976: *Etunimet*. Koonnut: Pirjo Mikkonen. Helsinki: Otava.

WIKLUND, EVA 2011: "Porissa vuosina 1855–1905 annettu etunimistö, erityisesti omaperäiset nimet". Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.

Sähköiset aineistot

HisKi = Hisoriakirjat-tietokanta Suomen sukututkimusseuran internet-sivuilla:

(<http://hiski.genealogia.fi/hiski?fi>.)

Kaksplus.fi: (<https://www.kaksplus.fi/>)

Vauva.fi: (<https://www.vauva.fi/>)

Väestörekisterikeskuksen nimipalvelu: (<http://verkkopalvelu.vrk.fi/Nimipalvelu/default.asp?L=1>.) Viitattu 1.8.2017.

Liite 1

Kysely seitsemästä etunimestä

Tutkin pro gradu -tutkielmassani muinaissuomalaisia henkilönnimiä. Olisin erittäin kiitollinen, jos vastaisit tähän kyselylomakkeeseen, joka koskee nimien *Talvi*, *Ahti*, *Kaleva*, *Myrsky*, *Tapio*, *Paju* ja *Toivo* herättämiä ajatuksia, asenteita ja mielikuvia. Lomakkeen täyttäminen kestää noin 15-25 minuuttia.

Pakolliset kysymykset on merkitty merkillä: *

PERUSTIETOJA

Ikäsi *

- ☐ alle 20
- ☐ 21-40
- ☐ 41-60
- ☐ yli 60

Sukupuolesi

- ☐ Mies
- ☐ Nainen
- ☐ Muu

TUTUT NIMENKANTAJAT

Onko oma nimesi (ensi- tai jälkinimi) jokin seuraavista? *

- ☐ Nimeni on Talvi
- ☐ Nimeni on Ahti
- ☐ Nimeni on Kaleva
- ☐ Nimeni on Myrsky
- ☐ Nimeni on Tapio
- ☐ Niimeni on Paju
- ☐ Nimeni on Toivo
- ☐ Mikään aiemmista ei ole oma nimeni

Tunnetko henkilökohtaisesti henkilön tai henkilöitä, joiden etunimi on jokin seuraavista: *

- ☐ Tunnen vähintään yhden Talvi-nimisen
- ☐ Tunnen vähintään yhden Ahti-nimisen
- ☐ Tunnen vähintään yhden Kaleva-nimisen

- ☐ Tunnen vähintään yhden Myrsky-nimisen
- ☐ Tunnen vähintään yhden Tapio-nimisen
- ☐ Tunnen vähintään yhden Paju-nimisen
- ☐ Tunnen vähintään yhden Toivo-nimisen
- ☐ En tunne edellä mainitun nimisiä henkilökohtaisesti

MINKÄ IKÄISELLE NIMET MIELESTÄSI SOPIVAT?

Minkä ikäryhmän edustajalle etunimi Talvi sopisi sinusta parhaiten? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vauvalle tai taaperolle
- ☐ Peruskoululaiselle tai teinille
- ☐ Nuorelle aikuiselle
- ☐ Aikuiselle
- ☐ Keski-ikäiselle
- ☐ Vanhukselle
- ☐ Minkä tahansa ikäiselle
- ☐ Ei kenellekään

Minkä ikäryhmän edustajalle etunimi Ahti sopisi sinusta parhaiten? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vauvalle tai taaperolle
- ☐ Peruskoululaiselle tai teinille
- ☐ Nuorelle aikuiselle
- ☐ Aikuiselle
- ☐ Keski-ikäiselle
- ☐ Vanhukselle
- ☐ Minkä tahansa ikäiselle
- ☐ Ei kenellekään

Minkä ikäryhmän edustajalle etunimi Kaleva sopisi sinusta parhaiten? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vauvalle tai taaperolle
- ☐ Peruskoululaiselle tai teinille
- ☐ Nuorelle aikuiselle
- ☐ Aikuiselle
- ☐ Keski-ikäiselle
- ☐ Vanhukselle
- ☐ Minkä tahansa ikäiselle
- ☐ Ei kenellekään

Minkä ikäryhmän edustajalle etunimi Myrsky sopisi sinusta parhaiten? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vauvalle tai taaperolle
- ☐ Peruskoululaiselle tai teinille
- ☐ Nuorelle aikuiselle
- ☐ Aikuiselle
- ☐ Keski-ikäiselle
- ☐ Vanhukselle
- ☐ Minkä tahansa ikäiselle
- ☐ Ei kenellekään

Minkä ikäryhmän edustajalle etunimi Tapio sopisi sinusta parhaiten? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vauvalle tai taaperolle
- ☐ Peruskoululaiselle tai teinille
- ☐ Nuorelle aikuiselle
- ☐ Aikuiselle
- ☐ Keski-ikäiselle
- ☐ Vanhukselle
- ☐ Minkä tahansa ikäiselle
- ☐ Ei kenellekään

Minkä ikäryhmän edustajalle etunimi Paju sopisi sinusta parhaiten? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vauvalle tai taaperolle
- ☐ Peruskoululaiselle tai teinille
- ☐ Nuorelle aikuiselle
- ☐ Aikuiselle
- ☐ Keski-ikäiselle
- ☐ Vanhukselle
- ☐ Minkä tahansa ikäiselle
- ☐ Ei kenellekään

Minkä ikäryhmän edustajalle etunimi Toivo sopisi sinusta parhaiten? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

- ☐ Vauvalle tai taaperolle
- ☐ Peruskoululaiselle tai teinille
- ☐ Nuorelle aikuiselle
- ☐ Aikuiselle
- ☐ Keski-ikäiselle

- ☐ Vanhukselle
- ☐ Minkä tahansa ikäiselle
- ☐ Ei kenellekään

NIMIEN LUONNEHDINTA

Millä seuraavista luonnehtisit etunimeä Talvi? *

- ☐ maalaishenkinen
- ☐ urbaani
- ☐ moderni
- ☐ vanhahtava
- ☐ arkinen
- ☐ ylevä
- ☐ ei mikään näistä

Keksitkö vielä muuta?

Millä seuraavista luonnehtisit etunimeä Ahti? *

- ☐ maalaishenkinen
- ☐ urbaani
- ☐ moderni
- ☐ vanhahtava
- ☐ arkinen
- ☐ ylevä
- ☐ ei mikään näistä

Keksitkö vielä muuta?

Millä seuraavista luonnehtisit etunimeä Kaleva? *

- ☐ maalaishenkinen
- ☐ urbaani
- ☐ moderni
- ☐ vanhahtava
- ☐ arkinen
- ☐ ylevä
- ☐ ei mikään näistä

Keksitkö vielä muuta?

Millä seuraavista luonnehtisit etunimeä Myrsky? *

- ☐ maalaishenkinen
- ☐ urbaani
- ☐ moderni

- ☐ vanhahtava
- ☐ arkinen
- ☐ ylevä
- ☐ ei mikään näistä

Keksitkö vielä muuta?

Millä seuraavista luonnehtisit etunimeä Tapio? *

- ☐ maalaishenkinen
- ☐ urbaani
- ☐ moderni
- ☐ vanhahtava
- ☐ arkinen
- ☐ ylevä
- ☐ ei mikään näistä

Keksitkö vielä muuta?

Millä seuraavista luonnehtisit etunimeä Paju? *

- ☐ maalaishenkinen
- ☐ urbaani
- ☐ moderni
- ☐ vanhahtava
- ☐ arkinen
- ☐ ylevä
- ☐ ei mikään näistä

Keksitkö vielä muuta?

Millä seuraavista luonnehtisit etunimeä Toivo? *

- ☐ maalaishenkinen
- ☐ urbaani
- ☐ moderni
- ☐ vanhahtava
- ☐ arkinen
- ☐ ylevä
- ☐ ei mikään näistä

Keksitkö vielä muuta?

TYTÖLLE, POJALLE VAI KUMMALLEKIN?

Mille sukupuolelle nimi Talvi mielestäsi sopisi? *

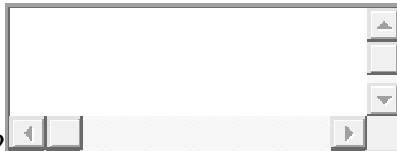
- ☐ ehdottomasti tytölle
- ☐ vähän enemmän tytölle
- ☐ kaikille sukupuoleen katsomatta
- ☐ vähän enemmän pojalle
- ☐ ehdottomasti pojalle
- ☐ ei kenellekään

Osaatko perustella?

Mille sukupuolelle nimi Ahti mielestäsi sopisi? *

- ☐ ehdottomasti tytölle
- ☐ vähän enemmän tytölle
- ☐ kaikille sukupuoleen katsomatta
- ☐ vähän enemmän pojalle
- ☐ ehdottomasti pojalle
- ☐ ei kenellekään

Osaatko perustella?

Mille sukupuolelle nimi Kaleva mielestäsi sopisi? *

- ☐ ehdottomasti tytölle
- ☐ vähän enemmän tytölle
- ☐ kaikille sukupuoleen katsomatta
- ☐ vähän enemmän pojalle
- ☐ ehdottomasti pojalle
- ☐ ei kenellekään

Osaatko perustella?

Mille sukupuolelle nimi Myrsky mielestäsi sopisi? *

- ☐ ehdottomasti tytölle
- ☐ vähän enemmän tytölle
- ☐ kaikille sukupuoleen katsomatta

- ☐ vähän enemmän pojalle
- ☐ ehdottomasti pojalle
- ☐ ei kenellekään

Osaatko perustella?

Mille sukupuolelle nimi Tapio mielestäsi sopisi? *

- ☐ ehdottomasti tytölle
- ☐ vähän enemmän tytölle
- ☐ kaikille sukupuoleen katsomatta
- ☐ vähän enemmän pojalle
- ☐ ehdottomasti pojalle
- ☐ ei kenellekään

Osaatko perustella?

Mille sukupuolelle nimi Paju mielestäsi sopisi? *

- ☐ ehdottomasti tytölle
- ☐ vähän enemmän tytölle
- ☐ kaikille sukupuoleen katsomatta
- ☐ vähän enemmän pojalle
- ☐ ehdottomasti pojalle
- ☐ ei kenellekään

Osaatko perustella?

Mille sukupuolelle nimi Toivo mielestäsi sopisi? *

- ☐ ehdottomasti tytölle
- ☐ vähän enemmän tytölle
- ☐ kaikille sukupuoleen katsomatta
- ☐ vähän enemmän pojalle
- ☐ ehdottomasti pojalle
- ☐ ei kenellekään

Osaatko perustella?

MIELIKUVAT

Kuvaile, millaisia mielikuvia etunimi Talvi sinussa herättää, ja millainen ihminen nimestä tulee mieleen. Alla on esimerkki.

Esimerkki 1:

Nimestä Päivi tulee mieleeni auringon säteet, päivänkakkarat ja positiivisuus. Päivi-niminen olisi mielesäni reipas ja elämäniloinen, elämäänsä tyytyväinen tavallinen ihminen.

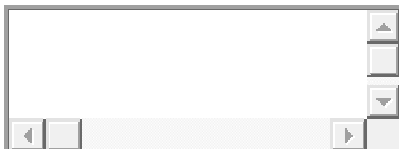
Esimerkki 2:

Nimestä Lempi tulee mielikuva mummon mökkiin, kesäiseen päivään kauan sitten, suomi-filmeihin ja nuoreen rakkauteen. Lempi-nimisestä tulee mieleen pullan tuoksuinen lempeä ja rakastava mummo.

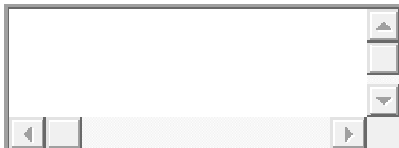
Kuvaile, millaisia mielikuvia etunimi Ahti sinussa herättää, ja millainen ihminen nimestä tulee mieleen. *

Kuvaile, millaisia mielikuvia etunimi Kaleva sinussa herättää, ja millainen ihminen nimestä tulee mieleen. *

Kuvaile, millaisia mielikuvia etunimi Myrsky sinussa herättää, ja millainen ihminen nimestä tulee mieleen. *

Kuvaile, millaisia mielikuvia etunimi Tapio sinussa herättää, ja millainen ihminen nimestä tulee mieleen. *

Kuvaile, millaisia mielikuvia etunimi Paju sinussa herättää, ja millainen ihminen nimestä tulee mieleen. *

Kuvaile, millaisia mielikuvia etunimi Toivo sinussa herättää, ja millainen ihminen nimestä tulee mieleen. *

MIELIPITEESI NIMISTÄ

Pidätkö nimestä Talvi?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Ei kumpaakaan

Osaatko vielä perustella?

Pidätkö nimestä Ahti?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Ei kumpaakaan

Osaatko vielä perustella?

Pidätkö nimestä Kaleva?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Ei kumpaakaan

Osaatko vielä perustella?

Pidätkö nimestä Myrsky?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Ei kumpaakaan

Osaatko vielä perustella?

Pidätkö nimestä Tapio?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Ei kumpaakaan

Osaatko vielä perustella?

Pidätkö nimestä Paju?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Ei kumpaakaan

Osaatko vielä perustella?

Pidätkö nimestä Toivo?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ Ei kumpaakaan

Osaatko vielä perustella?

LOPUKSI

Suuret kiitokset antamastasi ajasta ja paneutumisesta!

Kiittäen: Essi Outinen

Liite 2

Etunimet *Vilja, Lempi ja Päivi*

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 15.2.2014 21.00 ja päättyy 11.3.2014 12.00

Teen kandidaatintutkielmaa Suomen vanhoista omaperäisistä etunimistä. Tutkin nimien *Vilja, Lempi* ja *Päivi* asemaa nimistössämme eri vuosisadoilla. Tässä kyselyssä selvitän näiden nimien herättämiä mielleyhtymiä. Toivon, että vastaisit seuraaviin kysymyksiin.

Aluksi:

Vastaajan sukupuoli

☐ Nainen

☐ Mies

Vastaajan ikä

☐ alle 20

☐ 20-40

☐ 41-60

☐ yli 60

Onko jokin näistä nimistä oma etunimesi?

☐ Nimeni on Vilja

☐ Nimeni on Lempi

☐ Nimeni on Päivi

Tunnetko henkilökohtaisesti tämän nimisen henkilön tai henkilöitä?

☐ Tunnen Viljan

☐ Tunnen Lempin

☐ Tunnen Päivin

Minkä ikäluokan edustajalle sopisi mielestäsi parhaiten nimi:

Vilja

Lempi

Päivi

Vilja:

Onko nimi Vilja mielestäsi: (Valitse yksi)

☐ Yleinen

☐ Harvinainen

☐ Jotain siltä väliltä

Antaisitko omalle lapsellesi nimen Vilja? (Valitse yksi)

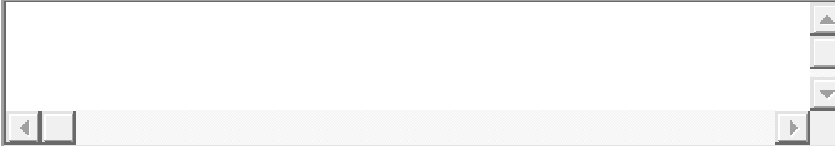
☐ Kyllä

☐ En

☐ En osaa sanoa

Kuvaile lyhyesti omin sanoin, millainen ihminen voisi olla Vilja. (Missä asuu, mitä tekee

jne.)

Millaiselta mielestäsi vaikuttaa nimi Vilja? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

☐ a. Vanhahtavalta

☐ b. Modernilta

☐ c. Maalaishenkiseltä

☐ d. Kaupunkilaiselta

☐ e. Arkiselta

☐ f. Ylevältä

g. Joltain muulta:

Herättääkö nimi Vilja sinussa mielleyhtymiä? Jos herättää, niin minkälaisia?

Lempi:

Onko nimi Lempi mielestäsi: (Valitse yksi)

☐ Yleinen

☐ Harvinainen

☐ Jotain siltä väliltä

Antaisitko omalle lapsellesi nimen Lempi? (Valitse yksi)

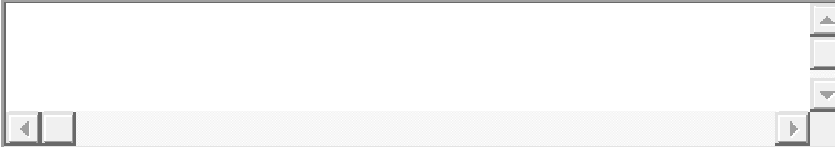
☐ Kyllä

☐ En

☐ En osaa sanoa

Kuvaile lyhyesti omin sanoin, millainen ihminen voisi olla Lempi. (Missä asuu, mitä tekee

jne.)

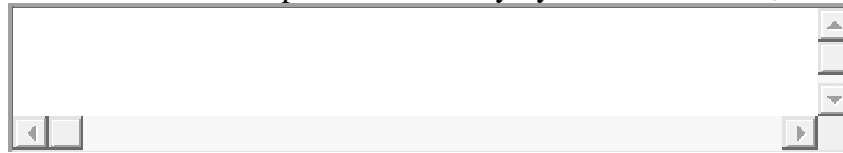
Millaiselta mielestäsi vaikuttaa nimi Lempi? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

- ☐ a. Vanhahtavalta
- ☐ b. Modernilta
- ☐ c. Maalaishenkiseltä
- ☐ d. Kaupunkilaiselta
- ☐ e. Arkiselta
- ☐ f. Ylevältä

g. Joltain muulta:

Herättääkö nimi Lempi sinussa mielleyhtymiä? Jos herättää, niin minkälaisia?

Päivi:

Onko nimi Päivi mielestäsi: (Valitse yksi)

- ☐ Yleinen
- ☐ Harvinainen
- ☐ Jotain siltä väliltä

Antaisitko omalle lapsellesi nimen Päivi? (Valitse yksi)

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

Kuvaile lyhyesti omin sanoin, millainen ihminen voisi olla Päivi. (Missä asuu, mitä tekee

jne.)

Millaiselta mielestäsi vaikuttaa nimi Päivi? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

- ☐ a. Vanhahtavalta
- ☐ b. Modernilta
- ☐ c. Maalaishenkiseltä

- ☐ d. Kaupunkilaiselta
- ☐ e. Arkiselta
- ☐ f. Ylevältä

g. Joltain muulta:

Herättääkö nimi Päivi sinussa miellelyhtymiä? Jos herättää, niin minkälaisia?

Lopuksi:

Onko mielestäsi hyvä vai huono piirre nimessä, että se on suomenkielinen ja merkitykseltään läpinäkyvä? (Kuten esimerkiksi nimet Onni, Toivo, Helmi ja Vuokko) Valitse yksi.

- ☐ Huono piirre
- ☐ Hyvä piirre
- ☐ Ei merkitystä
- ☐ En osaa sanoa

Osaatko perustella?

Mikäli vastasit aiempaan, että nimen läpinäkyvyys on hyvä piirre, niin kuinka arvokasta se mielestäsi on? (Valitse yksi)

- ☐ Todella arvokasta
- ☐ Melko arvokasta
- ☐ Ei kovin arvokasta

Kiitos paljon vastauksestasi!

Terveisin: Essi Outinen